

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

„GRLICA”, prva crnogorska periodična publikacija (Cetinje, 1835-1839)

„PROSVJETA” (Cetinje, 1889-1901)

„PROSVJETNI RAD” (od 15. januara 1949)

Broj 18 OKTOBAR 2013. Izlazi mjesечно, cijena 0,40 € ISSN 0033-1686

DOBITEK „OKTOIHA“ 1998.

Premjer Milo Đukanović otvorio novi studentski dom u Podgorici

ZALOG ZA BUDUĆNOST

– Ovom investicijom stvaramo preduslove da studentska populacija u Crnoj Gori može uživati sve one pretpostavke koje su nužne da bi mogli biti odgovorni u procesu obrazovanja, da bi mogli kvalitetno savladati izazove te faze svog intelektualnog razvoja i da bi mogli biti korisni građani crnogorskog društva i da bi mogli biti pouzdani oslonci za svoju i egzistenciju svoje porodice u budućnosti, rekao je premjer Đukanović.

– I u drugim centrima Crne Gore nastavljemo da stvaramo evropske uslove za smještaj, boravak i učenje naših studenata, najavio ministar prosvjete Slavoljub Stijepović

– Generacije koje predstavljaju budućnost Crne Gore imajuće sve uslove za ostvarivanje dobrih rezultata tokom studiranja, kao i sve sadržaje koji su potrebitni studentima, a to su biblioteka sa čitaonicom, internet sala i teretana, istakao je predstavnik studenata Miloš Pavićević

(Opširnije na 2. strani)

U Kolašinu otkrivena bista Veljku Vlahoviću

POČAST GOROSTASU ISTORIJE

Str. 18

Od 23. do 27. septembra po treći put održana manifestacija „Otvoreni dani nauke”

BUDUĆNOST PUNOM PAROM

Str. 20-22

JUBILEJ:

200 GODINA OD ROĐENJA PETRA II PETROVIĆA NJEGOŠA

Dr Krsto Pižurica: O knjizi Danila Radojevića

VRIJEDAN DOPRINOS NJEGOŠOLOGIJI

Str. 24

Marijan Mašo Miljić: Povodom “proglašenja” Njegoša za sveca

KUKUTA ZA MRTVOG NJEGOŠA

Str. 25

Božidar Miličić: “Gorski vijenac” i crnogorska ortografija

BORBA ZA CRNOGORSKI JEZIK I PRAVOPIS

Str. 26

Arhiv: Nikola Petanović

CRNA GORA ĆE TRIJUMFOVATI

Str. 29

XVIII Miločerski razvojni forum:
„Ekonomска kriza, obrazovanje i zapošljavanje mladih“

KRIZA OBRAZOVANJA OZBILJNIJA OD EKONOMSKE KRIZE

- TRAŽE SE KOMPETENTNI LJUDI A NE SA DIPLOMOM I ZBOG DIPLOME
- NOVI KVALITET ZNANJA SE JEDINO MOŽE RODITI IZ KONKURENCIJE

Str. 4-7

Intervju: Dimitrije Popović, likovni umjetnik, eseista i književnik

ŠTO SAM STARICI POSTAJEM SVE VIŠE SVJESTAN SVOJE VEZANOSTI ZA CRNU GORU

Str. 8

Umro akademik dr Radoslav Rotković, istoričar, književni kritičar, lingvista, romansijer

VELIKAN U SVIM PRESUDNIM VREMENIMA

Str. 12 i 13

Premjer Milo Đukanović na Godišnjoj skupštini UN u Njujorku

PREDUZETNIČKO-INOVATIVNO I ISTRAŽIVAČKO OBRAZOVANJE

PREMIER ĐUKANOVIĆ NA VISOKOM FORUMU ZA ODRŽIVI RAZVOJ I POVEĆANJE ZAPOSLENOSTI: Povezivanje obrazovanja i tržišta rada

Na Godišnjoj skupštini Ujedinjenih nacija, održanoj u Njujorku (Visoki Forum za održivi razvoj i povećanje zaposlenosti) premjer Milo Đukanović naglasio je da primarni interes svih zemalja i vlasta, bez obzira na veličinu, predstavlja stvaranje uslova za povećanje zaposlenosti i kreiranje novih radnih mesta, te da na tome treba bazirati dalje napore na iskorjenjivanju ekstremnog siromaštva.

„Vizija budućeg razvoja Crne Gore podrazumijeva partnerstvo sa naučnim institucijama i poslovnim sektorom, a povezivanje obrazovanja i tržišta rada, unapređenje preduzetničko-inovativnog i istraživačkih karaktera obrazovnog sistema smjernice su za otvaranje novih radnih mesta. Svjesni smo da nema novih radnih mesta bez ekonomskog razvoja. Ali isto tako neće biti dugoročnog rasta ukoliko taj rast nije „zelen”, samim tim „održiv”, ocjena je premjera Đukanovića. On je saopštio da u kreiranju radnih mesta u Crnoj Gori poslovni sektor ima posebno značajnu ulogu, jer su kompanije koje su u vremenu ekonomske i finansijske krize uvrstile princip održivosti u svoje poslovanje pokazale veću otpornost na njene negativne efekte i lakše zadržavaju svoje pozicije na tržištu.

„Pred nama je veliki izazov stvaranja ambicioznog i akcionoorientisanog razvojnog okvira za period nakon 2015. koji zahtijeva novu viziju, ali i ekonomske transformacije i novo globalno partnerstvo“, rekao je Đukanović.

Premijer Milo Đukanović otvorio novi studentski dom u Podgorici

ZALOG ZA BUDUĆNOST

- Ovom investicijom stvaramo preduslove da studentska populacija u Crnoj Gori može uživati sve one pretpostavke koje su nužne da bi mogli biti odgovorni u procesu obrazovanja, da bi mogli kvalitetno savladati izazove te faze svog intelektualnog razvoja i da bi mogli biti korisni građani crnogorskog društva i da bi mogli biti pouzdani oslonci za svoju i egzistenciju svoje porodice u budućnosti, rekao je premijer Đukanović.

- I u drugim centrima Crne Gore nastavićemo da stvaramo evropske uslove za smještaj, boravak i učenje naših studenata, najavio ministar prosvjete Slavoljub Stijepović

- Generacije koje predstavljaju budućnost Crne Gore imajuće sve uslove za ostvarivanje dobrih rezultata tokom studiranja, kao i sve sadržaje koji su potrebni studentima, a to su biblioteka sa čitaonicom, internet sala i teretana, istakao je predstavnik studenata Miloš Pavićević

Novi studentski dom, izgrađen po najsavremenijim svjetskim i ekološkim standardima, u čiju je gradnju uloženo oko osam miliona eura, otvorio je 30. septembra premijer Milo Đukanović.

Vlada je i ovim projektom pokazala brigu i povjerenje u znanje novih generacija, kazao je premijer Đukanović dodajući da se izgradnja doma kroz javno-privatno partnerstvo pokazala kao uspješno iskustvo.

„Pored nesumnjive materijalne vrijednosti objekta u kojem se nalazimo, želio bih da sa vama podijelim utisk u znacaju jednog stečenog novog iskustva kroz realizaciju prvog ovakvog objekta izgrađenog javno-privatnim partnerstvom, ne samo u oblasti studentskog standarda. Prvog iskustva ko-

cima, kao ljudi koji su u stanju da odgovore svim izazovima novog vremena. Pored toga što Vlada realizacijom ovog projekta dokazuje svoju brigu o mlađoj generaciji Crne Gore, rekao bih još i više dokazuje svoju posvećenosnost onome što je rekao bih ključni prioritet vladine i ukupne državne politike. Ako govorimo o tome da je permanent dinamični razvoj imperativ politike svake vlade u sljedećim decenijama u Crnoj Gori, onda je rekao bih iskušteno jasno da je ključni deficit na tom putu upravo deficit savremenih znanja i vještina – deficit koji jedino možemo prevazići znanjima i vještinama koje će nam donijeti nove mlade generacije, obrazovane na crnogorskim univerzitetima. Dakle, ovom investicijom i drugim – počev

Nastaviće sa ulaganjem

On je ocijenio da su ovu investiciju realizovali Vlada Crne Gore, Ministarstvo prosvjete, Univerzitet Crne Gore, Studentski parlament, Grad Podgorica i privatna kompanija „Kroling“ na veoma uspješan način i realizovali su je u predviđenim rokovima.

Đukanović je izrazio nadu da je to nagovještaj nove poslovne prakse u Crnoj Gori u narednom periodu. On je napomenuo da je i u vrijeme konsolidacije javnih finansija obezbijeđen novac za ne-smetanu realizaciju investicija koje se tiču generalno procesa obrazovanja, u okviru toga i studentskog standarda.

„Ali želim više od toga sa vama da podijelim informaciju i namjeru da i u narednom periodu ne izostanemo niti iz jedne aktivnosti koju treba realizovati da bismo pospešili razvoj sistema obrazovanja u okviru toga, prije svega visokog obrazovanja, stavarajući pretpostavku uz očekivanju nužnih reformi koje se moraju realizovati, najprije na Državnom univerzitetu, a onda u ukupnom sistemu visokog obrazovanja, da bismo kao rezultat toga dobili zainteresirane mlade, obrazovane ljude, opremljene nužnim vještinama, da mogu odgovoriti profesionalnim izazovima, koje će tražiti postkrizno vrijeme u evropskoj ekonomiji“, poručio je Stijepović.

Premijer Đukanović najavio investiranje u studentske kapacitete

Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović podsjetio je da je otvaranje Univerziteta Crne Gore, prije četiri decenije, očjenjeno kao jedan od ključnih događaja u bogatom istorijskom trajanju Crne Gore.

„Stalna briga o mladima, studentima, jeste najsigurnija zaloga za našu budućnost. Zato smo se trudili da mladima stvorimo što bolje uslove za život i rad, za napredak, jer želimo da naša mladost ima sve one uslove koje imaju njihovi vršnjaci u Evropi. Osim toga, borili smo se i da dokazemo da smo spremni nositi odgovornost za našu budućnost. Siguran sam da i današnjim činom dokazujemo da smo na pravom putu“, naveo je Stijepović.

Uskoro novi objekti

On je dodao da je u ove jeseni realizovano više značajnih objekata u oblasti obrazovanja, vrijednih oko 14,5 miliona eura, i to vrtići u Golubovcima, Bijelom Polju, Nikšiću i Tivtu. Zatim, renovirana

je OŠ „Salko Aljković“ u Pljevljima.

„Država koja gradi, država koja ulaže u obrazovanje, tako na dugoročan način investira u svoj razvoj i napredak. Zato ćemo i u narednom periodu, biti posvećeni izgradnji novih objekata, koji će u svakom smislu ispunjavati vrhunske evropske standarde. Tokom oktobra, otpočećemo radove na izgradnji sportske dvorane Univerziteta Crne Gore, površine 3.000 m², kapaciteta 800 mesta, na fiksnim i teleskopskim tribinama, u sklopu kojeg će biti prostorije studentskog i kulturnog centra. Vrijednost ovih radova je 3,5 miliona eura, a rok završetka je 12 mjeseci. Takođe u oktobru, otpočećemo radove na izgradnji novog dječjeg vrtića u Bijelom Polju, vrijednosti milion eura. Naravno, i u drugim centrima Crne Gore nastavićemo da stvaramo evropske uslove za smještaj, boravak i učenje naših studenata. Odmah nakon izmjene urbanističkog plana, raspisaćemo tender za izgrad-

nju novog Studentskog doma u Nikšiću, površine 7.000 m², procijenjene vrijednosti od oko sedam miliona eura, takođe po modelu privatno – javnog partnerstva. Nastavljamo da realizujemo investiciju Univerzitetskog kompleksa fakulteta umjetnosti na Cetinju. Projekat se realizuje u četiri faze. Pri kraju je realizacija prve, u koju je već uloženo oko tri miliona eura, dok je ukupna investicija vrijednosti oko 11 miliona eura. Razvojna banka Savjeta Evrope, odobrila je Vladi Crne Gore kredit u iznosu od 10 miliona eura, za finansiranje infrastrukture u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Povlačenje sredstava po ovom kreditu otpočće naredne godine, a nakon njegove realizacije, Crna Gora će biti bogatija za sedam novih predškolskih objekata u Pljevljima, Ulcinju, Baru i Podgorici. U istom periodu, sredstvima lokalnih jedinica i Vlade Crne Gore, adaptiraćemo i gradićemo nove osnovne i srednje škole u glavnom gradu, na severu i jugu naše države, jer želimo da stvorimo jednake uslove za obrazovanje, život i rad svih naših građana“, istakao je ministar prosvjete.

Predstavnik studentskog parlamenta Miloš Pavićević rekao je da će dan kada je otvoren novi studentski dom ostati upisan kao jedan od najznačajnijih za studentsku populaciju u Crnoj Gori.

„Podgorica i Crna Gora dobili su objekat urađen po najsavremenijim standardima. Generacije koje predstavljaju budućnost Crne Gore imajuće sve uslove za ostvarivanje dobrih rezultata tokom studiranja, kao i sve sadržaje koji su potrebni studentima, a to su biblioteka sa čitaonicom, internet sala i teretana. Otvaranjem novog studentskog doma u najvećoj mjeri riješen je problem smještajnih kapaciteta u glavnom gradu. Uz postojeće domove, Podgorica sada raspolaze sa oko 1.400 mesta. Izgradnjom novog studentskog doma realizovan je jedan od ključnih zahtjeva i riješen veliki problem sa kojim su se suočavale prethodne generacije studenata u Crnoj Gori“, ukazao je, uz ostalo Pavićević.

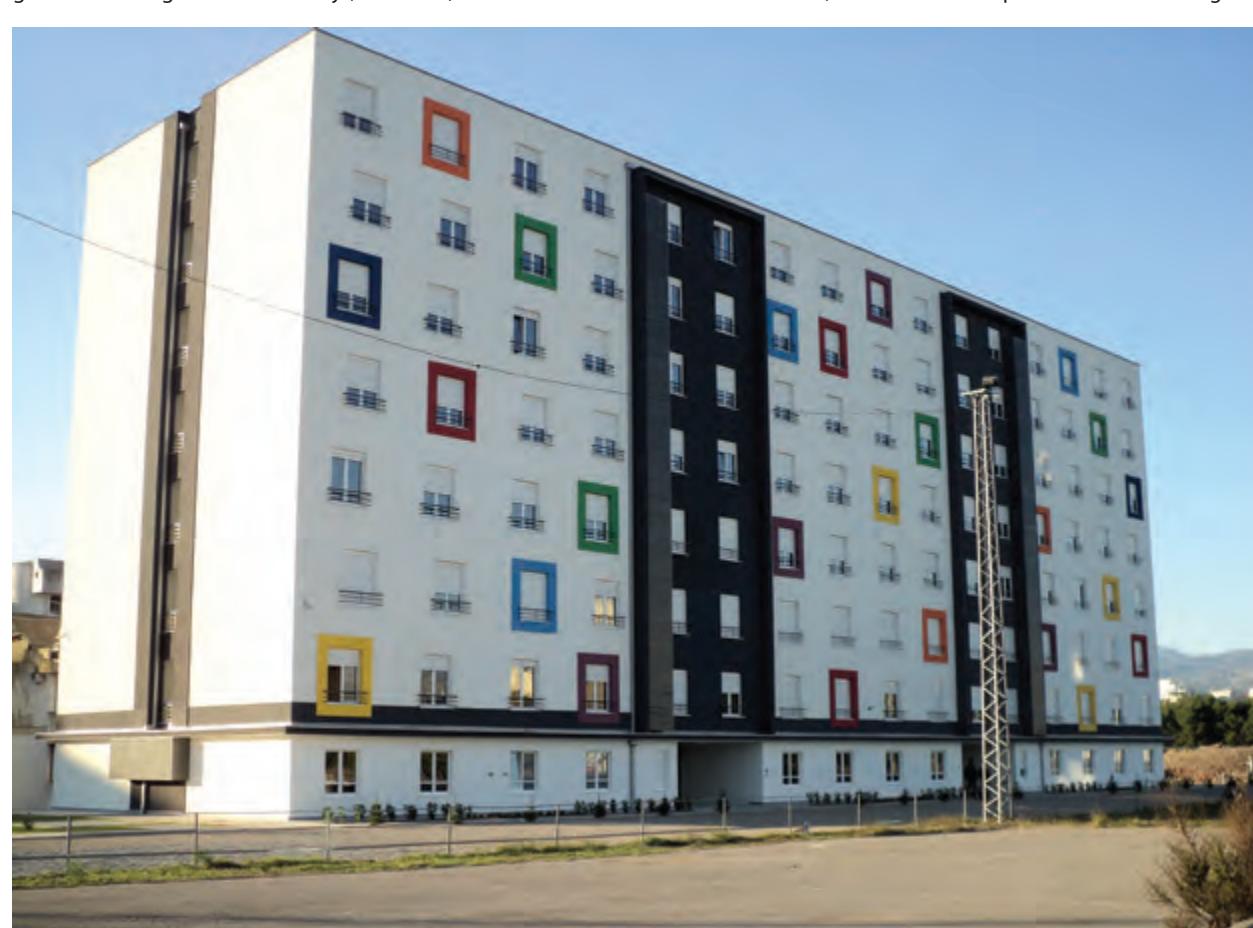
O. Đuričković

je, mogu slobodno kaza-ti, veoma uspješno, i koje nas sve zajedno upućuje na značajne mogućnosti korišćenja tog modela realizacije sljedećih projekata u raznim društvenim djelatnostima. Čini mi se da se na bazi ovog pozitivnog iskustva pred državom otvara perspektiva da, nakon što je izgradila kapitalnu infrastrukturu u obrazovanju, zdravstvu, kulturi, sportu, sada taj svoj dojčerašnji monopol otvoriti za kapital iz privatnog biznisa. Da na taj način smanji svoje i ukupne državne javne rashode i da perspektivno otvori mogućnost daljeg snižavanja poreza, time i relaksacije svojih građana. Pored toga, otvara se i značajna mogućnost za predstavnike privatnog biznisa. U državi sa malenim tržistem kakvo je crnogorsko, u državi koja tek uspješno okončava tranziciju i traži svoje mjesto pod suncem na tržištu ujedinjene Evrope, otvara se jedan novi dio tržišta za privatni kapital, da kroz realizaciju ovakvih projekata mogu stečeni kapital pametno i unosno plasirati. Dakle, otvara se mogućnost za unapređenje biznisa i za dalji razvoj ekonomije“, napisao je Đukanović.

Povoljniji uslovi

Pored ovog efekta, prema njegovim riječima, najdirektniji efekat se tiče samog studentskog standarda.

„Kroz realizaciju projekta novog studentskog doma, studenti u Crnoj Gori dobijaju mnogo povoljnije uslove smještaja kojim obezbeđuju dobru predispoziciju da kvalitetno realizuju i taj proces obrazovanja, na tom nivou obrazovnog sistema i da se na taj način preporuče domaćim i stranim poslodav-

Zgrada urađena po najsavremenijim svjetskim standardima

Šesti regionalni evroatlantski kamp „React 2013“ u Plavu

PROMOCIJA ZAJEDNIŠTVA, RAZUMIJEVANJA I MEĐUSOBNOG UVAŽAVANJA

Tokom kampa organizovano je 16 predavanja, osam radionica, dvije debate–pro i kontra NATO, zahvaljujući kojima su učesnici različitih nacija i političkih stavova shvatili potrebu međusobnog uvažavanja i stvaranja povoljnog bezbjednosnog ambijenta za život. Zaključeno je da se ovo najpotpunije može postići kroz članstvo u Evropskoj uniji i NATO savezu

Na šestom regionalnom evroatlantskom kampu „React 2013“, održanom u Plavu, u organizaciji NVO ALFA Centra iz Nikšića, oko 100 učesnika iz 25 država regiona (državnih institucija, nevladinih organizacija, medija i univerziteta, političkih partija) razmijenilo je mišljenja o NATO savezu, bezbjednosti, integracijama, antiterorizmu i svim aktualnim zbijanjima na regionalnom i globalnom nivou. Iz Crne Gore bilo je 28 učesnika iz svih gradova.

Nebojša Kaluđerović, savjetnik predsednika Vlade Crne Gore, kazao je na svečanom otvaranju da će Crna Gora nastaviti da bude „prioritetno posvećena integracijama u NATO i Evropsku uniju“, kao glavnim vanjskopolitičkim ciljevima.

„Kamp ima za cilj promociju ideje zajedništva, razumijevanja, međusobnog uvažavanja, tolerancije i dijaloga, i nadamo se da ćete, kada pođete odavde, biti u situaciji da donosite važne odluke za budućnost svojih zemalja, a time i Crne Gore“, istakao Aleksandar De-

dović, direktor Alfa centra i predsjednik Ekspertskega savjeta „React 2013“.

Sa aspekta sigurnosti

Daglas Džons, zamjenik šefa misije ambasade SAD u Podgorici, smatra da je najveća vrijednost kampa izražena kroz različitost, kako u starosnoj dobi, tako i u orientaciji samih učesnika. On je istakao da ambasada SAD podržava Crnu Goru u njenim evroatlantskim integracijama.

Na otvaranju su još govorili Esben Os, pukovnik u ambasadi Kraljevine Norveške u Beogradu, i Orhan Šahmanović, predsjednik opštine Plav.

Tokom kampa, organizованo je 16 predavanja, osam radionica, dvije debate–pro i kontra NATO, zahvaljujući kojima su učesnici različitih nacija i političkih stavova shvatili potrebu međusobnog uvažavanja i stvaranja povoljnog bezbjednosnog ambijenta za život. Zaključeno je da se ovo najpotpunije može postići kroz članstvo u Evropskoj uniji i NATO savezu.

„Kampovi su prilika da se razmijene iskustva i steknu nova znanja, kaže Sa-

va“, student političkih nauka iz Beograda.

Podići standard na viši nivo

„Kampovi poput ovog ruše stereotipe“, kaže Ana iz Herceg Novog koja je na poslijediplomskim studijama na Ekonomskom fakultetu.

„Postoji veliki broj predrašuda da je NATO vojna

organizacija, a ja mislim da je prvenstveno politička i vojna organizacija. Smatram da bi Crna Gora, na neki način, ulaskom u NATO više dobila nego što bi izgubila“, smatra Andrijana iz Nikšića, studentkinja Fakulteta političkih nauka u Podgorici.

CRNA GORA BI ULASKOM U NATO VIŠE DOBILA NEGO ŠTO BI IZGUBILA: Sa skupa

organizacija, a ja mislim da je prvenstveno politička i vojna organizacija. Smatram da je kamp idealna prilika da mladi porazgovaraju o saradnji u regionu.

„I da čuju kako se ta saradnja unapređuje i da sjetra svi djelujemo zajedno, kao cijeli region u pristupu evroatlantskim integra-

cijama i da kroz tu saradnju možemo da podigneмо te naše jako niske standarde na viši nivo, i da shvatimo da smo upućeni jedni na druge, i da moramo saraditi ekonomski, a onda i na političkom planu“, ukazuje Šolaja.

Lj. V.

Obilježene 22 godine od proglašenja Crne Gore ekološkom državom

NEDOVOLJNA PRIMJENA PRINCIPIJA EKOLOŠKE DRŽAVE

Pored zakonskih i programskih okvira koji su stvoreni, neophodna je odlučnost da se ti propisi sprovode u praksi. Nužno je razvijati nove stavove, kulturu, podržavati volju građana. Iz ekološkog pokreta "Ozon" predlažu da se u narednom periodu organizuju javne rasprave za državna, odnosno lokalno upravljanje otpadom, kvalitetne javne konsultacije u kojima će se prilika dati novim tehnologijama, savremenijim od sanitarnih deponija

Iako su nedavno obilježene 22 godine od proglašenja Crne Gore ekološkom državom, njena ideja ipak nije u potpunosti ostvarena. To mišljenje podjednakno dijele predstavnici Agencije za životnu sredinu, ekološkog pokreta „Ozon“, kao i sami građani. Pomoćnik direktora Agencije za zaštitu životne sredine Dušan Raspopović naglašava da, od usvajanja Deklaracije koju je Skupština usvojila na Žabljaku i tu stavku unijela u Ustav, do danas nije ostvaren zadovoljavajući napredak u primjeni principa ekološke države.

„Upravljanje zaštićenim područjima i otpadom, zaštita prirode, vode, vazduha, oporavak zagodenog zemljista, razvoj ekoloških tehnologija i inovacija, kao i podizanje svijesti o važnosti zaštite životne sredine predstavljaju veoma važne ciljeve kojima naša zemlja u narednom periodu treba da teži“, istakao je Raspopović. Prema njegovim riječima, donijet je niz novih propisa o zaštiti životne sredine, koji su u velikom dijelu usklade-

ni sa međunarodnim, kao i dokumentima Evropske unije. Donijeti su odluke o saniranju crnih ekoloških tačaka, a Prokletije su proglašene petim nacionalnim parkom. Takođe, on podsjeća na projekte koje tek treba realizovati.

Otvoreno je pregovaračko poglavlje o životnoj sredini i ugovoren projekat sa Svjetskom bankom o sanaciji pet ekoloških crnih tačaka, među kojima su Kombit aluminijuma, Brodogradilište u Bijeloj, Termoelektrana Pljevlja, jalovište rudnika Šuplja stijena, te deponija nikšićke Željezare. Očekuje se da realizacija ovog projekta kreće početkom naredne godine, dok bi proces sanacije trajao oko godinu dana“, dodao je Dušan Raspopović.

Branko Lukovac, osnivač Pokreta „Zelenih“, smatra da je neophodno formirati poseban fond namijenjen očuvanju okoline. „Pored zakonskih i programskih okvira koji su stvoreni, neophodna je odlučnost da se ti propisi sprovode u praksi. Veoma je

važno razvijati nove stavove, kulturu, podržavati volju građana“, upozorava Lukovac.

Iz ekološkog pokreta „Ozon“ ukazuju na neophodnost intenzivnih i kontinuiranih aktivnosti na prevenciji primarne selekcije otpada u domaćinstvima, kao i efikasne i neselektivne primjene Zakona o upravljanju otpadom. Njen predstavnik Aleksandar Perović smatra da su u prethodne 22 godine ogromni finansijski resursi potrošeni neefikasno i beskorisno, o čemu svjedoče projekti više sanitarnih deponija, de su Nikšić i Berane primjeri kako ne treba postupati. Osim toga, nije stvorena infrastruktura za primarnu selekciju otpada u domaćinstvima i predlaže da se u narednom periodu organizuju javne rasprave za državna, odnosno lokalna upravljanja otpadom, kvalitetne javne konsultacije u kojima će se prilika dati novim tehnologijama, savremenijim od sanitarnih deponija.

Š. B.

Raspisan javni poziv poslodavcima za Program stručnog osposobljavanja visokoškolaca

AKCENAT NA PRIVATNOM SEKTORU

Obuka koja će trajati devet mjeseci računaće se kao radno iskustvo, ali ne i radni staž, jer će država visokoškolcima plaćati samo zdravstveno, a ne i penzijsko invalidsko osiguranje. Pri tome, imaće i mjesecnu nadoknadu u iznosu od 50 odsto prosječne zarade u državi

Javnim pozivom za zainteresovane poslodavce da učestvuju u Programu stručnog osposobljavanja visokoškolaca, objavljenom 10. septembra, započela je realizacija programa za drugu generaciju polaznika. Prijavljivanje poslodavaca traje od 15. septembra do 15. oktobra.

Visokoškolci će se prijavljivati od 15. oktobra do 15. novembra. Oni će stručno osposobljavanje obavljati počev od 15. januara 2014. godine. Program će trajati devet mjeseci. I dalje će se računati kao radno iskustvo, ali ne i radni staž, jer će država visokoškolcima plaćati samo zdravstveno, a ne i penzijsko invalidsko osiguranje. Pri tome, imaće i mjesecnu nadoknadu u iznosu od 50 odsto prosječne zarade u državi.

U Vladi očekuju da će u ovoj godini biti od 3.000 do 3.500 novih visokoškolaca, a od toga oko 1.500 nostričifikovanih diploma. Njihovo osposobljavanje državu će, prema procjenama, koštati oko sedam miliona, dok je taj trošak u ovoj godini bio oko deset miliona eura.

Povećana lista preferencija

U odnosu na prethodni program, akcenat je stavljen

na privatni sektor. Sa ovom izmjenom Vlada nastoji da napravi zaokret od države kao poslodavca ka poslodavcima u privredi.

Naime, nakon sjednice Vlade, od 20. juna ove godine, saopšteno je da će ove godine državni organi biti isključeni iz Programa (ministarstva, organi uprave, zavodi), osim ustanova prosvjete, zdravstva, policije, vojske i privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu. Organii lokalne samouprave takođe neće biti uključeni u Program.

Ove godine će visokoškolci biti omogućeno da povećaju listu „preferencija“ (sedam preferencija), kako bi se povećala šansa za dobitjanjem poslodavca. Svaki korisnik ima pravo da bira kod koga će se stručno obučavati, s tim što će ove godine povećati tu granicu, odnosno korisnici će moći da biraju sedam mogućih poslodavaca. Biće unaprijeđeno i tehničko rješenje koje podrazumijeva da u narednom periodu svaki korisnik, kad se prijavi i izbere određenog poslodavca, može tačno da vidi na kojoj je poziciji kod tog poslodavca. Ako primijeti da nije prvi, to automatski znači da nije u mogućnosti da se kod njega

strukčno osposobljava i moći će da mijenja poslodavca sve do isteka roka za prijavljivanje.

Devet mjeseci kao dvanaest

Polaznici će nakon devetmesečne obuke steći pravo na polaganje stručnog ispita, jer im se devet mjeseci, provedenih na stručnom osposobljavanju, računa kao 12 mjeseci radnog iskustva.

Detaljne informacije o Programu objavljivane su i na portalu eUprave, na stranicama: <http://www.euprava.me/program-strucno-osposobljavanje>

Državni organi – institucije nadležne za poslove obrazovanja, zdravstva, policije i kulture, kao i privredna društva u većinskom državnom vlasništvu, prijave za učešće u Programu osposobljavanja podnose Upravi za kadrove, dok poslodavci iz privatnog sektora zahtjev podnose Zavodu za zapošljavanje.

Nakon podnešene prijave Upravi za kadrove, prijave se podnose i preko portala elektronske uprave – portala eUprave, koji se nalazi na adresi www.euprava.me.

Lj. V.

XVIII MILOČERSKI RAZVOJNI FORUM: „EKONOMSKA KRIZA, OBRAZOVANJE I ZAPOŠLJAVANJE MLADIH“

U organizaciji Društva ekonomista i menadžera Crne Gore od 8. do 11. septembra Forum je okupio oko 350 učesnika

KRIZA OBRAZOVANJA OZBILJNIJA OD EKONOMSKE KRIZE

Zemlje regiona dijele iste probleme u oblasti obrazovanja kroz favorizovanje finansiranja državnih u odnosu na privatne univerzitete i prekobrojan broj diplomiranog kadra za kojim nema interesovanja na tržištu. Kriza obrazovanja postaje ozbiljnija od ekonomske krize. U Crnoj Gori su povećana godišnja ulaganja u nauku i naučna istraživanja sa 0,13, na 0,43 posto bruto nacionalnog dohotka

U organizaciji Društva ekonomista i menadžera Crne Gore, u Miločeru je od 8. do 11. septembra održan Miločerski razvojni forum na temu „Ekonomska kriza, obrazovanje i zapošljavanje mladih“. Stručnjaci iz raznih oblasti nastavili su osamnaestogodišnju tradiciju rasprava o ekonomskim i drugim aktuelnim temama.

Forum je okupio oko 350 učesnika iz zemlje i regionala, a izlaganje je imalo njih 90.

„Mi tržište rada ne posmatramo sa stanovišta cifara i preko evidencija biroa. Posmatramo ga s aspekta razvojnih projekata, odnosno kakve kadrove treba da imamo da bi projekti u Crnoj Gori bili realizovani. Ovaj skup je takođe prilika da učesnici kažu šta bi promjenili u obrazovnom sistemu“, naveo je jedan od organizatora, prof. dr Veselin Vučotić.

Izmjeniti sistem finansiranja

Na okruglom stolu „Obrazovanje i razvoj – položaj i kvalitet“ ocijenjeno je da zemlje regiona dijele iste probleme u oblasti obrazovanja kroz favorizovanje finansiranja državnih u odnosu na privatne univerzitete i prekobrojan broj diplomiranog kadra za kojim nema interesovanja na tržištu. Kriza obrazovanja postaje ozbiljnija od ekonomske krize. Primer je, kako kaže prof. Vučotić, Crna Gora koja godišnje ulaze u obrazovanje preko 30 miliona eura, a čiji studenti bilježe prolaznost od svega 27 posto.

Rektor Univerziteta FON iz Skoplja prof. dr Aleksandar Nikolovski ukazao je da sličan problem ima i Makedonija, u kojoj je više od 200.000 nezaposlenih. U toj

zemlji dominaciju na privatnom i državnom univerzitetu imaju društvene nauke, iako za njih ima najmanje interesovanja na tržištu rada.

„Strane kompanije koje sada finansiraju u slobodnim zonama tri puta su održavale sastanke sa rektorma i kazale – nama trebaju kadrovi te struke koji imaju znanje i kvalitet. I onda su te kompanije počele da učestvuju u kreiranju novih programa nastave na univerzitetima“, istakao je Nikolovski.

Rečeno je da se u državama regiona mora promjeniti sistem finansiranja koji favorizuje državne u odnosu na privatne univerzitete. Dr Asim Kurjak, rektor privatnog Univerziteta DIU u Dubrovniku, postavio je pitanje „Zašto od tog velikog svijeta ne naučimo mi, uložimo u privatne jer se sada daje samo javnim sveučilištima u kojima imamo i drama i kontroverzi“.

Krediti i stipendije za studente

Prof. Vukotić predložio je jedno od mogućih rješenja za sistem finansiranja po uzoru na SAD. To znači da se studentu iz budžetskih sredstava omogućava dobijanje povoljnog kredita ili stipendije koji bi mu pokrio ili ukupne ili dio troškova studiranja, koje bi on vraćao nakon studija u intervalu od 10 do 15 godina.

Zanimljivu priču o aktuelnom ministru finansija Srbije Lazaru Krstiću iznjo je Milenko Dželetović, izvršni direktor Telekoma Srbije: „Lazar Krstić svojevremeno nije prošao na domaćim konkursima za stipendiju, ali su, zahvaljujući dobrom filteru SAD, jednom srednjoškolcu iz Srbije dale 240.000 dolara i procijenile da treba ulagati u njega da bi danas, zahvaljujući jednoj novoj politici Vlade Srbije, sa 29 godina vjerovatno postao i najmlađi ministar finansija u regionu“.

Forum se održava 18 godina zaredom

te vrijedne pet miliona eura, iz oblasti poljoprivrede, ekonomije, turizma, ekologije... Odredili smo prioritete u istraživačkim kapacitetima

Prenoseći iskustva iz Engleske, dr Marija Vukotić, koja predaje na Univerzitetu Warweik, navela je da se tamo svake godine pravi rang-lista univerziteta, obavljuju se transferi profesora, a univerziteti sa najboljim pozicijama dobijaju više novca iz državnog budžeta.

„U stvaranju rang-lista u domenu istraživanja veoma je važno koliko su i gdje svoje rade objavili profesori, prave se baze studenata za buduća istraživanja. Nisu dovoljni samo dobri programi i profesori. Ako student ne-ma motivaciju, ako želi samo da ispred svog imena ima dr, onda on nikada neće biti dobar istraživač“, ukazala je Vučotićeva.

Čvrst kontakt sa kompanijama

Dr Marko Lubarda, koji je visoko obrazovanje stekao u San Dijegu, rekao je da je po-

cjeno iskustvo“, kazao je Lubarda.

Tokom skupa predstavljeni su projekti: Porto Montenegro, Azmont investment – Kumbor, Qatari Diar Hotel Property Investment Montenegro, Zimska škola preduzetništva i inovacija za mlađe i berze preduzetničkih ideja, kao i ljetne škole Univerziteta Donja Gorica. Tokom promocije hotel-skog kompleksa u Kumboru rečeno je da će biti zaposlene 1.200 mladih stručnjaka iz Crne Gore.

Održani su i brojni okrugli stolovi na teme: „Biznis i obrazovanje – pogled Američke privredne komore u Crnoj Gori“, „Generacija JA“, o istraživanju u SAD na 1.500.000 ispitanika – da li je moguće ući u učioniku bez poznavanja nalaza ovog i sličnih istraživanja, odnosno da li postoji međugeneracijski jaz koji utiče na efikasnost obrazovanja. Bilo je riječi i o obrazovanju i trži-

Skupu prisustvovao veliki broj učesnika iz zemlje i regionala

PREDSTAVLJEN PROJEKAT O PROIZVODNJI HRANE

Gostima foruma, među kojima su bili predstavnici državne i lokalne samouprave, biznis asocijacije i istraživačkih institucija, te stranih investitora i ambasada u Crnoj Gori, predstavljen je projekat CAPINFOOD. Riječ je o programu podsticanja okruženja i javne svijesti o inovacijama u sektoru hrane u Jugoistočnoj Evropi, kroz transnacionalnu saradnju. Glavni cilj projekta je poboljšanje i podsticaj okruženja za inovacije u proizvodnji hrane, izgradnjom kapaciteta podržavajućih institucionalnih okvira, kao i podizanjem javne svijesti o prednosti inovacija u prehrambenom sektoru.

U projektu učestvuju brojne naučne institucije iz Mađarske Grčke, Italije, Rumunije, Slovenije, Bugarske, Belgije, Srbije, BiH, Crne Gore i Ukrajine.

Planirano je da se uspostavi forum za razmjenu iskustava i uspješne prakse novih oblika saradnje činilaca koji su uključeni u proces prouzvodnje hrane na polju jačanja inovacija u Jugoistočnoj Evropi – platforme nacionalne prehrambene tehnologije – za poboljšanje mehanizma koordinacije institucionalnog okvira, smanjenje prepreka za inovacije, te povećanje ugleda i priznajanja.

Kako je istaknuto na skupu, na kojem je prisustvovao i veliki broj studenata, razviće se zajednička metodologija za uključivanje aspekata javne uprave, kao i javnosti po pitanju nacionalnih strategija inovacija u proizvodnji hrane. Zatim, biće razvijene zajedničke metode za poboljšanje transfera znanja, a veliki broj učesnika projekta biće osposobljen za savremenij rad.

U okviru rasprave „Obrazovanje za istraživanje“, ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović kazala je da su u Crnoj Gori povećana godišnja ulaganja u nauku i naučna istraživanja sa 0,13, na 0,43 posto bruto nacionalnog dohotka, a do 2016. planirano je da ulaganja porastu na 1,4 odsto dok je cilj da se do 2025. godine ostvari tri odsto.

Strateški cilj je uspostaviti kopču između nauke i privrede i smanjiti jaz između naučnih institucija i kompanija u ovoj oblasti. Radi se na projektima vrijednim 12.000.000 eura koje finansira Svjetska banka. To su otvaranje centra uspešnosti i tehnotpolisa, u saradnji sa Evropskim istraživačkim centrom. Prema njenim riječima, razvojne inicijative se finansiraju sa 70, a osnovne sa 30 odsto od ukupnih ulaganja u nauku.

Motivacija glavni pokretač

„Četiri ministarstva zajednički finansiraju projek-

Porto Montenegro

i jasno znamo koje su prioritete potrebe našeg društva u naučnoistraživačkom radu. Djesta stranih eksperata da-lo nam je pozitivne ocjene. Namjera nam je da pristupimo novom razvojno-kreditnom okviru EU za finansiranje naučnih projekata, za što je Unija opredijelila čak 70 milijardi eura“, istakla je Vlahovićeva.

željno da studenti u ranoj fazi studiranja budu u čvršćim kontaktima sa zainteresovanim kompanijama.

„Obrazovanje je predu-slov za ulazak u istraživačke procese sa punom motivacijom za istraživački rad koji treba početi od ranih studentskih dana. Neophodno je stalno raditi sa mentorom, jer studenti tako stiču drag-

štu rada u EU, obrazovanju i bezbjednosti hrane, obrazovanju i informatički, njegovoj povezanosti sa agroturizmom i ruralnim razvojem, zatim, obrazovanjem za kreativne industrije, isto-rijekom ekonomske misli u Crnoj Gori, te finansijskoj pismenosti.

O. Đuričković

XVIII MILOČERSKI RAZVOJNI FORUM: „EKONOMSKA KRIZA, OBRAZOVANJE I ZAPOŠLJAVANJE MLADIH“

Premijer Crne Gore Milo Đukanović:

NOVI KVALITET ZNANJA SE JEDINO MOŽE RODITI IZ KONKURENCIJE

Kao neko ko je bio sticajem okolnosti na čelu jednog pokreta koji je stremio obnovi nezavisnosti: uvijek sam se trudio da objasnim da to ne radimo ni iz kakvog nacionalnog romantizma, pa čak ni iz potrebe da ispravljamo istorijske nepravde, nego da radimo sa vjerom da na taj način preuzimamo odgovornost za svoju budućnost. '91. imali smo 5% ukupne populacije sa visokim obrazovanjem, uključujući i magistarske i doktorske studije, sada imamo 11,9%. Moramo pokušati da one proizvode koje ćemo stvarati u sistemu visokog obrazovanja učinimo takvim da budu globalno konkurentni. Potrebno je zaista krajnje kritički ocijeniti našu stvarnost bez bilo kakvih pojednostavljivanja

6
Prosjetni rad
Živimo u vremenu u kojem znanje nije samo od sebe garancija. Znanje treba usvojiti, znanje treba posuditi, znanjem se treba poslužiti, ali garancija uspjeha je da se steknu vještine koje će biti osnova tog znanja. Znamo iz života mnogo talentata koji su rođeni talentovani ali koji, na žalost, nisu dosegli one visine koje im pretpostavlja to znanje. Kada je u pitanju formula uspješnosti, znanje jeste nezaobilazna pretpostavka, ali nije dovoljna. Mislim da to znanje treba da bude dobro oblikovano da se pretvoriti u vještina koja će garantovati kvalitet. Ja mislim je da tu važna uloga visokoškolskih institucija. Želim da pozdravim ideju Miločerskog razvojnog foruma da tu temu stavi na dnevni red jer smatram da je ona već dugo vremena prisutna, da se sama nametnula, možda kao najaktueltinije društveno pitanje.

Biti ili ne biti evropske konkurentnosti na globalnoj sceni

Vidimo da to pitanje i Evropa danas tretira kao svoje biti ili ne biti, kao biti ili ne biti evropske konkurentnosti na globalnoj sceni tako da zaista mislim da je jako važno da je to pitanje i na dnevnom redu Miločerskog razvojnog foruma, i nadam se da će to biti jedan od vrijednih priloga razmišljanju u crnogorskim i širim okvirima kako treba profilisati visokoškolsko obrazovanje i ukupan proces obrazovanja ali sa posebnim naglaskom na visoko školstvo kao završnu, finu ruku u proizvodnji nekog proizvoda. Dakle, kako je profilisati da to znanje koje se stiče zaista bude pretvoreno u vještina koja će donositi kvalitet i koja će značiti važan podsticaj konkurenčnosti ekonomskom i društvenom razvoju crnogorskog društva.

Da upisujete fakultet da li biste opet izabrali oblast ekonomije?

– Apsolutno.

Da ponovo birate funkcije da li biste bili premijer?

– Tu sam se zaista našao neplanirano, ali jedan moj prijatelj novinar kaže da su u politici na balkanskim prostorima najduža privremena rješenja. Tako da sam i ja, nakon dugog pregovaranja, prihvatio da budem pola godine, godinu najduže premijer 1991. godine, i evo me gdje sam 2013. Imam razlo-

ga da budem zadovoljan i ispunjen onim što je Crna Gora uradila u prethodnom periodu. Znam, moji kritičari i politički konkurenti imaju i drugačije ocjene tih učinaka ali, dozvolite da kažem da je, uz greške i propuste koji pratе svakog čovjeka i svaki posao, ipak Crna Gora uspješno prebrodila jedan definitivno najteži period u novoj istoriji. Da je ostvarila nešto što su bile vjekovne težnje Crne Gore, da je danas, rekao bih, na jednoj stabilnoj magistrali, i ostalo je sada do nas, dakle, do naših znanja i vještina, kojima se vraćam, da te prepreke koje stope na tom putu što brže savladavamo i da sve to zajedno rezultira jednim višim kvalitetom života za sve ljudi u Crnoj Gori. Dakle, imam razloga da budem zadovoljan, a ako me pitate da li bih danas drugačije odabrao svoje zanimanje, bih, i kao što vidite, to potvrđujem time da, u par navrata, doduše neuspješno, pokušavam da promijenim zanimanje i da se vratim svojoj primarnoj orijentaciji, da to što sam naučio u ekonomiji stavim u funkciju biznisa. Ipak ja sam optimista, ne vjerujem da neću istražati u svom naumu. Vjerujem da će se uskoro stvoriti uslovi da mogu po treći put pokušati da se bavim biznisom.

Opšte je mišljenje u Crnoj Gori da ima preveliki broj diplomiranih studenata. No, kada pogledamo statističke podatke, mi smo vrlo daleko od cilja koji je dio strategije Evrope 2020, a to je 40% diplomiranih studenata starosne dobi od 30-35 godina. Sa druge strane, izvještaj Svjetske banke pokazuje da je Crna Gora ostvarila veliki uspjeh u pogledu ravnopravnosti pristupa visokoobrazovnom sistemu sa stopom upisa 52%. Međutim, shodno podacima Ministarstva prosvjete Crne Gore, oko 60% studenata nikada ne diplomiraju, što stvara velike gubitke i na pojedinačnom i na makro planu, dakle, prije svega finansijske. I pored svega toga, mi, i umjesto rasprava koje će doprinijeti povećanju kvaliteta obrazovanja u Crnoj Gori, imamo više rasprave o tome da li je neki fakultet privatni ili državni, što je bio slučaj prilikom donošenja izmjene Zakona o visokom obrazovanju. Da li mislite da je bolje da gradimo jedinstveni sistem koji će doprinijeti povećanju kvaliteta obrazovanja u Crnoj Gori, umjesto da govorimo o tipu vlasništva?

– Nesumnjivo, ali prije toga da se složim sa Vama

ŽELIMO DA BUDEMOSA Pripadajući dio evropske civilizacije u 21. vijeku: Premijer Đukanović na Forumu

u početnoj konstataciji koja na neki način demantuje tu vještacku dilemu je li mnogo studenata, je li mnogo visokoškolaca, je li mnogo diplomiranih visokoškolaca u Crnoj Gori. Ne znam koje bi se društvo ozbiljno zapitalo da li mu je mnogo znanja. Ne postoji takvo društvo. Prema tome, nije ni crnogorsko društvo takvo, tim prije što ovđe svakodnevno otkrivamo da je to nekakav temeljni deficit koji diktira tempo našeg ekonomskog i društvenog razvoja da o tome imamo brojna svjedočanstva.

Gledao sam brojna istraživanja koja su radile određene evropske institucije, gledao sam istraživanja koja je radio naš Zavod za zapošljavanje, i to je evidentno da poslovna zajednica u Crnoj Gori taj nedostatak znanja evidentira kao limitirajući faktor realizacije intenzivnog razvoja, kakav je potreban danas crnogorskom društvu. Vrlo često ponavljam kao neko ko je bio sticajem okolnosti na čelu jednog pokreta koji je stremio obnovi nezavisnosti: uvijek sam se trudio da objasnim da to ne radimo ni iz kakvog nacionalnog romantizma, čak ni iz potrebe da ispravljamo istorijske nepravde, nego da radimo sa vjerom da na taj način preuzimamo odgovornost za svoju budućnost. Preuzimanje odgovornosti za budućnost jednog društva

tva u svoje ruke, mislim u ruke ovih generacija koje su pokazale spremnost da ponese teret odgovornosti, to znači da želimo da zaista budemo pripadajući, organski dio evropske civilizacije 21. vijeka. To se teško postiže sa 5.000 eura BDP-a, ili sa prosječnom platom ispod 500 eura.

Nemamo problema sa viškom studenata

Dakle, preuzimajući odgovornost za takvu budućnost, prezueli smo odgovornost da pomognemo stvaranju ambijenta u kojem će se realizovati razvojni projekti koji će nam obezbjeđiti da imamo kontinuirani razvoj u oblasti ekonomije i društva u cijelini, i da sve to zajedno rezultira višim kvalitetom života ljudi u Crnoj Gori. Mislim da je od presudnog značaja za realizaciju jednog tako ambicioznog cilja kvalitetno obrazovanje. Mi nemamo problem sa viškom studenata. Mislim da imamo neke druge probleme u organizaciji sistema obrazovanja u cijelini, i u organizaciji visokog obrazovanja. Nemam problem sa tim da, kao predsednik Vlade, budem kritičan prema onim oblastima za koje je Vladina dominantna odgovornost jer želim uvijek da upozorim: tek prije sedam godina obnovili smo nezavisnost.

Prije sedam godina smo začvorili neka važna politička poglavljja koja su zaokupljala pažnju manje-više, čitave javnosti, pa onda smo se uhvatili u koštac sa svim tim strukturnim i drugim reformama koje treba realizovati u crnogorskom društву, pri tome realizovati već nekoliko u uslovima izrazito teških posljedica globalne ekonomske krize i, naravno, da tu tempo nije onakav kakav bismo željeli. Tempo je onakav objektivno moge da bude, a smatram da se taj tempo opet dominantno opredjeljuje onim što je kvalitet znanja koji imamo u Crnoj Gori, i tu se opet vraćamo na to da ne možemo nikako patiti od problema viške znanja, nego upravo od deficitia znanja, i mislim da se država posljednjih godina na ozbiljan način bavi tom temom.

Potrebno je zaista krajnje kritički ocijeniti našu stvarnost bez bilo kakvih pojednostavljenja

Imamo sada jednu ozbiljnu strategiju razvoja i finansiranja visokog obrazovanja koja je usvojena 2011. godine, koju evropski ekspertri i ekspertri Svjetske banke ocjenjuju kao jedan ozbiljan zaokret u poželjnom pravcu. Imamo studiju koju radimo sa ekspertima Svjetske banke, počev od proljeća

2012. godine i koja pokušava da projektuje razvoj u sistemu finansiranja, kao važnom segmentu razvoja uku-pnog visokog obrazovanja. Jedan dobar tempo razvoja i očekujem značajan pribog ostvarenju onih ciljeva kojih imamo na ovom planu. Generalno, možemo kazati da, kada uporedimo podatke iz 1991. godine i 2013. – '91. imali smo 5% ukupne populacije sa visokim obrazovanjem, uključujući i magistarske i doktorske studije, sada imamo 11,9%. Zatim, 1991. godine imali smo 9,8% onih koji su se upisali bez škole, sada ih imamo 2,3%, dakle, događa se proces, on ide u poželjnom pravcu, ali mislim da nas to nipošto ne smije uljuljkati i da se zaista moramo zapitati šta treba da promijenimo u tom sistemu da bismo dobili potrebljivi kvalitet i da to uradimo bez kompleksa. Kao što sam već kazao, EU to radi bez kompleksa i prepoznaće da obrazovanje počinje da biva njen hendikep na globalnoj sceni. Ako to prepozna EU, plašim se da bismo to moralj još prije i mi prepozna-ti i da moramo zaista krajnje kritički ocijeniti našu stvarnost bez bilo kakvih pojednostavljenja. Dakle, bez bilo kakvih apriornih pristrasnosti u korist državne ili privatne svojine. Zaista smatram da je to još jedna vještacka konstrukcija.

Državni univerzitet svakom društvu treba i za ubuduće

Ovoj državi treba novi kvalitet znanja, i taj novi kvalitet znanja se jedino može poroditi iz konkurenčije. Ne znam da se išta dobro porodilo iz monopolija. Prema tome, apsolutno sam zagonovnik i u ovoj oblasti jedne zdrave konkurenčije, uvažavajući pri tome mjesto koje državni univerzitet ima u svakom društvu. Dakle, ne samo istorijski gledano, jer je on zaista dan jedan ozbiljan prilog emancipaciji crnogorskog društva i to niko ne može da spori, nego i sa stanovništva budućnosti, jer državni univerzitet sigurno svakom zdravom, pa i mnogo razvijenijem društvu nego što je crnogorsko treba i za ubuduće ali se ta potreba za državnim univerzitetom nipošto ne može braniti monopolom. Mi moramo napraviti model finansiranja ukupnog visokog obrazovanja koji će otvoriti ravnopravan prostor za sve oblike svojine, i da se onda kroz tu zdravu konkurenčiju dođe do potrebnog kvaliteta u ovoj oblasti.

Pomenuli ste da je manje pojedinaca koji su spremni da preuzmu odgovornost. Vrlo često psiholozi, pa čak i psihijatri kažu da je u mentalitetu Crnogoraca da se kriju u masi, pa zato i nemamo puno Bojana Popovića koje će preuzeti odgovornost i u odlučujućim momentima uputiti odlučujući šut. Da li je to, po Vašem mišljenju, stvarno mentalitet ili je to dugogodišnji društveno-ekonomsko-politički sistem koji je svima nama dozvolio da se uljuljikamo i da tražimo zaštitu umjesto da sami preuzimamo odgovornost?

– Oni koji bi karikaturalno kvalifikovali crnogorski mentalitet rekli bi da je to posljedica tradicionalne crnogorske lijenosti. Ja ne spadam u te. Ja sam sklon da objašnjene pronađem u spletu razloga koje ste pomenuli. Nesumnjivo, to su istorijske okolnosti, kroz istoriju mnogo se više ratovalo nego posvećivalo razvoju i, nesumnjivo, da je tu dobro utemeljen taj mentalitet pripadnosti državnoj službi jer se ratovalo za potrebe države, očuvanje države, odbranu njene slobode itd. Na se odlično nadovezao sistem koji je ustavljeno nakon završetka Drugog svjetskog rata, koji je počinio na nečemu što se pokazalo kao ideološka zabluda, mislim i na državnu svojinu, na monopol državne svojine, na jedan model socijalističkog samoupravljanja koji nije izdržao probu vremena, i ja smatram da su i ti sistemski razlozi dodatno gurali Crnogorce sa takvim mentalitetom prema traženju zasnivanja vlastite egzistencije u državnoj službi, i mislim da to na neki način predstavlja ograničavajući faktor razvoja. Mogu kazati iz vlastitog iskustva, za ovih 20-ak godina nema nijednog sedla u Crnoj Gori u kojem nijesam bio više puta, jer ste morali svake godine imati kampanju za neke izbore, pa se to uglavnom obavljalo terenski. Kada dođete u selo, onda nemate nikakve šanse da izbjegnete susret sa svakim stanovnikom tog sela jer se, ili okupe u nekom zadružnom domu, ili kod nekog dobrog domaćina. I onda razgovarate sa njima o njihovim životnim problemima i tu se uvijek u prvi plan isticao problem nedovoljne zaposlenosti. Uvijek kad bi nešto tražili od predsednika Vlade, tra-

žili bi da im pomogne da se zaposli neko od njihovih bližnjih. I kako je vrijeme promicalo i kako smo sve više isili u pravcu izgradnje jednog otvorenog tržišnog ekonomskog sistema, tako smo stvarali pretpostavke da podupremo privatne inicijative, ne samo kroz upućivanje na bankarske izvore, nego i kroz neke Vladine instrumente podsticaja preduzetništvu i razvoju malog i srednjeg biznisa, i tako da su moji odgovori sve češće tamo bivali. Pa znate, imamo dobre kredite, na neki način praktično grantove, kojim možemo da pomognemo ako taj vaš sin ili

osposobljavamo da savladavaju predrasudu koju imaju: da se oslobođe kompleksa da nisu u stanju da nose teret odgovornosti za vlastitu budućnost, da ih podučimo dodatno preduzetničkim znanjima da bi oni mogli da preuzmu inicijativu i da preuzmu odgovornost za svoju budućnost.

U prilog onome što ste rekli idu i rezultati anketa koje su sprovedene na privatnim fakultetima a to je da bi većina studenata privatnih fakulteta, nakon diplomiranja, želje da se zaposli u državi, kad bi moglo ministarstvo, to bi bilo

di priča o tome da je dobro došao i neki privatni univerzitet ali čemo onda kroz razne povlastice državnom univerzitetu obesmisiliti postojanje privatnog univerziteta. Ne. I to ne mislim tako zato što bi moji kritičari rekli zato što sam jedan od osnivača privatnog univerziteta. Ne. Nego to mislim zbog dubokog uvjerenja da se jedino iz zdrave konkurenčije može poroditi kvalitet a ne može se poroditi iz monopolija. Ja sam završio državni univerzitet. Ja sam neko ko je jako zahvalan ljudima koji su mi prenijeli znanje da bih mogao da svoju egzistenciju

slim da smo postavili dobre smjernice kroz dokumenta koja sam pomenuo i sad treba biti vrlo praktičan i vrlo djelatan, i ja vjerujem da ćemo i u toj fazi biti odgovorni u potreboj mjeri.

Ukoliko ponovo budete bili u situaciji da formirate crnogorsku Vladu, da li ćete se oslanjati na kadrove koji su se školovali u Crnoj Gori ili, shodno kolegi iz regiona, da dovelete neke kadrove koji su se školovali u inostranstvu? Da li ćete se oslanjati na crnogorski sistem obrazovanja ili na neki inostrani.

■ OVO DRŽAVI TREBA NOVI KVALITET ZNANJA: Domaćini i gosti na skupu

bratanici imaju neku dobru inicijativu za biznis. Umjesto da dobiju povoljne kredite da se bave preduzetništvom, oni su tražili nisko plaćene poslove u državnoj službi, jer im je to ulivalo neku sigurnost. To najboljelodanje svjedoči o tom definitivno mentalitskom ograničenju.

Preduzetništvo kao dio redovnog obrazovanja

Ali, to ne treba sponzoriti i prihvati kao dato zauvjek. To se mora mijenjati. Mislim da budućnost crnogorske ekonomije mora biti u jednoj ozbiljnoj diverzifikaciji djelatnosti, dakle, ne u onome što je važilo kao poslijeratna isključivost, industrijalizacija po svaku cijenu, niti u onome što se pokušava sada nametnuti, kao usluge po svaku cijenu, bez ičega, dakle u ozbiljnoj diverzifikaciji, i mislim da će važan dio strukture privrednog organizma Crne Gore u budućnosti biti u malom i srednjem biznisu. Utoliko prije preduzetničke vještine dobijaju na značaju i zbog toga sam ne slučajno, promovisati program Vlade, u decembru prošle godine kazao da ćemo veoma ozbiljno razmotriti nešto što sam kasnije pročitao i u dokumentu EU da pokušavamo da ustanovimo preduzetništvo kao dio redovnog obrazovanja, počev od osnovne škole, prepoznajući to kao ozbiljan deficit, kao ozbiljno ograničenje razvoju. Onda na tome moramo nekako da radimo. Ako je slika ovakva kakvom je opisujete Vi u pitanju i ja u odgovoru, a čini mi se da se prilagođavamo sa tim viđenjem, onda moramo da uložimo dodatni napor da ljudi

ostvarene njihovog sna. Više puta ste pomenuli dokument Svjetske banke koji je ugrađen za potrebe Ministarstva posvjetne, koji se odnosi na finansiranje. Taj dokument, kao prilog, daje dva rješenja. Jedno je uvođenje studentskog kredita koji je sprovedeno u mnogim zemljama i u tom dokumentu su dati primjeri uspješnih realizacija studentskih kredita. Da li je to jedan od načina za povećanje konkurentnosti, odnosno kvaliteta?

– To je jedan od dokumenata koji je derivat ovog programa saradnje crnogorske Vlade sa Svjetskom bankom. Mislim da smo dobili jedan dobar dokument koji ocjenjuje dosta vjerno postojeće stanje i koji nam sugerira izbor između dva moguća modela finansiranja visokog obrazovanja u budućnosti. Jedan je model koji bi počivao na nekom ugovoru između vlade i državnog univerziteta, gdje bi se ustanovila precizna mjerila, i ona bila osnov za eventualnu reviziju tog ugovornog odnosa, a drugi je ovaj model tzv. vaučerizacije, koji je objašnjen i potkrpeljen iskustvima koja postoje u Koridoru, Litvaniji, Kazahstanu, Azerbejdžanu itd. Mislim da Vlada sada ima dobar materijal koji će poslužiti za donošenje pravih odluka i mislim da će se to dogoditi u sljedećih nekoliko mjeseci. Jasno nam je da nam je potreban novi kvalitet visokog obrazovanja i da se on jedino može poroditi kroz konkurenčiju, i to kroz ozbiljnu zdravo zasnovanu konkurenčiju.

Ili znate ili ne znate

Nisam neko ko fingira konkurenčiju, ko reda ra-

racionalizovati i pretvoriti u društvenu korist, tu nismo bogzna kako umiješni, da nam nedostaje umijeće s početka naše priče i to uveliko objašnjava zašto su društva na Balkanu u takvom zaostajanju za Evropom, zašto smo mi na 5.000 eura bdp-a per capita u odnosu na 25.000 evropskog prosjeka. Karakteristika kolonije je da je odnosite sve što je najbolje, da odnosite i znanje koje je najbolje. Današnje stanje u našem visokom obrazovanju nije takvo da bi mogli da postanemo jedan od međunarodnih centara, gdje će rado dolaziti strani studenti.

Pričamo o društvu znanja, e sad da vidimo kako se dolazi do toga

Nedavno sam bio u Ukrajini i, uprkos nekom predznanju sa kojim sam otišao, iznenadio se koliko su ukrajinski univerziteti i dalje jako atraktivni i koliko je Ukrajina na neki način centar značajnog okupljanja studenata sa raznih meridiana. Slažem se sa ocjenom da će značaj jedne države u značajnoj mjeri biti predviđen i vrijednošću jednog univerziteta, vrijednošću njenih univerziteta i sposobnosti njenih univerziteta da prevaziđu granice države, da zainteresuju parametne mlade ljude sa raznih meridiana da požele da se tu obrazuju, da radom stvaraju neku novu vrijednost u ovom društvu. Zato mislim da je jako važno da smo taj problem na prav način osvijetlili i sad treba da povučemo prave poteze da djelujemo u pravcu cilja kojeg smo promovisali. Pričamo o društvu znanja, e sad da vidimo kako se dolazi do toga. Mi

(Napomena: Tokom izlaganja premijera Mila Đukanovića moderator je bila doc. dr Milica Vukotić sa Univerzitetom Donja Gorica)

Intervju: Dimitrije Popović, likovni umjetnik, eseista i književnik

ŠTO SAM STARIJI, POSTAJEM SVE VIŠE SVJESTAN MOJE VEZANOSTI ZA CRNU GORU

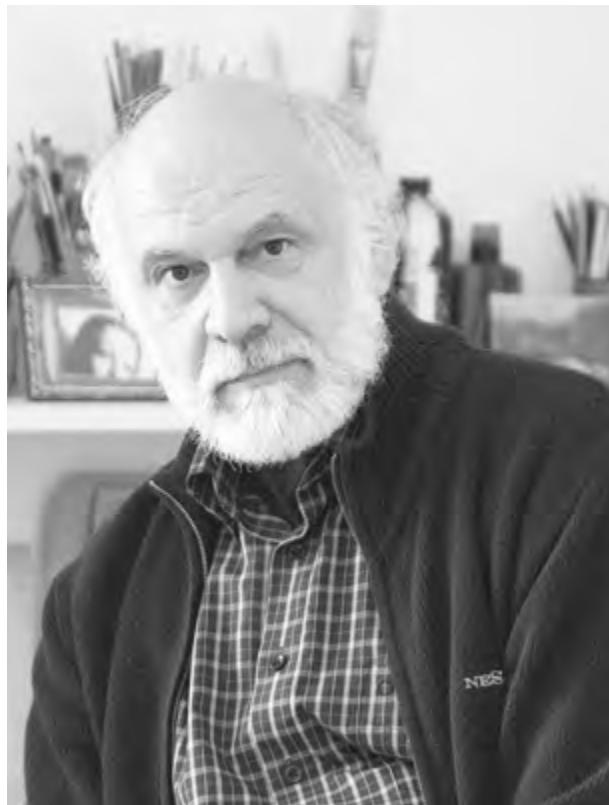
Crnogorski identitet ne mogu jednostavno definisati, ali ga lako prepoznam u svom njegovom bogatstvu različitosti. Ono što treba neophodno uraditi jest osavremeniti jezik "Luče mikrokozme". U vrijeme mog školovanja bilo je dosta „rupa“ iz oblasti kulturnog nasljeđa. Obrazovni sistem je dužan da sve važne i relevantne pojedinosti unese u svoje programe. Na tome se gradi i zasniva ono što zovemo svijest o identitetu. Nacionalna Enciklopedija je neophodna za Crnu Goru

Dimitrije Popović jedan je od najpoznatijih crnogorskih i evropskih umjetnika. Rođen je 4. marta 1951. na Cetinju. Završio je studije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1976. Za boravku u Parizu 1974. upoznaje pariškog kolekcionara gospodina Davriera, pa u sastavu njegove zbirke izlaže 1978. u Galeriji Alexander Braumüller s umjetnicima Salvadorom Dalijem, Ernstom Fuchsom, Victorom Braunerom, Dadom Đurićem, Leonorom Fini i drugima. U Pforzheimu 1982. Galerija "Liberta" i "Universal Fine Arts" iz Washingtona, organiziraju mu zajedničku izložbu grafika s Salvadorom Dalijem. Iste godine, u povodu velikog jubileja "Leonardo a Milano – 1482–1982", izlaže ciklus crteža "Omaggio a Leonardo" u milanskoj Palazzo Sormani. U povodu 27. međunarodnog umjetničkog festivala "Due mondi" grad Spoleto u kojem se taj festival održava, organizuje mu izložbu slika, crteža i grafika. U godini jubileja, dvije hiljade godina hrišćanstva, izlaže u Rimu ciklus raspeća CORPUS MYSTICUM u Sant Andrea al Quirinale, Santa Maria del Popolo – l'Agostiniana arte sacra contemporanea i u Pantheonu. Jedan je od petnaest umjetnika, likovnih kritičara i filozofa, (M. Botta, M. Cacciari, M. Paladino i P. Portghesi), koji su pozvani da odgovore na „Pismo Pape Jovana Pavla II umjetnicima“. Odgovori su objavljeni u knjizi „Umjetnici odgovaraju Papi Jovanu Pavlu II“, izdavač Sri spa – Milano, 2003.

O Dimitrijevom slikarstvu objavljen je veliki broj monografija.

Objavljene knjige: *Veronikin rubac*, Matica hrvatska, Zagreb 1996, *Smrt u slikarstvu*, Matica hrvatska, Zagreb, 2001, *Sumnja kao krepost*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2003, *Priče iz Arkadije*, Ex libris, Zagreb, 2005, *Corpus Mysticum*, Prometej, Zagreb, 2007, *Raspeće strasti*, roman, Naklada Ljevak, Zagreb 2008, *Blud i svetost*, roman, Naklada Ljevak, Zagreb 2010, *Smrt Daniela Kiša*, VBZ, Zagreb, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zagreb, 2011, *Luča Njegoševe noći*, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zagreb, Skander Studio, Zagreb, 2012.

Nagrade: 1977. Nagrada ULUBIH na 6. Zagrebačkoj izložbi crteža Zagreb, nagrada 7. sekretara SKOJ-a za slikarstvo na izložbi Salon mladih, Zagreb, 1979. Nagrada USIZ-a za kulturu SR Hrvatske na VII Zagrebačkoj izložbi crteža, Zagreb; Nagrada za crtež na I septembarskom salonu, Nikšić, 1980. Nagrada za crtež u 2. dubrovačkom Salonu, Dubrovnik. Nagrada za crtež na izložbi Suvremeni crnogorski crtež, Titograd, 1983. Nagrada za crtež, Salon 13. Novembar, Cetinje, 1984. Nagrada Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne biblioteke, Zagreb, na 13. Zagrebačkoj izložbi grafike, Zagreb, 1984. Nagrada grada Cetinja za likovnu umjetnost, Cetinje, 1988. Nagrada 13. juli za likovnu umjetnost, Titograd, 1996. Odličje Reda Danice hrvatske s likom Marka

Marulića za postignuća u likovnoj umjetnosti, Zagreb, 1997. Godišnja nagrada za likovnu umjetnost Centra suvremene umjetnosti Podgorica, 1998. Zlatna medalja Giacomo Manzù – Ministro provinciale dei Frati Minorì Conventuali za skulpturu na izložbi XIII Biennale internazionale dantesca „La porta per la città di Dante: Paradiso“, Ravenna, 2002. Medalja za slikarstvo „Giotto e il suo tempo“, za izložbu Dimitrije a Dante, Padova, 2007. Medalja „Hrvatska kultura“ za likovnu umjetnost, Zagreb, 2010. Treća nagrada Večernjeg lista „Ranko Marinković“ za kratku priču, Zagreb, 2013. Nagrada „Ivan Crnojević“.

Stvarnost i mit ovoga podneblja podjednako su izazovni i inspirativni

Prosjetni rad: G. Popoviću, nikada niste prekidali veze sa Crnom Gorom. Šta je ona za Vas, šta je za Vas crnogorski identitet?

Popović: Što sam stariji, postajem sve više svjestan moje vezanosti za Crnu Goru. U tom smislu Crnu Goru vidi u doživljavam i kao svojevrsno izvoriste mojih umjetničkih preokupacija, likovnih i literarnih. U podneblju u kojem sam odrastao, vremenom sam prepoznavao one kulturnoistorijske specifičnosti ambijenta koje su, u većoj ili manjoj mjeri, svjesno ili nesvjesno, uticale na moj umjetnički senzibilitet. Crnogorski identitet ne mogu jednostavno definisati, ali ga lako prepoznam u svom njegovom bogatstvu različitosti. Mislim na ono što je obilježilo klasičnu i modernu kulturu crnogorske istorije. Taj kontinuitet u prostoru i vremenu, paganski, hrišćanski, islamski ostavlja je traga kroz svoje specifičnosti i razna prožimanja. Stvarnost i mit ovoga podneblja podjednako su izazovni i inspirativni.

Prosjetni rad: Danilo Kiš, koji se kao i Vi na Cetinju školovao sve do gimnaziske mature, i za čiju ličnost i stvaralaštvo ste vezani i na Vaš poseban literarni način, isticao je značaj ruskih profesora za svoje oformljenje, izbjeglih iz otadžbine nakon Oktobarske revolucije. Kakvo je Vaše iskustvo?

Popović: Nemam licno iskustvo s tim profesorima, ali sam čuo da su bili vršni pedagozi, a to je za prenošenje znanja u školama najvažnije. Mogu reći da sam i ja imao od-

že odnositi i na druge mediteranske zemlje. Ali to „isto“ čini grčki identitet drugačiji od španskog, talijanskog od francuskog, turski od egipatskog. Riječ je o nijansama istih problema. Problemi ljudske egzistencije se najbolje projektuju u oblike umjetničkog stvaranja. Umjetnost je jedan od najpouzdanijih ogledala identiteta.

Moja je generacija jedna od posljednjih koja je imala neposredan kontakt sa prirodom

Prosjetni rad: Za svakog umjetnika su prve godine života veoma važne. Čega se šećate iz najranijeg cetinjskog djetinjstva?

Popović: Posebno se sjećam prirode. Igara u vrtovima, parkovima i cetinjskim glavicama. Tu se otkrivaču desan svijet prirodnih oblika, životinjskih i biljnih. Volio sam slagati herbarijume. Igrali smo se insektima i pravili kolekcije ulovljenih leptira. Moja je

generacija jedna od posljednjih koja je imala neposredan kontakt sa prirodom. U tim boravcima u prirodi posebno su me zanimali i privlačili antropomorfn i zoomorfni oblici stijena u cetinjskom ambijentu. Puno toga iz tih doživljaja prirode transponovalo se u kompozicijama mojih ranih radova. U rodnoj kući sam u to doba otkrivač svijet umjetnosti u starim knjigama. U tom razdoblju priroda i kultura rimovale su se na djecički način.

Prosjetni rad: Danilo Kiš, koji se kao i Vi na Cetinju školovao sve do gimnaziske mature, i za čiju ličnost i stvaralaštvo ste vezani i na Vaš poseban literarni način, isticao je značaj ruskih profesora za svoje oformljenje, izbjeglih iz otadžbine nakon Oktobarske revolucije. Kakvo je Vaše iskustvo?

Popović: Nemam licno iskustvo s tim profesorima, ali sam čuo da su bili vršni pedagozi, a to je za prenošenje znanja u školama najvažnije. Mogu reći da sam i ja imao od-

lične profesore u cetinjskoj gimnaziji. Posebno sam zahvalan onim profesorima koji su prepoznali moje umjetničke sklonosti, pa su mi znali pogledat kroz prste iz predmeta matematike, fizike i hemije.

Temeljna pitanja ljudskoga bića

Prosjetni rad: Reklo bi se da su Vam jubileji, tj. godišnje svjetskih događaja ili učenja, rođenja ili smrti velikana, u umjetničkom smislu „sudbinu“. Ostvarili ste izuzetna djela, kako se veli, „u povodu“ Leonarda, hrišćanstva, Njegoša... Da li ti uvezuti trenutci, koliko i kako, utiču na Vašu stvaralačku kreativnost i imaginaciju?

Popović: Uprkos različitošći mojih temata, sakralnih ili svjetovnih, istorijskih ili mitskih ličnosti postoje ona unutarnja metafizička spona koja ih povezuje, a odnosi se na temeljna pitanja ljudskoga bića, o smislu njegove egzistencije, o karakteru vremena u kojem se ta egzistencija ostvaruje. Dakle, bez obzira radi li se o Leonardu ili Daliju, Njegošu ili Kafki, Juditi ili Merlinu Monroe, u svakoj od tih osobnosti u njihovim djelima i sudbinama postoji temeljni problem bića. Odnos prema životu i smrti, prema stvarnosti, prema kulturi, odnosno čovjekov odnos prema samome sebi. Takođe, sa stvaralačke strane, pred umjetnikom se postavlja problem kako u duhu svoga vremena sagledati i artikulisati određeni motiv. Moj pristup Dantetu drugačiji je od pristupa drugih umjetnika, na primjer od Đota do Dorea, od Botičelija do Dalija. Kako, na primjer, poslije toliko vječova sagledati Hristovo raspeće. Kačko smisao te trvje likovno artikulisati u modernu sliku stradanja. To su kompleksni izazovi. U mom slučaju, likovna i literarna imaginacija nalazi inspirativni izvor u najdubljim slojevima ljudskoga bića koji se očituju i kroz život i kroz umjetnost.

Njegoš govori o svemogućem Bogu i uzaludnosti čovjekovoj da ga spozna

Prosjetni rad: Povodom proslave 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša, na Cetinju je otkrivena Vaša skulptura „U slavu Njegoševe misli“ i otvorena izložba Vaših radova iz ciklusa „Misterijum Luče Mikrokozma“. Šta je za Vas Njegoš?

Popović: Upravo na tražu ovoga što sam sada rekao. Njegoš je veliki inspirativni izvor. Na nekoliko kompozicija iz ciklusa „Misterijum Luče Mikrokozma“ ispisani su stihovi „Mi smo iskra u smrtnoj prašini“

Mi smo luča tamom obuzeta“

Suština ovih misli izrečenih u stihovima u potpunosti odgovaraju filozofiji modernog vremena. Kao što njihov smisao, na drugačiji način izražen, možemo naći kod pisaca i filozofa prije Njegoša. To su svezremene misli. Njegoševa Luča je jedno od naj-

mističnijih ogledala nesagledivosti ljudskoga bića. Moja skulptura „U slavu Njegoševe misli“ inspirisana je stihovima Njegoševe pjesme „Crnogorac svemogućem Bogu“ iz zbirke „Pustinjak cetinjski“. Čovjek je tragično biće. Teži nespoznatljivom, usprkos tome što zna da Tajnu nikada neće moći doseći. Njegoš govori o sve-mogućem Bogu i uzaludnosti čovjekove da ga spozna. U skulpturi je izražena precizna simbolika pjesnikovih stihova kroz formalne elemente kompozicije. Duži zašiljeni krak simbolizuje nedokučivost nebeske tajne. Drugi, niži, simbolizuje ograničenost ljudske spoznaje. Ljudska glava stilizirane transformativne anatomije simbolizuje duhovnu težnju bića za spoznajom i oslobođenjem iz tjelesnog oklopa.

U pripovjetki „Luča Njegoševe noći“, kroz literarnu formu u nizu alegorijskih scena, jedne mistične noćne predstave na Cetinju izrazio sam one bitne elemente Luče kroz vječnu dinamičnost odnosa permanentnog trojstva, Bog-Satana-Čovjek, izvedenih iz Njegoševog koncepta mikro i makro kosmosa.

I Italijani rade na „plasmanu“ Dantea

Prosjetni rad: Njegošu ne treba idolopoklonstvo, već ozbiljan kritički dialog. Da li smo dovoljno svjesni njegovog evropskog duhovnog temelja i obzora?

Popović: U potpunosti se slažem s vašim mišljenjem. Mislim da smo svjesni Njegoševog, kako kažete, „evropskog duhovnog temelja“. Ono što treba neprestano graditi na tom temelju jeste kontinuirani rad, sistematsko bavljenje Njegoševim djelom na način njegove promocije u međunarodnom kontekstu. Dovoljno je vidjeti kako to rade Italijani sa Danteom. Bez obzira što je Dante opšte mjesto u svjetskoj kulturi, Centro Dantesco u Raveni kontinuirano radi na njegovom „plasmanu“. U tom smislu je 2002. godine, u Dantevom muzeju u Raveni, bila održana moja izložba radova inspirisana pjesnikovim „Paklom“. Ono što treba neophodno uraditi jeste osavremeniti jezik Luče mikrokozme. Preprekavati ga na moderan jezik. To vrhunsko Njegošovo djelo ljudi apriori odbijaju pod izgovorom „to je teško za čitati, a još teže za razumjeti“. I na jednom i na drugom se mora poraditi, tako da spjev bude u dozvoljenoj mjeri i čitljiv i razumljiv.

Što se tiče jezika, treba se držati onoga što je ustavnom odredbom uređeno

Prosjetni rad: Kako gledate na naučno i društveno utemeljenje crnogorskog jezika i ostalih atributa crnogorske kulture i duhovnosti? Kako na osnovu njih, po Vašem mišljenju, treba postaviti crnogorski obrazovni sistem, i da li se on i koliko kreće u tom pravcu?

Popović: Teško mi je precizno odgovoriti na ovo pita-

nje, budući da ne živim u Crnoj Gori i nijesam dovoljno upućen u problematiku koju navodite. Što se tiče jezika i nedavnih problema oko unošenja novih glasova, smatram da se treba držati onoga što je ustavnom odredbom uređeno. U vrijeme mog školovanja bilo je dosta „rupa“ iz oblasti kulturnog nasljeđa. Obrazovni sistem je dužan da sve važne i relevantne pojedinosti unese u svoje programe. Na tome se gradi i zasniva ono što zovemo svijest o identitetu. Nacionalna Enciklopedija je neophodna za Crnu Goru

Osnivanjem štamparije bila je određena i kulturna budućnost prijestonice

Prosjetni rad: Dobitnik ste Povelje Prijestonice „Ivan Crnojević“. Šta za Vas znači ovo priznanje?

Popović: Kao rođeni Cetinjanin, počašćen sam ovim velikim priznanjem. Povelja nosi ime osnivača Cetinja. U postavljanje temelja zdanja Crnojevića u cetinjskom polju, uz kamen je, na simboličan način, bila položena i knjiga. Osnivanjem štamparije bila je određena i kulturna budućnost prijestonice. U tom smislu, povelju vidim i kao svojevrsnu crnogorsku kulturnu paradigmu, jer kultura se kao temeljna ljudska potreba stvarala i razvijala i u ne-povoljnim, pogibeljnim istorijskim uslovima, kao u vrijeme Crnojevića.

Prosjetni rad: Koliki je po Vama značaj crnogorske dijasporne za održavanje, njegovanje i razvoj crnogorskog nacionalnog, državnog i kulturnog identiteta?

Popović: Značaj je velik i treba ga stalno unapređivati. To je svrha crnogorske dijasporne. Kao primjer izvrsnih i kontinuiranih rezultata treba istaći rad Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, koja je u tom smislu i javno pohvljena od strane Hrvatskog Sabora.

Prosjetni rad: Vaše mišljenje o državnom pokušaju ujedinjavanja CANU i DANU?

Popović: Ako je Država donijela odredbu, onda se ona treba i sprovesti. Debata koja je uslijedila pokazala je potrebu da se mora sjetiti za sto i, po obostrano određenim kriterijumima, preispitati problem.

Prosjetni rad: Crna Gora je jedna od rijetkih država koja nema svoju „ličnu kartu“, odnosno, nacionalnu enciklopediju. Kako Vi gledate na tu činjenicu?

Popović: Nacionalna Enciklopedija je neophodna za Crnu Goru. Taj zahtjevni projekt se treba raditi sistematski, studiozno i objektivno, i treba ga bez odlaganja ostvariti.

Razgovarao:
Goran Sekulović

Promovisana kampanja „Svako dijete treba porodicu“

SNAŽENJE INSTITUCIJE HRANITELJSTVA

Predsednik Vlade Milo Đukanović pozvao sve ključne aktere i sve građane Crne Gore da se pridruže ovoj kampanji. On je naglasio da država koja vodi brigu o deci, prije svega, vodi računa o svojoj budućnosti

NIJEDNO DIJETE MLAĐE OD TRI GODINE NE SMIJE BITI SMJEŠTENO U INSTITUCIJE: Sa promocije

Crnoj Gori je započela tromjesečna kampanja „Svako dijete treba porodicu“, kojom se promoviše hraniteljstvo. Kampanju realizuje Vlada Crne Gore u okviru projekta „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: unapređenje socijalne inkluzije“, uz tehničku pomoći Unicefa i UNDP-a, a uz finansijsku podršku Evropske unije.

Kampanja kao ključnu vrijednost promoviše pravo svakog đeteta da živi u bezbjednom porodičnom okruženju, što je sadržano i u Konvenciji UN o pravima đeteta, kojoj je Crna Gora, kao jedna od najmlađih zemalja potpisnica, snažno privržena. Ova

značajna inicijativa još jedna je potvrda da je Vlada veoma ozbiljno posvećena saradnji sa agencijama UN, kao i sa EU, i na ovom planu“, kazao je predsednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović, na promociji u Vili „Gorica“.

On je naglasio da država koja vodi brigu o deci, prije svega, vodi računa o svojoj budućnosti. „Zato Vlada kroz reformu sistema socijalne i dječje zaštite preduzima mjeru da pomogne roditeljima, koji iz bilo kog razloga nijesu u stanju da đetetu obezbijede adekvatne uslove. Ta podrška se ogleda kroz pružanje savjetodavnih, zdravstvenih i socijalnih usluga i zaštite, kao i

kroz materijalne i druge vidove pomoći. Posebnu pažnju u procesu reformi posvećujemo snaženju institucija hraniteljstva u okviru proširene porodice, odnosno razvoju standardnog-profesionalnog hraniteljstva, vodeći računa o deci u najranijem uzrastu, do tri godine života“, kazao je premijer Đukanović.

On je izrazio vjeru da će ovakve aktivnosti, uz adekvatniju podršku koju porodici mogu pružiti stručnjaci u centrima za socijalni rad, u domovima zdravlja i porodilištima, kao i u ustanovama obrazovanja, smanjivati potrebu za smještanjem dece u odgovarajuće institucije.

Najranjiviji članovi društva

Premijer je pozvao sve ključne aktere i sve građane Crne Gore da se pridruže ovoj kampanji; da podrže zajedničke napore da dobrotljivi pristup, ili koncept blagostanja, zamjenimo savremenim trendom poštovanja ljudskog dostojanstva i integritetu svakog đeteta u njegovom najranijem uzrastu. Uz podsećanje na neke od osnovnih poruka i ključnih vrijednosti Konvencije UN o pravima đeteta – da svako dijete ima pravo na život u porodici, i da dijete, kao

i svako ljudsko biće, ima pravo na sva ljudska prava, koja su međuzavisna i nedjeljiva.

Šef Delegacije EU Mitja Drobnič naglasio je da crnogorsko društvo ima „kolektivnu odgovornost da obezbijedi svakom đetetu odrastanje u adekvatnoj sredini“.

„Svaka beba, svako dijete u Crnoj Gori potencijalni je budući građanin Evropske unije. Potreban mu je topli porodični ambijent u kojem će se osetiti zaštićeno, voljeno i njegovano i koje će ga podstići da ostvari svoje potencijale“, naglasio je on. Prema njegovim riječima, EU je obezbijedila tri miliona eura iz programa IPA 2010, kojim je, kako je pojasnio, podržana reforma sistema socijalne zaštite.

Šef predstavništva Unicefa u Crnoj Gori Bendžamin Perks ukazao je na važnost podrške Vlade Crne Gore ovoj kampanji, kao i cjelokupnoj reformi, i naglasio značaj koji Vlada pridaje zaštiti dece bez roditeljskog staranja, kao najranjivijim članovima našeg društva.

Hraniteljstvo – nemjerljiva nagrada

On je iznio podatke nedavnog istraživanja koje po-

kazuje da 58% građana u Crnoj Gori smatra da je smještanje u instituciju dobro rješenje za decu bez adekvatnog roditeljskog staranja. Takođe, 37% građana smatra da dijete koje odrasta u instituciji ima jednake šanse za razvoj kao i ono koje odrasta u porodici.

„Međutim, najbolja svjetska istraživanja rađena tokom posljednjih 50 godina pokazuju da se smještanjem u in-

stitucije deca u ranom djetinjstvu izlaže riziku od zaoštajanja u psihološkom, emotivnom i fizičkom razvoju, što se jedino može nadomjestiti njegom u toplom porodičnom okruženju. Nijedno dijete mlađe od tri godine ne smi-je biti smješteno u institucije“, kazao je Perks i ukazao da je cilj ove kampanje pronaleta-je hranitelja, ali istovremeno i podizanje svijesti javnosti o uticaju smještanja dece u institucije. Nagrada koju hraniteljstvo pruža porodicama, deci i zajednici je nemjerljiva, a pored toga postoje i jasne finansijske benefi-cije hraniteljstva koje se mogu izmjeriti.

BUDIM SE RADOSNA JER SAM USREĆILA DVA MALA ŽIVOTA

„Već duže vrijeme budim se radosna jer sam usrećila dva mala života. Pružila im nježnost, topinu i ljubav. A oni mi uvraćaju toplim riječima – naša ljubavi, rado-sti, i hvala ti što si nas uzela iz Doma“, kazala je hraniteljka Nada Stojkanović, kod koje je dvoje dece bez roditeljskog staranja.

Ona je istakla da ju je za hraniteljstvo podstakla emisija o deci bez roditelja.

„Ne možete pomoći svoj deci, ali ako barem jednom đetetu pružite topli dom, da raste srećno, kao druga deca, učinice mnogo“, naglasila je ona.

Ispitni centar Crne Gore

URUČENE LICENCE ISPITIVAČIMA

Direktor Ispitnog centra Crne Gore prof. dr Željko Jaćimović uručio je licence ispitivačima u postupku sticanja nacionalnih stručnih kvalifikacija i to: dvije licence za kvalifikaciju pomoći kuvar, dvije licence za kvalifikaciju muški frizer, dvije licence za kvalifikaciju ženski frizer, dvije licence za kvalifikaciju pomoći frizer, tri licence za kvalifikaciju recepcioner, tri licence za kvalifikaciju agen-

cijskih službenika, jedna licenca za kvalifikaciju soba-rica, četiri licence za kvalifi-kaciju vođa splava, sedam li-cenc za kvalifikaciju planin-ski vodič, tri licence za kvalifi-kaciju turistički vodič, šest li-cenc za kvalifikaciju konduk-tor u željezničkom saobraćaju i šest licenci za kvalifikaci-ju transportni komercijalistu u željezničkom saobraćaju. Uručenjem licenc i spitu-vičima ispunjeni su sistem-

ski uslovi u skladu sa Zako-nom o nacionalnim struč-nim kvalifikacijama i stvorena je mogućnost da zainteresovani građani stiču stručne kvalifikacije do novog vi-sokog obrazovanja, odno-sno da budu stručno ospo-sobljeni za obavljanje zani-manja ili pojedinih poslova u okviru zanimanja na osnovu kompetencija i standarda zanimanja.

Lj. V.

Crnogorska delegacija na naučnoj konferenciji „Football 150 Conference“ u Mančesteru

BJELICA I POPOVIĆ PROMOVISALI SPORTSKU NAUKU

Dekan Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću prof. dr Duško Bjelić i profesor sa tog fakul-teta Sava Popović učestvo-vali su na naučnoj konferen-ciji „Football 150 Conference“, koja je održana u Naci-onalnom muzeju fudbala u

Mančesteru. Oni su se pred-stavili radom „Da li značajni uspjesi nacionalnog fud-balskog tima mogu ojačati nacionalni identitet u Crnoj Gori“. Konferencija je održa-na u čast proslave 150 godi-na Fudbalskog saveza En-gleske.

U cilju promocije sport-ske nauke na Univerzitetu Crne Gore, uspostavljena je saradnja sa prof. dr Džonom Hjustonom, direktorom Me-dunarodnog instituta za fud-bal sa Univerziteta Central Lancashi.

O. D.

Na Ekonomskom fakultetu održana Treća međunarodna preduzetnička konferencija

KRIZA I INOVACIJE IZ UGLA PREDUZETNIŠTVA

Recesije i krize uvijek su bile plodno tlo za preduzetništvo i inovacije kreirajući nove izazove rasta. Ovaj skup je veliki podstrek studentima da krenu putem osnivanja sopstvenog biznisa

Vješ od 40 učesnika iz zemlje i regiona prezentovalo je svoje naučne i stručne radove na Međunarodnoj preduzetničkoj konferenciji, pod nazivom „Krizi i inova-cije kroz prizmu preduzetništva“. Konferencija, koja se za samo tri godine postojanja visoko pozicionirala na mapi naučnih skupova regionala, održana je na Ekonomskom fakultetu u Podgorici.

Dekan Ekonomskog fakulteta prof. dr Milivoje Radović izrazio je zadovoljstvo kvalitetom pristiglih radova koji su potvrdili važnost afirma-cije preduzetničke djelatnosti i doprinosa koji preduzetništvo može donijeti jednoj ekonomiji.

Afirmacija preduzetničkog načina razmišljanja i dje-lovanja od posebne je važnosti u krznim i teškim ekonomskim vremenima, na-rocito u onim zemljama čiji državni aparati nemaju mo-ćnost implementacije ve-

ćeg broja fiskalnih, mone-tarnih i drugih ekonomskih mjeru kojima bi se omogućilo prevaziđanje nekih ekono-mskih problema.“

Radović je poručio stu-dentima koji su učestvova- li u radu konferencije da će im ovaj skup „biti veliki pod-strek i nedostajući vjetar u njihova leđa da se odvaze i krenu putem osnivanja sop-stvenog biznisa i realizacije svojih snova i želja“.

Konferencija je protekla u sjećanju na njenog idejnog tvorca Dragana Lajovića.

Dragan Lajović je prije svega bio moj i vaš prijatelj,

čovjek koji nas je prije tri go-dine svojim entuzijazmom, pozitivnom energijom, kre-ativnošću, inovativnošću, to-plinom i dobrotom okupio baš na ovom mjestu i obećao nam tada da je to samo prva od mnogobrojnih konfe-rencija koje nas čekaju, sva-kog sunčanog maja. Nažlost, on danas nije ovde da,

umjesto mene, mnogo bo-lje otvorio skup za čije se po-stojanje zdušno zalagao. U to ime, iskazujem vam ličnu kao i zahvalnost Ekonomskog fakulteta što ste dali doprinos da jedna od Draganih ideja živi i traje. Mi koji smo ga poznivali i imali tu privilegiju i čast da učimo od njega i sarađujemo sa njim, vječno ćemo ga se šećati, prije svega kao dobrog čovjeka, velikog pedagoga i istaknutog naučnog radnika!“ – istakao je dekan Radović.

Potpredsednik Vlade Crne Gore i profesor Ekonom-skog fakulteta prof. dr Vujica Lazović istakao je ulogu naučnih rasprava u dolaženju do rješenja problema krize.

„Dok se rješenja još uvi-jek traže, a države pokušava-ju da reformišu svoje sisteme kako bi obezbijedile održivu stopu ekonomskog rasta na-kon recesivne 2012. godine, danas smo na ovoj konferen-ciji i mi pozvani da pokuša-

mo doći do dijela dogovo-ra da li preduzetništvo može ubrzati ekonomski rast. Eko-nomska kriza je kobna, nje-ne negativne efekte osećaju milioni ljudi u srednjem i dugom roku, ali ne treba za-boraviti da su recesije i krize uvijek bile plodno tlo za pre-

Nici. On je istakao sve benefi-te koji mogu proizaći iz trans-fera znanja između univer-ziteta i privrede, i tako naveo da je tokom dva načina održanih radova učestvovali 100 preduzeća, od kojih je 87 još uvi-jek aktivno, obezbijedeno 600 radnih mesta, a pri-hodovano više od 85 milio-na evra.

Govoreći o krizi i inovaci-jama kroz prizmu preduzet-ništva, počasni doktor nau-ka Univerziteta Crne Gore i jedan od, kako mnogi kažu, najuticajnijih gurua menad-žmenta današnjice, dr Isak Adžes, poručio je prisutni-ma: „Krizi doprinosi razvoju inovacija, ali je inovacija bez preduzetništva neplodna. Da bi preduzetništvo bilo uspješno, važno je ispuniti dva uslova: da neizvjesnost ne bude velika i da rizik bude kontrolisan“.

O. D.

Sa skupa na Ekonomskom fakultetu

NASTAVA BUDUĆNOSTI

IZMEĐU TRADICIONALNE DIDAKTIKE I NOVIH TEHNOLOGIJA UČENJA I POUČAVANJA

Danas je pitanje odnosa tehnologije, poučavanja i učenja u tome što je tehnologija, ne samo sustigla, već je napredovala tako daleko da je iz sebe ostavila, u dubinama prošlosti i tradicija, proces poučavanja i učenja u školama. Stvar je u tome što didaktika mora, naučnim sredstvima, prokrčiti put da se usklade ti procesi, da se poučavanje i učenje dovedu u sklad sa fenomenalnim novim iskoracima u učenju primjenom novih tehnologija

Piše:

Prof. dr Sedefin Šehović,
Učiteljski fakultet, Beograd
Mr Nikola Raičević,
OŠ "Radomir Mitrović", Berane

Savremena didaktika je pred novim izazovima, pred dilemama oko uklanjanja nekih tradicionalnih sredstava, pa i folklornog ambijenta prihvatljivog za klasičnu didaktiku, u klasičnoj školi, za nastavni plan i program, ali sve nedovoljno za savremenim proces obrazovanja. Učenici će u digitalnoj školi imati i izbor kakav nastavnici nijesu mogli nikada pretpostaviti. Biraće softver, kompjuterski priređeni za učenje, sadržaj obrazovanja, što može da znači – birati i nastavniku, školu, centar, izvor informacija, autore softvera. Nastavnik treba da bude taj koji će sa učenicima sarađivati na programu koji nije izabrao on već učenik. Za takvu, nazovimo je uslovno, *digitalnu didaktiku*, moraju se preuređivati zgrade, objekti, mesta za učenje učenika. Učenik i softver mogu 'raditi' u školi, centru za učenje, ali i na nekoj livadi, u parku, uređenom poput starih antičkih akademija, u svojoj kući, ali i na ljetovanju, u svaku dobu dana. Raspored dnevnog angažovanja uslovljen je izborom vremena za učenje učenika, ne na nametnutim rasporedima časova koji postaju savsim suvišni. Ko bi se mogao danas baviti didaktikom na savremen način, a da ne vidi da više ne odgovara, nije prihvatljiva tipična, standardizovana učionica prema klasičnim potrebama učenja i poučavanja, centar najdelikatnijih zbivanja u školi, mesto u kojem se potvrđuju ili osporavaju savremenost, uči-

nak, efekti odnosa između nastavnika i učenika, koji su vjekovima komunicirali gledajući se, sjedeći ili stojeći jedan prema drugom, sa upozorenjima, mimikom i pantomimikom, manirima, ocjenama, diktijom koja ohrabruje ili plasi, katkad i zastrašuje. Učionica intenzivnih emocija, direktnog podržavanja, straha od neznanja i neuspjeha od posljedica koje dolaze od ljudskih slabosti i nesavršenstva nije više prihvatljiva.

Nastavnik podstiče radozonalost

Nastavnik će biti sve potrebniji učeniku kada ga on poziva u pomoć, kada će najkompetentnija ocjena biti, ne više ono što nastavnik poslije odgovora učenika upisuje u dnevnik, već ono što se u svakom momentu očitava sa ekrana personalnog kompjutera, ispred svakog učenika. Učitelj je utjeha, pribježiste učeniku kada na hladnoj, nepromotivnoj elektronskoj spravi, hardveru, sam bude suočen sa onim što kao biće koje uči jeste i što kao na dlanu vidi. 'Dežurni' nastavnici, fizički prisutni, pripremljeni su, potrebni i spremni da odgovaraju i priteknju pomoći, kada ih učenici pozovu! Vjekovima nastavnici 'prozivaju' učenike kada hoće da ih provjere, pitaju, traže odgovore, nalažu im da ustanu, sjednu, da govore ili čute. Učenik će birati softver određene agencije, a fizički prisutan nastavnik obavezno je tu da bi bio na raspolaganju učenicima, da svojim učešćem u procesu učenja pojačava motive, širi interesovanja i podgrijava radozonalost učenika tokom učenja. Takav nastavnik mora biti znalac u toj oblasti i poznavati softve-

re na kojima učenici rade, kojima se služe, mora poznavati način da na zahtjev pojedinog učenika tumače obrasce iz hemije, fizike, matematike, morfologije, sintakse, gramatike. Različiti softveri, na veoma različite načine, mogu se emitovati prema učenicima. Učenik će se prepoznavati po softveru koji je savladao, razlikit po nivou zahtjeva. Jedan pored drugog, moći će da rade učenici različitog uzrasta, jer softver podnosi sve druge razlike osim onih koje su sadržane u softveru. Čak i mjesto učenja u digitalnom sistemu poučavanja biće birano sa svim suprotno tradiciji.

Promjene u didaktici i razvoj tehnologije poučavanja i učenja

Učenje i poučavanje su dva različita fenomena. Poučavanje, kako se iz prethodnog vidi, podrazumijeva i protiče u obliku saradnje najmanje dvije ličnosti različitog uzrasta i različitog nivoa razvijenosti i znanja. Jedan i drugi pojам odlikuju se značenjskom fleksibilnošću, primjenjiv su na svim uzrastima intelektualnog, fizičkog, estetskog, moralnog i drugog usavršavanja i izrastanja ličnosti. U procesima poučavanja i učenja mogu se uočiti neki procesi, veoma srodni, sa didaktičkog stanovišta. Postojanje volje da se poruke poučavanja i učenja emituju drugima i primaju, da postoji volja da neko poučava i na drugoj strani drugi koji hoće da bude poučavan. To je, svakako, prva i najvažnija karakteristika, svojstvo tih procesa, iako su učenje i poučavanje mogući i u odsustvu volje i htjenja, dovođenjem onih kojima je poučavanje potrebno, često i kao uslov uspješnog uče-

šća u životu, da na to budu obvezani, dovedeni u situaciju da se podvrgavaju poučavanju, da prihvataju akciju nekog ko je za to kompetentan da u određenim okolnostima, na određen način, radi unaprijed postavljenog cilja, vrši poučavanje.

Promijenjena uloga nastavnika

Učenje je unutrašnja procesualnost kojom inteligentna bića, svjesna sopstva, mijenjaju sebi i daju moralni, estetski, intelektualni smisao svom ponašanju. No, teško da se može pojmiti uspjeh u učenju samoaktivnošću svačake ličnosti. U tome je potrebna podrška i pomoć drugih iz okruženja. Okruženje djeteta čine mnogi koji mogu biti od pomoći ili je, u prethodećim civilizacijama i kulturama samo jedan koji je specijalno pripreman da to radi, da svim svojim bićem, punim kapacitetima svog profesionalnog angažovanja, podržava one koje poučava. Čak i da snosi odgovornost za uspjeh te svoje podrške. Ne postoji nijedna civilizacija ni kultura, viševekovne epohe građanskog društva koja se tog, pomoci nastavnika, odrekla. Niko ni danas ne smatra da učenici, to što je najbolje, mogu od sebe učiniti sami, uz pomoći i u društu svojih vršnjaka ili onih iz dostupnog okruženja koje sami biraju. Njima su potrebni nastavnici!

Učenje ostaje kao suštinsko određenje procesa obrazovanja. U tom pravcu se sve usmjerava, a za taj proces svakog se jebi, ako ne dovoljan, ono najvažniji. Da li to nastavnika čini suvišnim ili samo mijenja njegovu ulogu u tom procesu?

Tu iskrsvaju neka stara pitanja. Da li je nastavnik, kao izvor saznanja i znanja, pa i kao izvor inspiracija za učenike danas dovoljan, i da li je nastavnik pravo i optimalno rješenje? I jeste i nije!

Obje mogućnosti su jaka prisutne danas u XXI vijeku. Nastale su, umnožile su se nove mogućnosti učenja, novi izvori znanja, iz kojih stope urednici, programeri, scenaristi, mentori, lektori, reditelji..., koji su već ušli u svaku porodicu, postali dostupni skoro svakom djetetu, sposobni da pred televizijom i na mnogo drugih načina, uključiv čak i mobilne telefone, omogućavaju učenicima da centralni dio angažovanja nastavnika, emitovanje znanja prema učenicima, stiču na neki drugi način i ne manje kvalitetno nego što se to postiže i čini u školi. Obrazovanje je pred savim novom situacijom da se neposredni izvori znanja koji se koriste svakodnevno, nađu na stolu, u domu i u školi, čak i na svakom drugom mjestu na kojem se učenik nalazi. Da se stave na raspolaganje djetetu, učeniku, mladom čovjeku ma gdje on bio, pa i bez prisustva nastavnika. To opominje da su se uslovi, ambient, sredstva i način učenja bitno promjenili i da će uskoro prerasti u savim nove oblike organizacije učenja. Pitanje je da li su se i nastavnici promjenili i nijesu li oni elementi koji otvaraju primjenu novih mogućnosti, u nastajanju da što duže opstaju na klasičnim oblicima poučavanja?

Put ka ostvarivom rezultatu

Faktor koji uslovljava dinamiku promjena u savremenom obrazovanju, najdubljih

u domenu za koji je odgovorna didaktika, jeste napredak tehnologije koja je primjenjiva u obrazovanju i koja može bitno uticati na efikasnost učenja u današnjim uslovima.

To je pitanje uključivanja novih, sa obrazovanjem korespondentnih tehnologija učenja i poučavanja, koje se daleko brže javljaju, pristižu svom silinom i u neposredno okruženje škola, čak i u porodice.

Ali, najorganizovaniji dio obrazovanja, onaj što se ostvaruje u školi, zaostaje za tehnologijama koje inkliniraju učenju i obrazovanju. Kao što je poznato, tehnologija ima za predmet način rada, metode i sredstva za rad na putu ka ostvarivom, najboljem mogućem rezultatu. To je ključno pitanje didaktike, što tehnologiju poučavanja i učenja čini tako zavisnim i od tehnologije u širem smislu.

Danas je pitanje odnosa tehnologije, poučavanja i učenja, u tome što je tehnologija ne samo sustigla, već je napredovala tako daleko da je iz sebe ostavila, u dubinama prošlosti i tradicija, proces poučavanja i učenja. Stvar je u tome što didaktika mora, načinim sredstvima, prokrčiti put da se usklade ti procesi, da se poučavanje i učenje dovedu u sklad sa fenomenalnim novim iskoracima u učenju primjenom novih tehnologija.

Ovim se samo najavljuje didaktički odgovor na pitanja odnosa didaktike i novih tehnologija učenja i poučavanja na bazi primjene informaciono-komunikacionih tehnologija u savremenom procesu obrazovanja, odnosno u poučavanju i učenju.

Rad odjeljenskog starještine: Rusko iskustvo

INTERNET OD VELIKE POMOĆI

Na više sajtova koji se odnose na nastavu, školski život i vannastavne aktivnosti mogu se pronaći sadržaji važni za rad odjeljenskog starještine. Tu je obilje korisnog materijala za nastavnike, pedagoge, metodičare, vaspitače

Piše: **Vladimir Anošin**

Prosvjetni radnici imaju odgovornu i tešku ulogu da budu odjeljenske starještine. Neki to smatraju do datnim poslom, uz nastavu, a neki jednom od najvažnijih obaveza.

Ma koliko bila teška ta misija, ona je učenicima neophodna, jer je odjeljenje osnovna karika u strukturi školskog sistema. Upravo u odjeljenju rađa se interes za učenje, formiraju se društveni odnosi među dečom. Odjeljenje predstavlja dio školskog sistema koji pomaže da se realizuje briga o društvenoj zaštiti dece, rješava problem slobodnog vremena, jača kolektiv i stvara odgovarajuću emotivnu atmosferu.

Odjeljenjski starješina je bio i ostaje organizator i koordinator svih učeničkih aktivnosti. Na primjer, ra-

Ako neko postane odjeljenski starješina već formiranog učeničkog kolektiva, on treba da produžava i podržava već ustanovljene tradicije: godišnji odlasci u prirodu, učešće u zajedničkim aktivnostima škole, obilježavanje rođendana i slično. U tome može mnogo pomoći internet, o čemu upravo želimo da govorimo.

Korisne informacije

Sajt „Razrednom starješini“ sadrži izbor veoma korisnih rubrika. Na primjer, ra-

sprava „Muzika i mi“ ukazuje na nivo muzičke kulture učenika, pomaže shvatjanju karaktera muzičkih ličnosti, stvara potrebu opštenja s ozbiljnim muzičkim djelima. Usmene novine „Naš drug film“ upoznaju deču s istovrijatom svjetske kinematografije, sa žanrovima i specifičnošću filmske umjetnosti, razvijaju gledalačke aktivnosti, umjetnički ukus, doprinose formirajući navika gledanja filmova i težnje ka samootvarjanju i samovaspitanju. U člancima „Ne stradaj zbog neznanja“ sadržano je mnogo korisnih informacija o brojnim narodima iz raznih vremena.

Na sajtu „Scenariji školskih i vanškolskih svečanosti“ odjeljenjske starještine, nastavnici, zamjenici direktora koji se bave vaspitnim pitanjima, mogu naći najra-

znovrsnije sadržaje. Uz pomoć njih mogu se pripremiti i realizovati bilo koje aktivnosti: obilježavanje početka školske godine, Dan znanja, Dan prosvjetnih radnika, Pražnik zlatne jeseni, Novogodišnji praznik, Dan održane Domovine, Dan Sv. Valentin, pravila Osmog marta, završetak školske godine, početak raspusta, susreti generacija... Osim toga, ovde se mogu naći scenariji za predstave.

Na sajtu „Dobri put dečinstva“ mogu se naći pravila kretanja u saobraćaju, posebno o opasnostima koje prijete deči na ulicama, informacije o raznim takmičenjima iz ove oblasti. Tu su i prilози posvećeni prošlosti Zemlje, o poznatim ličnostima i spomenicima. Sajt „Međuškolski centar“ jedan je od najzanimljijih

vrijih. On upućuje na više od trideset internetskih sadržaja za pomoć razrednom starješini. Tu su razni scenariji za školske aktivnosti, za elektronske prezentacije časova odjeljenjske zajednice, o pripremama za rad dečijih instruktora u radu dečijih organizacija.

Za svaki uzrast

Na sajtu „Vannastavne aktivnosti“ predstavljen je čitav niz kalendarskih, školskih i tematskih praznika za deču mlađeg i najmlađeg uzrasta. nude se najbolji scenariji jugurnih i večernjih susreta, takmičenja, kvizova, štafeta, rebusa, zagonetki, bajki. Za svaki uzrast predlažu se odgovarajuće aktivnosti, imajući u vidu zainteresovanost dece svih uzrasta i sredine. Sve je to urađeno u

skladu s konkretnim uslovima u školama, u prirodi, na izletu, u produženom boravku, na odmoru. Ovaj sajt pomaže nastavnicima, pedagozima, metodičarima, vaspitačima da praznične kreativnosti planiraju i realizuju tako da zainteresuju dečiju i da ih ona zapamte za cijeli život.

Internet „Društvo“ pruža svakom odjeljenskom starješini obilje korisnih materijala za pripremu i održavanje časa odjeljenjske zajednice i roditeljskih sastanaka.

Naravno, ovo nije ni izbliza potpuni pregled korisnih internet sadržaja. Ovdje smo predstavili samo one koji se često ili redovno koriste.

Preveo:
Slavko Šćepanović
(„Učiteljska gazeta“, 7. april 2012)

Umro akademik dr Radoslav Rotković, istoričar, književni kritičar, lingvista, romansijer

U Herceg Novom sahranjen Radoslav Rotković

VELIKAN U SVIM PRESUDNIM VREMENIMA

Od Rotkovića su se oprostili Mašo Miljić, Čedomir Bogićević, Adnan Čirgić i Bratislav Kokolj

Akademik Radoslav Rotković sahranjen je na groblju kod Crkve Sv. Spasa na Toploj u Herceg Novom. Sahrani su prisustvovali, po red porodice, i brojni sugrađani i predstavnici lokalne uprave, društvenog, političkog i kulturnog života Herceg Novog i Crne Gore.

U ime Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, o bogatom životnom vijeku i djelu Radoslava Rotkovića govorio je Mašo Miljić, književnik i publicista.

ROTKOVIĆ ŽIVI I NAKON SMRTI

Vjekovi pripremaju velikane, oni se radaju u prvi čas, iz dubina narodnog bića. Za njih su rezervisana velika djela. Posebna životna misija je njihova sudbina. Plodovi njihovog života su ime u slavi i djelo koje traje. Davno je rečeno „danije živio onaj ko ne živi nakon smrti“.

Akademik Radoslav Rotković – svestrani intelektualac, naučnik, književnik, isto-

ričar, istoričar književnosti i književni kritičar, pozorišni i filmski stvaralač, ličnost renesansnog duha i enciklopedijske erudicije, neumorni istraživač i pregalac, znameniti Bokelj i velikan Crne Gore – poslijepo 86 godina života i šest decenija stvaračkog i naučnog rada, zakoračao je s one strane vječnosti – *Sub specie aeternitatis*. Njegova smrt je bolno odjeknula širom Crne Gore i među crnogorskom dijasporom. Odlazi još jedan velikan Crne Gore i crnogorskog naroda, nakon duge životne odiseje i brojnih iskušenja kroz koja je prolazio. Sav predan Crnoj Gori, njenoj slobodi, samostalnosti i nezavisnosti, opstanku i budućnosti, dostoanstvu njenog imena, na kraju je, u oreolu slave, priložio i sebe na njen oltar. Pred njegovim svijetlim likom i impozantnim djelom otvaraju se vrata crnogorskog Pantheona u kome je on zasluzio istaknuto mjesto, pored toliko znamenitih ljudi i velikana.

Odlazak akademika Radoslava Rotkovića nenado-

knadiv je gubitak za crnogorsku nauku i kulturu, za Crnu Goru u cijelini. Da je imao dva života dao bi ih svojoj inokosnoj zemlji i narodu. Njegovo djelo je velika zaloga za budućnost i ogroman saznajni i moralni kapital.

Dok su protivnici crnogorskog opstanka i osporavatelji nacionalnog bića slavljeni ili im podizani spomenici, davane im nagrade, on je čekao *crnogorsko projeće*, posjećivao ga i dočekao da 21. maja 2006. godine onu zastavu na Ist Riveru drži i njegova ruka, zajedno sa toliko pokoljenja i nebrojenih pojedinaca.

Dukljanska akademija nauka i umjetnosti se ponosi što je njen član i jedan od utemeljivača bio uvaženi akademik Radoslav Rotković. Otiašo je s ranom na srcu što država nema snage da ovu ustanovu izdigne na državni nivo i da joj dà status koji zaslužuje, ali zato podržava, pomaže i finansira neke s Janusovim licem, koje su ne samo antircnogorske već su se uzdigle iznad države i za

njih ne važe ni Ustav ni zakoni Crne Gore.

Dr Radoslav Rotković odlaže u vječnost kao vitez Crne Gore", rekao je Miljić.

U ime porodice i prijatelja, od Rotkovića se oprostio

dr Čedomir Bogićević, sudija Vrhovnog suda Crne Gore.

uma, pretvarao u znanstvenu izvjesnost i istinu. Zato su njegova djela s posebnom radošću dočekivana i primana kao praznik ljudskog duha i radost umne tribine, bilo koje forme tvoračkog agona. On je, kao poetik, humanista i filantrop znao da je cjelokupna ontologija bivstva čovjek, a njegov cilj – čovječnost. Zbog toga se i humanističke nauke nazivaju tim imenom jer proučavaju čovječnost a ne čovjeka. Rotković je crnogorski Volter, po misiji svoje prosvjećenosti, ali i crnogorski Didro, po ekspresiji enciklopedijske naobrazbe. Njegova djela su vjesnici crnogorske slobode i budućnosti, otkrivanje neosvijetljenih dubina naše prošlosti, vodič kroz crnogorski logos i njegov etos i nomos.

Njegova djela su vjesnici crnogorske slobode i budućnosti, otkrivanje neosvijetljenih dubina naše prošlosti, vodič kroz crnogorski logos i njegov etos i nomos.

„Ako je ijednom smrtniku dopušteno da se uzdiigne na ona mesta de borave besmrtni bogovi, onda će široke kapije neba s dužnim poštovanjem dočekati Radoslava Rotkovića – dičnoga sina prirode i glasnika Boga Sunca, što bezdne mračne osvjetljjava.

Naša imena su naša znamenja – poručiše stari Helleni. Između truda i slave, grčki bogovi stavili su znoj. Kroz radost rada, do slave i Sunca. Per angusta ad augusta.

Ima ljudi okeana. Ti uđari bure, te hridine i brodom, ta bonaca nakon bure, ta skromnost, taj nemir u lukama i plavet neba, ta grka što pročišćava savjest – to se zovu veliki ljudi. To je Radoslav Rotković. Oni iskrasavaju u svim presudnim vremenima. Oni su kormilari na pučini bez kojih se lađa o bregove lomi. Veliki ljudi su planine koje nadvisuju horizonte. Visoke jele rastu samo u pređelu oluja.

Rotković je naličio na onog junaka, pjesnika V. Igo-a „što plovi širom okeana/pa smjeli most gradi preko burnih voda/i svijet sa svijetom spaia tankim tragom broda“. Rotković je bio polihistor – hodajuća institucija i znanstveni arhiv, enciklopedistik i erudit, što je u svojoj glavi imao memoriju vjekova: književnik, istoričar, dramski pisac, književni kritičar, istoričar književnosti, lingvista, pjesnik, antologičar, istoričar umjetnosti, poliglot, montenegrasta, esejista, leksikograf, prevodilac, urednik, publicista, sineasta, toponomastičar, polemičar, 13. julske slobodar i partizanski junak.

On je Dekartov princip *De omnibus dubitandum*, kao tvorački izraz duha i publicista.

Sve je materijalno, pa i prostor, iluzija i opsjena. Samo je vrijeme naše. Ti vrijeme nijesu rasipao niti ono Tebe trošilo, nego ste, zajedno, kovali vječnost.

Zbogom – *Doctoris universalis solidis et fundatisimus suptilis*.

Oprasťajući se od Tebe uime naučnijeh, kulturnijeh i javnijeh radnika, kličem:

„Vile će se grabit u vjekove / da Ti vjence dostoje spletu.“

Slava Ti, Veliki Radoslave! Poručio Bogićević.

Od akademika Rotkovića oprostili su se i dr Adnan Čirgić, direktor Instituta za crnogorski jezik i književnost, i Bratislav Kokolj, pisac i publicista.

TELEGRAMI SAUČEŠĆA

Milo Đukanović,
predsednik Vlade Crne Gore:

BESKOMPROMISNO I DOSTOJANSTVENO SE BORIO ZA NEZAVISNOST CRNE GORE

„Malo je ljudi u dugoj istoriji Crne Gore kao što je bio akademik Radoslav Rotković, koji su je tako dosljedno i dostojanstveno štilili i uzdizali svojim neiscrpnim znanjem, borili se beskompromisno za njenu nezavisnost i afirmisali je svojim svestranim stvaralaštvo. Njegovom odlaskom Crna Gora je ostala bez jednog od svojih najblistavijih umova i najvećih eruditata.“

Ranko Krivokapić,
predsednik Skupštine Crne Gore:

CRNOJ GORI DAO JE CIJELOG SEBE

„Radoslav Rotković je jedan od velikana crnogorske nauke, dobitnik Trinaestojulske nagrade i heroj borbe za crnogorsku nezavisnost, emancipaciju i slobodu.“

Njegovo znanje i nepokolebljivost bili su čvrsti oslonac prosvojiteljskog pokretu za obnovu crnogorske državnosti. Svojim životom i radom akademik Rotković je mijenjao Crnu Goru koju je volio iznad svega i kojoj je dao cijelog sebe.

Crna Gora ga nikada ne bi smjela zaboraviti – svojim golemlim djelom on je postao sastavni i važni dio njene svijetle istorije.“

Prof. Branislav Mićunović,
ministar kulture:

NAUČNIK HRABROG, TEMELJNOG I VIZIONARSKOG MIŠLJENJA I DJELA

„Smrt Radoslava Rotkovića predstavlja veliki gubitak za Vašu porodicu, crnogorsku istoriju i književnost, za naučnu, stručnu i laičku javnost koja se navikla već decenijama da Radoslav na svoj način – hrabro, temeljno i vizionarski argumentuje i saopšti svoje mišljenje koje se, po pravilu, podudaralo sa istinom i razvojem crnogorskog nacionalnog i identiteteskog bića.“

Akademik Radoslav Rotković je u svojoj bogatoj karijeri, sarađujući sa mnogim uglednim institucijama, časopisima i listovima u zemlji i svijetu, objavio zavidan broj naučnih radova iz nepresušnog izvorišta crnogorske istorije, tradicije, ali i savremenosti. Svojim naučnim i književnim radom, karakterističnog i odmjereno stila, svojstvenog plodnim i pasioniranim istraživačima, istoričarima i piscima, insistirao je na istinama, koje su posljednjih decenija bile neophodne crnogorskoj državnosti i suverenosti. Njegova hrabrost u odsudnim momentima, kao i promišljanja i racionalnost nijesu pravili kompromise sa nebrojenim izazovima ovih prostora u proteklim burnim vremenima. Crna Gora ostaje bez istaknutog kulturnog stvaraoca, a Ministarstvo kulture bez člana Nacionalnog savjeta za kulturu, predsednika Savjeta Pomorskog muzeja Crne Gore, pouzdanog i izuzetnog saradnika.“

Nedostajaće nam Radoslav Rotković koji je želio, mogao i htio više od osrednjosti, zato je i Crnu Goru i sebe video visoko i daleko u evropskoj i svjetskoj porodici.“

Komemorativni skup Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, Crnogorskog PEN centra i Matice crnogorske povodom smrti akademika dr Radoslava Rotkovića

INTELEKTUALNI PATRIOTA ZA ODBRANU CRNOGORSKOG PONOSA

Na komemorativnom skupu, od dr Radoslava Rotkovića oprostili su se Radmila Vojvodić, Mladen Lompar i Marko Špadijer

Komemorativna sjednica Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, Crnogorskog PEN centra i Matice crnogorske povodom smrti akademika Radoslava Rotkovića održana je u podgoričkoj Narodnoj biblioteci „Radosav Ljumović“ u prisustvu prijatelja, saradnika i članova porodice. O uvaženom akademiku govorili su Radmila Vojvodić, Mladen Lompar i Marko Špadijer. Obraćajući se prisutnima u ime DANU, akademik Radmila Vojvodić je nglasila da je angažman Radoslava Rotkovića bio svestran, a njegovo djelo mnogobrojno i raznovrsno. Bio je predsjednik Liberalnog saveza, a od 2002. osnivač Građanske partije i njen prvi predsjednik, poslanik u Skupštini Crne Gore. Dobitnik je brojnih nagrada. Tu su nagrada za književno stvaralaštvo Crne Gore 1954, Crnogorsko književno stvaralaštvo 1976, nagrada grada Cetinja 1984, Oktobarške nagrade 2010, a Dukljanska akademija dodijelila mu je čast dodjelivši mu vijenac Petrovića za poseban doprinos stvaralaštву.

„Odlikovala ga je istraživačka strast, ono otkrivalačko, često intrigantno. Sve ga je to činilo jedinstvenim. U njemu je bio objedinjen i modern i starinski duh, istovremeno. Njegovi luti oponenti, naučni, politički, prije svega oponenti platforme obnove crnogorske državne nezavisnosti, bili oni danas u klupama Crnogorske akademije nauka i umjetnosti ili crnogorskoj skupštini, svejedno, prečutno ili govorljivo, manje ili više zastupaju upravo Rotkovićeva stajališta. I eto, njegovog trijumfa“, istakla je Vojvodić.

U ime Crnogorskog PEN centra i Crnogorskog društva nezavisnih književnika, o akademiku Rotkoviću govorio je akademik Mladen Lompar. On je posebno istakao Rotkovićevu privrženost i ljubav prema Crnoj Gori.

„Ništa te nije moglo načerati da posumnaš u vječnost Crne Gore, čak ni onda kad su nam poručivali da ona ne čuva nijedno parče za nas, ni ono jedino na koje svako polaze pravo. Svi smo ponekad morali biti na ispit u svjeti i provjeri ljubavi prema njoj. Ti nikada. Znao si da je naša Itaka i kraj vjekovnog izguranja. I stalno upozoravao, bez ustezanja, na greške i zlonamjerna tumačenja,

Sa komemoracije

na poharu crnogorske riznice“, nglasio je, između ostalog Lompar.

Od Rotkovića se, u ime Matice crnogorske oprostio Marko Špadijer koji je istakao da je Rotkovićeva duhovna domovina Crna Gora. Rado-

slav Rotković je bio prekaljeni borac za samosvesnu Crnu Goru, a od devedesetih godina nema političkog, kulturnog, naučnog i moralnog potuhvata ili drugog pregnuća za očuvanje jedinstva i suverenosti Crne Gore u kome nije

aktivno učestvovao“, naglasio je Špadijer, i doda da je Rotković bio intelektualni patriota koga nije trebalo regrutovati za odbranu crnogorskog ponosa.

Š. B.

REKLI SU O RADOSLAVU ROTKOVIĆU:

Akademik Sreten Perović:

BIO JE NEPONOVLJIV

Otišao je jedinstveni crnogorski polihistor, doktor isto-rije jezika i književnosti, diplomirani politikolog, akademik Radoslav Rotković, stvaralač renesansnoga raspona, ali izrazito kritičkog usmjerenja, koji je strasno proučavao i istino-ljubivo zastupao sve što doprinosi rasvjetljavanju i revoluzijaciji vrijednosnih fondova crnogorske kulture i savremenog, multinacionalnog stvaralaštva u Crnoj Gori. Nikad se nije plašio konkurenčije, a za to nije ni imao razloga; u svojem naučnoistraživačkom i prevodilačkom radu uspješno se služio sa više jezika (čak i „mletačkim dijalektom“), a po znanju, inventivnom promišljanju i dramaturški ubjedljivom izlaganjem činjenica, opserviranju istorijskih procesa i često duhovitih vlastitih zaključaka – nije mu bilo ravnog. Nasuprot mnogih Crnogoraca, nije bio inficiran pizmom, nije ga razjedala sujet, zavist, nije mu smetao uspjeh drugih. On je nesebično hvalio sve što je za hvalu, bez obzira radi li se o njegovom prijatelju ili neprijatelju; presudna je bila vrijednost učinjeg, ostvarenog, ako tu i nije bila primijetna privrženost svojoj Domovini. Bio je odličan kao enciklopedista, prevodilac, eseista, lingvista, žurnalist, publicista; nadmoćan polemičar, kritičar, istoričar, političar; maštoviti romanisjer, vispreni dramaturg; pouzdani politikolog i, nesumnjivo, vrijedan etnolog i uzbudljivi moralni ekolog... Bio je neponovljiv – INSTITUCIJA ROTKOVIĆ!

Akademik Božidar Šekularac:

BIO JE INSTITUCIJA

Bio je institucija, i po opusu i stvaralaštvu, imao je informacije, bio je živa enciklopedija.

Rotković je bio uvažavan za svoju energiju i rad i od ne-istomišljenika i protivnika.

Ostaće dugo u sjećanju. Njegove zasluge za crnogorskiju kulturu i nauku su nemjerljive.

Branko Banjević,
književnik i dugogodišnji predsjednik
Matice crnogorske:

BORIO SE ZA AFIRMACIJU CRNOGORSKE DUHOVNOSTI

Crna Gora je izgubila svog istinskog stvaraoca koji je cijev posvetio proučavanju crnogorske kulture i borio se za njenu afirmaciju kod nas i u svijetu. Rotković je višestruko značajna ličnost za crnogorsku kulturu. Njegov odlazak je veliki gubitak za Crnu Goru. Svuda je ostavio trag, istinski se zalagao za afirmaciju naših vrijednosti i svuda se vidi njegov stvaralački dar. On je zadužio Crnu Goru po svim osnovama.

Dr Adnan Čirgić,
direktor Instituta za crnogorski jezik i književnost:

NJEGOVO DJELO TEK ČEKA VIJENAC SLAVE

Ispratili smo u vječnost jednoga od rijetkih poslijeratnih heroja, potonjega našeg naučnika renesansnoga tipa, neuobičajena borca za dostojanstvo i čast Crne Gore, neprevaziđena govornika, književnoga istoričara i kritičara, teatrologa, publicistu, istoriografa, istoričara kulture, filologa, slavistu i latinistu, dramskoga pišca, filmskoga kritičara, onomastičara, romanopisca i pjesnika, posljednjega našeg vrsnog prevodioca s mletačkoga dijalekta. Radoslav Rotković je sigurno jedna od najkrupnijih i najosobenijih figura koja se javila među proučavaocima i afirmatorima crnogorske kulture u najširem smislu te riječi, još od prvih poslijeratnih godina (1948) pa do 8. septembra 2013. Današnja Crna Gora ne-ma ni po jednoga reprezentativnog predstavnika iz svake oblasti kojom se Radoš sâm bavio. Zato današnja Crna Gora i ne može potpuno valorizovati njegovo djelo koje tek će ka vijenac slave.

Ne bi ni Radošev govornički talenat mogao pomoći da se u jednome pasusu ispriča njegov život i djelo. Mi smo ga znali i kao sugrađanina, i kao prijatelja, i kao saradnika i kao kolegu. Generacije koje dolaze znake ga samo kao nedostiznu veličinu u borbi za afirmaciju crnogorske države i kulture.

Nikola Racković,
leksikograf i književnik:

SNAŽAN PODSTICAJ RAZVOJU CRNOGORSKE KULTURE

Radoslav Rotković pripada generaciji stvaralača koja je dala snažan podsticaj razvoju crnogorske kulture poslije Drugog svjetskog rata bogateći je novim izražajnim sredstvima i sadržajima, u čemu je imao posebnu ulogu.

Svojim stvaralačkim nadahnućima zahvatio je mnoge oblasti (televizija, film, pozorište, istorija, književnost, beletristica, leksikografija, a bavio se i natologijskim i publističkim radom) i u svima ostavio prepoznatljive tragove.

Plodove naučnoistraživačkog i književnog rada Radoslava Rotkovića dragocjeni su prilog crnogorskom kulturnom nasljeđu.

Momir Marković,
književnik i član DANU:

NA NJEGA ĆE SE JOŠ DUGO POZIVATI BUDUĆI ISTRAŽIVAČI

Kao kulturolog, istraživač kulture i istoričar, Rotković je napravio značajne prodore u crnogorskoj nauci i kulturi. Proći će dosta vremena kada će se na njega pozivati budući crnogorski naučnici i kulturni poslenici. Mnogima će u tome biti putokaz i smjernica.

Lično sam ga poznavao i s njim saradivao (posebno dok sam bio urednik kulturne rubrike „Pobjede“), a bio je saradnik kakav se poželjeti može. Dobronamjeran i nesebičan, uvijek je bio spreman da pomogne.

Gojko Kastratović,
TV i filmski reditelj:

OSTAVIO JE ZNAČAJAN OPUS

U „Lovćen filmu“ je i počeo. Rotković je ostavio značajan opus i u televizijskom stvaralaštvu. Ne možemo nikad zaboraviti jednu od najboljih ikad snimljenih dokumentarnih reportaža o Mojkovačkoj bici, koju je uradio sa režiserom Batom Ljumovićem. Ta reportaža je dugo vremena služila kao primjer na jugoslovenskim katedramama za filmsku režiju. Uradio je puno za crnogorskiju kulturu.

13

Prosvećeni rad

Okt.
2013
Broj
18

ŠAH I MLADI

Danilo Tošić, učenik Gimnazije „Slobodan Škerović“ u Podgorici

LJUBAV PREMA ŠAHU
I MEDICINI

Danilo Tošić, do skra prijmeran i odličan učenik OŠ „Pavle Rovinski“, a sada učenik prvog razreda Gimnazije „Slobodan Škerović“, šah je počeo da igra već sa šest godina. Prvi suparnik bio mu je, naravno, otac, od koga je naučio osnovnu i najvažniju lekciju – da se pobede i pone u šahu stiču samo borbom i znanjem.

Danilo se brzo učlanio u renomiranu školu šaha „Diagonale“, gdje je pod budnim i strogim nadzorom direktorce i rukovodioca škole Radmila Milošević, vidno napredovao. Zadnjih godina sa Danilom i najtalentovanijim polaznicima ove škole radi crnogorski olimpijski državni reprezentativac u šahu, internacionalni majstor Blažo Kalezić.

Danilov šahovski uzor je Norvežanin Magnus Karl森, trenutno najbolje rangirani šahista svijeta. „Igramo ista otvaranja“, uz osmijeh kaže Danilo koji ni od potencijalnih suparnika ne krije da kao oni najradije igra Sici-

lijansku odbranu i oštiri „Volga gambit“.

Od školskih primjera, ovaj talentovani šahista i odličan učenik, najviše voli biologiju i hemiju, što je i veza-

no za budući izbor fakulteta. Danilo, naime, planira da studira medicinu i vjeruje da će uspješno uskladiti školske obaveze i ljubav prema Ma-

gičnoj igri na 64 polja.

Škola šaha (2)

14

CENTAR

Prosjetni rad

OKT.
2013BROJ
18

Ostvariti punu kontrolu nad centralnim poljima već u ranoj fazi partije, cilj je svakog iskustva snog šahiste. U partiji koju objavljujemo upravo je kontrola nad centrom omogućila slavnom Aleksandru Aljehinu da povede razoran napad na protivničkog kralja.

Aljehin – Kenig
Damna indijska
Beč, 1922.
Komentari: A. Koblenc

1. d4 Sf6 2. c4 b6?

Prva ozbiljna strateška greška.

3. Sc3 Lb7 4. Dc2! d5 5. cd5 Sd5 6. Sf3!

Automatsko zauzimanje centra sa 6. e4 pokazalo bi se poslije 6... Sc3 7. bc3 e5 8. de5 Dh4!

9. Lb5+ Sd7 10. Sf3 De4+ kao preuranjeno (Eve – Aljehin, Budimpešta, 1921).

6... e6 7. e4 Sxc 3 8. bc3 Le7 9. Lb5+ c6 10. Ld3 0–0 11. e5! h6 12. h4!

Bijeli je postigao veliku prednost u centru i odmah pristupa aktivnim operacijama.

DIJAGRAM

12... c5
Parirajući prijetnju 13. Sg5 putem 13... cd4 14. Lh7+ Kh8 15. Lg8 d3!

13. h3! Kh8 16. Lxh 6f5

Slabo je bilo 14... gh6 zbog 15. Dd2

15. ef6 Lxf6 16. Lg5 cd4

17. Se5 Sc6

18. De2 g6 19. Lxg6 Kg7

20. Lh6+ Kg8

21. Sxc6 Lxc6 22. Dxe6+ Kh8

23. Lxf8 Dxf8

24. Dxc6. Crni predaje.

ŠAHOVSKA
ZANIMLJIVOSTI

U najmnogoljudnijoj zemlji svijeta, Kini, živi šahista sa najkratim prezimenom na svijetu – I. U drugoj azijskoj zemlji Maleziji, živi pak šahista sa najdužim prezimenom – Monika-vazagamzegathezanu.

Organizatori šampionata Malezije u šahu apelovali su na pomenutog šahistu da skrati svoje prezime, ali još uvijek – bez uspjeha.

Priredio: Nebojša Knežević

Gimnazija „Panto Mališić“ u Beranama proslavila 100 godina postojanja

VIJEK PROSVJETITELJSTVA

Tokom postojanja Gimnazije, najveći broj njenih učenika je na najodgovorniji način prihvatao školske obaveze i svojim vrhunskim rezultatima tokom školovanja zavrijedio da im imena budu najsvjetlijim slovima upisana u spise i dokumente koji ostaju trajni svjedoci jednog vremena. Zahvaljujući svojim rezultatima Gimnazija je dobila dva najveća priznanja: Državnu nagradu „Oktoih“ – 1981. godine i Opštinska nagrada „21. jul“ – 1978. godine

PRESTIŽNA USTANOVA: Sa svečanosti

Svečanom akademijom, kojoj su prisustvovali brojni gosti, Gimnazija „Panto Mališić“ u Beranama obilježila je 100 godina postojanja.

Pozdravljajući prisutne, direktor Gimnazije Sreten Lutovac istakao je da je ova obrazovna ustanova tokom čitavog „svog vijeka“ bila svjetlost koja je obasjala one koji su bili uvjereni u to da je obrazovanje njihov najbolji izbor, njihova jedina i prava prilika koja im može pomoći da se otrgnu iz tame neznanja i da time sigurno doprinesu svom razvoju i boljem životu u svojoj sredini.

On je podsetio da je Gimnazija osnovana ukazom koji je potpisao kralj Nikola, te da su uslovi u kojima je bilo predviđeno odvijanje nastave bili veoma loši. Radilo se o dvije stare turske barake koje su se nalazile u neposrednoj blizini današnje školske zgrade. Ali to nije sprječilo oko 200 mladića i đevojaka iz beranskog i andrijevičkog kraja, kao i iz drugih krajeva Crne Gore, da pristupe prijemnom ispitu za upis u Gimnaziju koji je položilo njih 138.

Problemi sa kojima se Gimnazija susretala tokom prve decenije svoga postojanja odnosili su se na loše materijalne uslove i nedostatak nastavnog kadra, ali je sve po-

stojeće probleme nadjačavala želja da škola opstane. Gimnazija je 1933. godine postala državna škola, a u novu školsku zgradu useljena je godinu dana kasnije. „Tokom vijeka postojanja Gimnazije, najveći njenih broj učenika je na najodgovorniji način prihvatao školske obaveze i svojim vrhunskim rezultatima tokom školovanja zavrijedio da im imena budu najsvjetlijim slovima upisana u spise i dokumente koji ostaju trajni svjedoci jednog vremena. I svi oni koji su u Beranskoj gimnaziji stekli sveobuhvatna i kvalitetna znanja, pronijeli su njenu slavu širom svijeta. Jer, slava i značaj ove škole nijesu izgovorene riječi hvale i godine njenog postojanja, već generacije intelektualaca koji su u skoro svim djelovima zemaljske kugle našli svoju životnu ozuzu i pokazali šta znaju i mogu. Ova gimnazija mora biti ponosna na sva ona imena svojih učenika koja su postala obilježje prestižnih evropskih i svjetskih univerziteta, na ona imena čija su dostignuća u oblasti medicinskih nauka u samom svjetskom vrhu, na ona imena uz čije su književne opuse odraštale i danas sazrijevaju mlađe generacije, na ona imena svojih učenika koji su ostvari-

li vrhunske rezultate u sportu, i na ono ime koje je bilo na spisku kandidata za dodjelu Nobelove nagrade. Ali, ova gimnazija mora biti ponosna i na sva ona imena svojih učenika koji su svojim društveno odgovornim odnosom, bez nekih velikih dostignuća, nastojali da na neki svoj način doprinesu razvoju svoje sredine i svoje zemlje. Svi oni su dio jednovječnog trajanja ove ustanove“, istakao je direktor Lutovac.

Zahvaljujući svojim rezultatima Gimnazija je dobila dva najveća priznanja: Državnu nagradu „Oktoih“ – 1981. godine i Opštinska nagrada „21. jul“ – 1978. godine.

Predsednik opštine Berane Vuka Golubović naglasio je da je Gimnazija bila i ostala znak prepoznavanja, i koja je svojim učenicima otvorila vrata svih fakulteta na prostorima bivše Jugoslavije.

„Gimnazija je uvijek bila prestiž, a stečena znanja veliki kapital“, kazao je Golubović.

U ime Ministarstva prosvjetne, prisutne je pozdravio Svetislav Bakić. On je ukazao da se jubilej proslavlja u vremenu kada se Crna Gora nalazi u finišu krupnih i značajnih promjena na svim nivoima obrazovanja.

Lj. V.

Zgrada Gimnazije u Beranama

Rekonstrukcija školskih objekata

VRIJEDNE INVESTICIJE

Ukupna ugovorena vrijednost radova na pet školskih objekata u okviru projekta „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“ iznosi 2.499.457,94 eura

U ove kalendarske godine nastavljena je rekonstrukcija više školskih objekata. Kako je saopšteno iz Ministarstva prosvjete, u okviru projekta „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“, započeti su radovi na pet školskih objekata: OŠ „Salko Aljković“ iz Pljevalja (459.266,87 eura), OŠ „Vlado Milić“ iz Podgorice (464.636,68 eura), OŠ „Vuk Karadžić“ iz Podgorice (339.704,91 eura), OŠ „Maksim Gorki“ iz Podgorice (482.591,85 eura) i OŠ „Njegoš“ iz Danilovgrada (753.257,63 eura). Ukupna ugovorena vrijednost rada iznosi 2.499.457,94 eura.

Projekat „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“ finansira se iz kredita KfW banke (Njemačka razvojna banka), a njegova implementacija je počela 2012. godine. Vrijednost projekta iznosi 13 miliona eura, od čega je 1,5 miliona eura donacija Vlade Savezne Republike Njemačke. Predmet projekta je rekonstrukcija 30 obrazovnih ustanova primjenom mjera energetske efikasnosti.

Priprema dokumentacije za nastavak radova

U toku je završna faza pripreme tenderske dokumentacije za nastavak radova

mentacije za izvođenje radova na rekonstrukciji još deset objekata.

Nakon pregovora sa Razvojnom bankom Savjeta Evrope (CEB), koja iskazuje veliku podršku naporima da se investira u izgradnju novih kapaciteta predškolskih ustanova u Crnoj Gori, Ministarstvo prosvjete predložilo je gradnju dječjih vrtića i jaslica u Podgorici (objekti u Bloku VI, Starom aerodromu, Zagoriču i Tuzima), Pljevljima, Baru i Ulcinju. Realizacijom projekta rekonstruisano je devet obrazovnih ustanova, a ukupna vrijednost investicije iznosi 1,820.784,89 eura.

Ministar prosvjete Slavoljub Stijepović potpisao je sporazum 26. juna sa NVO „Fondation Caritas Luxembourg“, kojim je definisana saradnja na projektu „Podrška pilot projektu zamjene goriva u sistemima za grijanje u javnim ustanovama na sjeveroistoku Crne Gore“. Potpisani su ugovori za izvođenje radova u kotlarnicama sedam objekata (Gimnazija „Panto Mališić“, Srednja medicinska škola „Dr Branko Zogović“ i Srednja mješovita škola u Beranama, OŠ „Vukašin Radunović“ u Beranama, OŠ „25. maj“ u Rožajama i Srednja stručna škola i Gimnazija „

30. septembar“ u Rožajama). Ukupna vrijednost ugovorenih radova iznosi 557.100 eura, od čega učešće Ministarstva prosvjete iznosi 107.100 eura, dok je 450.000 eura obezbijedeno donacijom Velikog Vojvodstva Luksemburga.

Donacije Vlade Japana

U Ministarstvu prosvjete marta ove godine potpisani su ugovori o donacijama Vlade Japana. OŠ „Aleksa Đilas Bećo“ u Mojkovcu dobila je sredstva u iznosu 88.467 eura za zamjenu fasadne stolarije i sanaciju krovnog pokrivača na fiskulturnoj sali.

Donacijom su obezbijedena i sredstva u iznosu 88.642 eura za zamjenu spoljašnje i unutrašnje stolarije, nabavku namještaja za šest radnih soba, i djelimičnu rekonstrukciju krova u objektu JPU „Zagorka Ivanović“ na Cetinju.

Od početka 2013. godine do sada je, pored navedenih investicija, za tekuće i investiciono održavanje 47 školskih objekata izdvojeno oko 390.000 eura, od čega je iz budžeta Ministarstva prosvjete uloženo oko 200.000 eura.

Lj. V.

Predstavnici NVO „Djeca Tivta“: Putevima tradicionalne manifestacije „Malim školama u pohode“

POŠETILI ŠKOLU U SELU GORICE KOD BIJELOG POLJA

Članovi tivtske NVO „Djeca Tivta“ već godinama obilaze male škole po Crnoj Gori, pa su i najnoviju realizovali u tom stilu: pošetili su Područno odjeljenje Osnovne škole „Milovan Jelić“ iz Pavlova Polja u selu Gorice kod Biđelog Polja. U njemu su nastavu prošle školske godine, kod učitelja Nenada Krgovića, po-

hađala samo dva đaka – Dragana i Miljana Joksimović, učenici drugog i četvrtog razreda.

I ovaj put su donatori i sponzori obezbijedili poklone i opremu djacima za narednu školsku godinu. To su: Opština Tivat, Porto Montenegro, AMD „Pionir“, Radio Tivat, TO Tivat, ordinacija „Ševeljavić“, butik „Liska“, modni klub „Da

Qui“ i učenici OŠ „Drago Milović“ – Andrea i Đorđe Čavor. „Darovi nam mnogo znaće, tim prije što dolaze sa savsivim drugom kraju Crne Gore. Na ovaj način ispoljena plemenitost samo nas povezuje i čini da smo bliži jedni drugima,“ poručili su učitelj Krgović i njegovi đaci.

Z. Krstović

Tivčani u poseti svojim drugarima u Goricama

Vračenovići: U okviru ljetne škole „Budi mi drug“ đeca Dječjeg doma „Mladost“ posetila OŠ „Jakov Gnjatović“

DRUŽENJE KROZ IGRU I RADIONICE

Đeca i vaspitači zajedno sa svojim domaćinima

I balon je uljepšao izletničke dane

Osnovna škola „Jovan Gnjatović“ na Vračenovićima po drugi put je bila domaćin desetodnevne ljetne škole „Budi mi drug“ za grupu od tridesetak štićenika Dječjeg doma „Mladost“ iz Bijele. Naine, učenici škole „Jovan Gnjatović“ su boravili u Bijeloj od 7.-12. juna i kroz ovakav oblik saradnje realizovana je škola u prirodi. Štićenici Doma, zajedno sa vaspitačima, uzvratili su posetu krajem istog mjeseca. Cilj ovakog druženja jeste prevenstveno socijalizacija dece iz dječjeg Doma, druženje kroz igru i edukativne radionice sa učenicima škole, upoznavanje kraja i opštine kroz edukativno-naučne izlete. Tom prilikom ostvareni su obilasci: Vučjeg dola, Bilećkog jezera, Crvene stijene, Krupačkog i Slanog jezera, znatenosti Opštine Nikšić, Pivskog jezera, Etino sela na Breznima, Vučje i niz drugih mesta. Tokom boravka, realizovano je niz sportsko-rekreativnih aktivnosti, žurki, a neizostavna su i druženja u podrođicama učenika. Sve je proteklo uz dobru volju i toplu dobrodošlicu direktorce mr Vesne Mijušković, kolektiva, roditelja, mještana i dobročinitelja. Ljetnu školu „Budi mi drug“ finansijski su podržali Ministarstvo prosvjete, Opština Nikšić, Mesna industrija „Goranović“, Sindikat Pivare, Crveni krst – Nikšić i drugi donatori.

Posebnu zahvalnost kolektiv odaje Balonarskom klubu „Budućnost“ i gospodinu Draganu Aleksiću, koji su na dan otvaranja Ljetne škole upriličili svečanost podizanjem balona i uručivanjem poklona za učenike i štićenike. Nije izo-

NAGRAĐENI NAJBOLJI UČENICI

Nagrade došle u prave ruke

Na kraju prošle nastavne godine u OŠ „Jovan Gnjatović“, po tradiciji, nagrađeni su najbolji učenici: Mirko Aleksić, IX razred, proglašen je za đaka generacije, a Miloš Komar i Helena Vujović podijelili su drugu nagradu. Nagrade su im uručili predstavnici Fonda „Vlado Todorov Komnenić“. U prisustvu roditelja, zaposlenih, predstavnika Opštine, Školskog odbora, Savjeta roditelja i prijatelja škole, nagrade su uručene i najboljim đacima pješačima.

Tako je i vrijednu nagradu lap-top računar (koji je obezbijedilo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikaciju) dobio učenik VI razreda Luka Papić koji je svakodnevno, sa braćom i sestrom, do škole pješači osam km u jednom pravcu. I pored pješačenja, sva tri učenika postižu dobre rezultate u školi. Uručujući poklon, direktorica mr Vesna Mijušković se zahvalila potpredsedniku Vlade Crne Gore dr Vujici Lazoviću koji je i do sada imao razumijevanja i pomagao opremanje škole informatičkom opremom.

stao ni kulturno-umjetnički program koji su izveli učenici Škole, predškolci JPU „Dragan Kovačević“ i SMŠ „Dara Čokorilo“.

Bl. Koprić

VIJESTI IZ ŠKOLA

Anketa: O izbornim predmetima u OŠ „P. Rovinski”, Podgorica

ŠAH, PLES, SPORT, GLUMA...

Učenici VII razreda OŠ „Pavle Rovinski“ u Podgorici izučavaju izborni predmet Šah. Nastavu vodi nastavnik Dražen Vujačić.

Anketirali smo učenike koji su zadovoljni svojim izborom. Ono što učenike najviše raduje jeste to što kroz šah puno razmišljaju, druže se, igraju, razvijaju pamćenje, um, inteligenciju. Ali, uče i o disciplini i kulturi saradnje sa saigra-

čem, slušajući predavanja nastavnika koji im sve dobro objašnjava.

Učenici predlažu šah kao izborni predmet koji treba i dalje učiti u školi, ali i predmet koji bi se bavio usvajanjem pravila ljepe pog ponašanja, zatim ples, sport, zdravu ishranu, literarnu i novinarsku radionicu, izborni predmet iz informatike, glume i stranih jezika.

Možemo konstatovati da se, uz sve teškoće koje prate izbornu nastavu, nastavnici i učenici odlično snalaze, a na nama je da im ponudimo više prilika da svoj rad afirmišu i dobiju još više literature iz različitih izbornih predmeta koja bi sadržavala teorijsku podlogu, neophodnu za svaki ozbiljan pristup učenju i poučavanju u savremenoj školi.

Mr Rada Vlahović

OŠ „Dušan Korać“ Bijelo Polje

PLANIRANA ADAPTACIJA ŠKOLSKOG ZDANJA

Rečan i uspješan početak najmlađima u bjelopoljskoj OŠ „Dušan Korać“, koji su tek zakoračili u svjet znanja, školskih briga i učenja, pozuelo je predsednik Opštine Aleksandar Žurić, uručivši im paketiće sa školskim priborom. Osim toga, on je obradovao sve

učenike, kao i nastavno osoblje viještu da će školsko zdanje biti adaptirano nakon više od šest decenija postojanja.

„Budući da je riječ o zgradi specifičnog arhitektonskog rješenja, koja čuva duh minulog vremena, i u Ministarstvu prosvjete i lo-

kalnoj upravi saglasni su da je adaptacija ovog vaspitno-obrazovnog zdanja neophodna. Uvjereni smo da će se renoviranjem i deci i zaposlenima obezbijediti kvalitetniji uslovi rada i boravka“, naglasio je Žurić.

Š. B.

Iz romskog kampa na Vrelima Ribničkim

16

VANREDNO OPISMENJAVANJE OSNOVACA

Crna Gora i svijet mnogo ulažu za naš bolji život, kaže Lela Emini; Mnogi od Roma još ne shvataju značaj opismenjavanja i školovanja

Prosjetni rad

Okt.
2013

BROJ
18

U junsrom roku organizovano je vanredno polaganje od prvog do osmog razreda na Radničkom univerzitetu „Milan Božović“ u Podgorici, na kom je polagala i grupa romskih omladinaca koji su se pripremali na dopunskoj nastavi u kampu koji je organizovao Crveni krst Crne Gore. Svi kandidati su položili odgovarajući razred. Imaju priliku da za godinu dana završe dva razreda, što im omogućava brže opismenjavanje i završetak osnovnog obrazovanja kako bi se lakše zaposlili.

U svemu ovome najbolje se snašla Lela Emini koja ističe da je srećna što

odrasta u „dekadi Roma“, od vrtića do svih seminara i radionica, do završavanja osnovne škole i zaposlenja.

– Uspjela sam da formiram nove potrebe, nove poglede na život. Radim kao asistent u Omladinskoj organizaciji „Juventus“, koja organizuje dva puta sedmično rad sa Romima u vidu radionica. Žao mi je što

i drugi mladi Romi ne shvataju ozbiljnost školovanja i drugih projekata koji se organizuju za naše dobro. Crna Gora i svijet mnogo ulažu za naš bolji život.

Irfan Beriša ističe: „Radim, izdržavam porodicu, pa je teško biti redovan na nastavi, ali nam naša učiteljica prilagođava vrijeme učenja, na čemu smo joj mnogo zahvalni. Arifu Paljaciću je najteže što se malo kreće van romske sredine, pa mu je teško naučiti jezik, teško sklapa rečenice, ali mu drugovi pomažu.

Svi oni žele da uče strani jezik kako bi mogli u inostranstvo, bar na kratko, da nešto zarade.

U Podgorici na Vrelima Ribničkim već trinaest godina žive Romi, izbjegli sa Kosova. Oni su briga Crne Gore i Međunarodne zajednice koje preko Crvenog krsta i humanitarnih organizacija organizuju život u kampu, rješavajući njihova mnoga životna pitanja. Od

SVI POLAZNICI ŠKOLE KOŠARKE SA TRENERIMA: Fadijom Kardovićem, Šefkijom Bećiragićem i Sajmonom Klimentom

Mladi u Rožajama su najaktivniji i najmasovniji u školi košarke. U fiskulturnoj sali OŠ „Mustafa Pećanin“ u Rožajama aktivna je osnovna i napredna škola košarke, koju pohađaju učenici rožajskih osnovnih škola, koja radi isključivo sa đecom školskog uzrasta, za sada broji preko 70 članova.

Program škole traje tokom cijele školske godine. Treninzi se održavaju 3 puta sedmično; poneđeljkom, srijedom i petkom u trajanju od 45 do 60 minuta za svaku uzrasnu grupu, a namijenjen je svim, devojčicama i

djećacima u uzrastu od 7 do 15 godina, nezavisno od stepena sposobnosti, osobina i znanja. Zato u školi košarke nema određenih kriterijuma za upis dece, niti je važna visina niti konstitucija, samo je bitno da su đeca zdrava, (visina nije uslov, nego posljedica treniranja). Pored djetcetovog interesovanja, potrebni su volja roditelja i slobodno vrijeme, a od fizičkih predispozicija u starijem, školskom uzrastu, važne su brzina i spretnost, što može i vremenom da se razvije. U uzrastu prije jedanaest godina, svako dijete može da trenira

košarku. Zapravo, pravi treningi počinju sa polaskom u peti razred. Do tada, osnovni cilj škole košarke je da dijete zavoli košarku, ali i sport uopšte.

Ova škola košarke može da posluži za primjer svim sportskim školama. U školi košarke primjenjuju se savremene metode, uz upotrebu naјsavremenijih pomagala i rekvizita za postavke poligona, što posebno motiviše polaznike škole košarke i da je im nemjerljiv rezultat.

Fadi M. Kardović,
prof. fizičkog vaspitanja

Sa školom lakše do zaposlenja

2005. do 2015. godine proglašena je dekada Roma ka-

ko bi se RAE populacija (Ro-
mi, Aškalije, Egipćani) uvela u savremene tokove života
gdje je, osim traženja pra-

va, potrebno imati i odgovornost.

Milojka Jovović

Osam učenika i dvije nastavnice OŠ „Bajo Pivljanin“ iz Donjih Brezana pošetili Parlament Grčke

PODSTICANJE MLADIH NA DEMOKRATSKE PROCESE

Osam učenika i dvije nastavnice OŠ „Bajo Pivljanin“ iz Donjih Brezana pošetili su Parlament Grčke, đe ih je primio generalni sekretar te institucije Atanasios Papaioanu. On im je govorio o važnosti parlamenta kao institucije, kao i pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Pošetili su Parlamenta, za učenike su bili organizovani obilasci Akropolja i Akropolskog muzeja, naselja Plake, Nacionalnog arheološkog muzeja i drugih istorijsko-kulturnih lokaliteta. Pošetu su organizovali i finansirali Skupština Crne Gore i Parlament Grčke, nakon sastanka generalnih sekretara Skupštine Crne Gore i Parlamenta Grčke u Podgorici, maja ove godine.

Gospodin Papaioanu je tom prilikom posjetio „De-

Generalni sekretar Papaioanu domaćin pivskim đacima

mokratske radionice“ i razgovarao sa učenicima i nastavnicama ove škole, Sen-

kom Delić i Milušom Žugić, koji su toga dana učestvovali u radionici, pod nazivom

„Demokratija i parlament“, nakon čega ih je pozvao da pošete Atinu.

ZNANJE O PREDSTAVNIČKOJ DEMOKRATIJI

Projekat „Demokratske radionice“, koji Skupština Crne Gore organizuje u saradnji sa Fondacijom „Erste“ i NVO „Forum mladih i neformalna edukacija“, kreiran je za učenike osnovnih škola, sa ciljem da podstakne interesovanje mladih za politiku i demokratske procese i da im omogući da steknu i unaprijede svoja znanja o predstavničkoj demokratiji, radu poslanika i parlamenta kao institucije i ulozu građana u političkom sistemu. Od početka projekta, u radionicama je učestvovalo ukupno 3.607 učenika iz 40 osnovnih škola širom Crne Gore.

Ova posjeta Grčkoj ima poseban značaj, ne samo za učenike, već i za školu „Bajo Pivljanin“ koja je jedina imala čast da njeni učenici u okviru ovog projekta posete neku stranu zemlju. Prilikom borav-

ka u Atini, učenici su uživali u ljubaznosti domaćina koji nisu stedjeli ni vremena ni truda da im pokazu znamenitosti ovog grada i svaki trenutak učine nezaboravnim.

Bl. Koprivica

Otvoren internat Međunarodne Najtsbridž škole u Tivtu

STANDARDI NAJVIŠEG KVALITETA

Najtsbridž škola je prva u Crnoj Gori koja ima međunarodni IB sertifikat, kao i prva međunarodna škola koja ima sertifikat Ministarstva prosvjete za obrazovanje dece iz Crne Gore. Pohađaju je đaci iz Crne Gore, Rusije, Japana, SAD-a, Kine i zemalja Centralne Evrope. Trenutno su tu 44 đaka, uzrasta od 11 do 15 godina

Prvi učenik škole Sofija Sergeenko i predsednik opštine Tivat Miodrag Kankaraš otkrili su ploču sa imenom Međunarodne Najtsbridž škole („Knightsbridge Schools International KSI—Montenegro“), čime je i zvanično otvorena ova međunarodna obrazovna ustanova koja od 2010. godine radi u prostorijama bivšeg podmorničkog hotela.

Pozdravljajući prisutne, direktor škole Alek Džigins kazao je da je KSI Crna Gora škola sa vizijom edukaci-

je zajednice građana svijeta, koji treba da prave pozitivan pomak u svijetu koji se stalno mijenja. „Ovom prilikom odajem počast i zahvalnost mnogima koji su uložili napor za osnivanje ove škole. Čast mi je da predstavljam veliki broj ljudi koji su puno radili na tome da ova vizija postane stvarnost.“

Najtsbridž škola je prva u Crnoj Gori koja ima međunarodni IB sertifikat, kao i prva međunarodna škola koja ima sertifikat Mini-

starstva prosvjete za obrazovanje dece iz Crne Gore. Nastojimo da ispunjavamo standarde najvišeg kvaliteta, sarađujemo sa lokalnom upravom, Vladom Crne Gore i sa međunarodnim agencijama. Naša škola je dio lokalne zajednice i želimo da doprinесемо razvoju opštine“, istakao je Džigins, zahvaljujući na podršci predsedniku opštine Miodragu Kankarašu, direktoru akademskog programa KSI grupe Megi Rajt, Porto Montenegrnu, nastavnim kadru, učenicima i roditeljima.

Miodrag Kankaraš je istakao da Porto Montenegro nije Najtsbridž školu slučajno izabrao za partnera.

„Porto Montenegro i Adriatik Marinas su firma koja ima istančan osećaj za društveno odgovaranje. Otvaranjem ove škole zauzimajuće se jedna cjelina. U Tivtu možemo biti ponosni što se sve ovo dešava u ovom gradu i što pored marine, imamo i međunarodnu školu. Ono što je najvažnije jeste da će ovo biti prva ovakva škola internatskog tipa. Stvorili smo uslove da deca iz drugih sredina dolaze da pohađaju ovu školu i da imaju adekvatne uslove za rad i život. Tivat tako pokazuje da je otvoren grad“, naglasio je Kankaraš.

I direktor „Adriatik Marinas“ Oliver Korlet uka-

Sofija Sergeenko i Miodrag Kankaraš otkrivaju ploču sa imenom Međunarodne Najtsbridž škole

zao je da se otvaranje Najtsbridž škole uklapa u nijihu viziju razvoja novog Tivta.

„Kada smo obećali sprovođenje projekta Porto Montenegro, nije nam bio cilj da napravimo luksuznu marinu za super jahte, već da napravimo novi početak za grad Tivat. Naš san nije bio samo da dovedemo svijet u Crnu Goru i da poka-

žemo nove načine na koje se može poslovati. Naš cilj je bio da otvorimo vrata Crne Gore prema svijetu“, poručio je Korlet.

Međunarodnu školu u Tivtu pohađaju đaci iz Crne Gore, Rusije, Japana, SAD-a, Kine i zemalja Centralne Evrope. Trenutno su tu 44 đaka, uzrasta od 11 do 15 godina. Dječaci i devojčice smješteni su u odvo-

jenim objektima, a u svakoj sobi je dvoje do četvero dece. Stambeni objekat, osim spavaonica, sadrži biblioteku, prostor za učenje, zajedničku trpezariju, prostor za odmor i relaksaciju, manju ambulantu, kuhinju, ostavu i niz objekata namijenjenih za sportske aktivnosti.

Lj. V.

17

Prosvjetni rad

OKT.
2013

BROJ
18

Završen jednogodišnji projekt srednjih škola Žabljaka i Kraljeva

PROMOCIJA NAUKE I KULTURE SPAJA LJUDE

– Timovi profesora i učenika obje srednje škole osmislili su pomenuti projekt sa ciljem jačanja obrazovnih, kulturnih i istorijskih veza, razmjene znanja i nastavnog iskustva u oblastima od zajedničkog interesa, a naročito u radu sa đecom sa posebnim potrebama.

– Zahvaljujući projektu, poboljšani su uslovi za realizaciju nastave u ove dvije škole i unaprijeđena njihova saradnja

Festival nauke na Žabljaku

U srednjoj mješovitoj školi „17. septembar“ na Žabljaku predstavljen je jednogodišnji projekt „Promocijom nauke i kulture spajam ljudе“, koji su realizovali đaci i profesori ove ustanove i kraljevačke Gimnazije. Projekat je realizovan u sklopu IPA programa preko-granične saradnje, a koštalo je oko 161.000 eura, od čega je Delegacija EU u Crnoj Gori i Srbiji obezbijedila oko 136.000.

Timovi profesora i učenika obje srednje škole osmisli su ovaj projekt sa ciljem jačanja obrazovnih, kulturnih i istorijskih veza, razmjene znanja i nastavnog iskustva u oblastima od zajedničkog interesa, a naročito u radu sa đecom sa posebnim potrebama.

Održana su po dva kampana u Crnoj Gori (Žabljak i Biogradska gora) i Srbiji (Goč i Kopaonik), na kojima su učenici obučavani kako da na-

učeno povežu sa životnom praksom i konkretnim situacijama. Na većem broju radionica obrađivane su teme ekologije, kulturno-istorijskih veza, sporta i zdravih stilova života, a organizovane su i posećene mnogim kulturno-istorijskim spomenicima u obje države.

Projektni zadaci ispunjeni su sa 14 veoma korisnih aktivnosti, među kojima i osam festivala nauke. Na festivalima su učenici izvodili ekspe-

ri mente iz fizike, hemije i biologije, dokazujući da je nauka prijemčiva svima. Posebno pažnju su privukli festivali nauke za đecu sa posebnim potrebama, koji su organizovani u Centru za dnevni boravak djece „Tisa“ u Bijelom Polju i u Školi za osnovno i srednje obrazovanje dece sa posebnim potrebama u Kraljevu.

Zahvaljujući projektu, poboljšani su uslovi za realizaciju nastave u ove dvi-

je škole i unaprijeđena njihova saradnja, povećan nivo svijesti učenika o značaju nauke u obrazovanju i o njenoj uticaju na svakodnevni život. Vidan je napredak i u sposobnostima učenika u pogledu razmjene stičenih znanja i saznanja o kulturnim i istorijskim vezama između ova dva regionala, kao i značaju zaštite životne sredine, zdrave ishrane i sporta.

Posebno dragocjen rezultat je učešće đece sa posebnim potrebama u nekim projektним aktivnostima.

Prema riječima projekt menadžera i direktora žabljачke škole Živorada Bojovića, ovaj projekt je logički nastavak projekta „Eko-logijom i sportom do zdravlja Evrope“, te da je njegova uspješna realizacija podstrek za druge programe međunarodne saradnje ove dvije škole.

Lj. V.

Festival nauke u Bijelom Polju

Nastavnici pišu: Ljetnja škola „Shvatanje različitosti“ (Understanding Diversity) održana u Njemačkoj

DEMOKRATIJA JE U ARGUMENTACIJI

- Kako unaprijediti obrazovanje?
- Koje su zemlje najzainteresovane za sistem Bolonjskog obrazovanja
- Inkluzija Roma – odbacivanje stereotipa i prilagođavanje sistema prihvatljivog romskoj djeci

Na ljetnjoj školi „Shvatanje različitosti“ („Understanding Diversity“), održanoj u Njemačkoj, učestvovala su 63 predstavnika iz 32 evropske zemlje i Meksika. Škola je organizovala Savjet Europe u saradnji sa Akademijom u Bad Vilbadu kod Stuttgart-a. Okrugli sto na temu „Ima li škola budućnost i kakav tip škole je potreban za istinsku različitost i demokratiju“ izazvao je široku debatu.

Na pitanja učesnika odgovarali su Jozef Huber, ispred kancelarije Savjeta Evrope, koji je osmislio, realizovao i bio na čelu projekta; prof. dr Pavel Zgaga, šef kancelarije za pitanja obrazovanja ambasade Meksika u Njemačkoj, a moderator je bio prof. dr M. Herman – sociolog, novinar i prestavnik Ministarstva obrazovanja, mladih i sporta pokrajine Baden Würtemberg.

Akademija, gdje su se održavale radionice, ima stogodišnju tradiciju održavanja treninga i obuka u oblasti obrazovanja.

Škola je organizovana po prvi put za profesionalce iz oblasti obrazovanja: nastavnike, profesore, pedagoge, psihologe, saradnike, specijaliste u oblasti inkluzivnog obrazovanja, predstavnike roditelja, predstavnike lokalne zajednice, društva, kao i za edukatore iz sektora neformalnog obrazovanja. Priprema za organizaciju ljetne škole trajala je devet mjeseci, kao ideja Jozefa Hubera (predstavnika kancelarije Savjeta Evrope), koji je bio na čelu projekta, i koji ga je osmislio i realizovao uz pomoć svojih saradnika.

SA SEMINARA: U partnerskom odnosu tražiti odgovore

Veći respekt prema struci

Jedno od ključnih pitanja bilo je „Kako unaprijediti obrazovanje?“ To je moguće praveći dublje i dalje promjene u obrazovanju, polazeći od stava da nijedna strana u procesu nije odgovorna za sve, ali da svaka pažljivo, sistemski daje doprinos. Možemo dosta uraditi na formiranju timova koji treba da se sastoje od nastavnika, specijalizovanih u svim oblastima.

Interesantno je da je, po riječima prof. dr P. Zgagge, direktora Centra za politiku obrazovanja Univerziteta u Ljubljani, Srbija najviše zainteresovana za sistem Bolonjskog obrazovanja, po istraživanju rađenom u 38 zemalja. Zašto? Ogova puta nastavnici dobijaju master ili čak doktorate, što ranije nije bio slučaj, i postaju važniji činilaci društva, roditelji ih smatraju važnijim, rekao je Zgaga. Imamo učitelje koji doktiraju, i na taj način se postiže veći respekt prema struci. Govorilo se o tome da je

osnovno obrazovanje itekako vrijedno uvažavanja, ali da se posebna pažnja i filter mora napraviti u oblasti univerzitetskog obrazovanja, jer ono stvara „svu eminenciju“ – buduće stručnjake, upravo one koji će nas voditi i na kojima država počiva. Zapitajmo se kome ćemo je prepustiti?

Učesnici su imali mogućnost da biraju vlastiti kurikulum iz širokog spektra ponuđenih radionica, tema. Aktivnosti tokom obuke odnosile su se na različite aspekte šire teme razumijevanje, shvatanje različitosti. Praktično, u fokusu su bile teme, kao što su razvijanje interkulturnih kompetencija, etika i različitost, inkluzivno obrazovanje, prevencija diskriminacije i istorija svih i za sve. Ostali aspekti su tečali pedagogije i metodologije, kao što su: kooperativno učenje, inovacije i kreativnost, motivacija i razdobljnost, svrha obrazovanja, uloga nastavnika i škole u demokratskoj društvenoj zajednici.

Svi učesnici su dobili sertifikat sa kompetencijama koje posjeduju, a obaveza im je da se pridruže tzv. „kaskadnoj prostoriji“, virtualnom prostoru koji objedinjuje sve polazničke sličnih programa unutar jedne države. Predstavljeni su dokumenti Savjeta Evrope (mogu se naći na internet stranici Savjeta), Transverzala stavova, vještina i znanja za demokratiju, kao i Autobiografija interkulturnih sukoba (AIE), dokument koji može poslužiti za definisanje sukoba, kao posljedica različitih kulturnih nasljeđa.

Učenje i dokolica

Kada protumačimo riječ edukacija, i pođemo od njene etimologije (prevedene sa grčkog – dokolica, ljenčarenje), obrazovanje bi trebalo da bude ili da ima za cilj dokolicu/zabavu. Šta je onda sa našim učenikom, djetetom?

Da li mu pružamo obrazovanje kao takvo, ili mu namećemo što više znanja koja treba da usvoji? Moderno društvo postavlja veće ciljeve – govoriti ne jedan, već

tri strana jezika, korišćenje moderne tehnologije, poznanje svih oblika medija, vještine komunikacije i sl. Suština savremenog obrazovanja nije u skupu znanja koje će učenik da poneše, već da on nosi sa sobom skup kompetencija. U učeniku se „ugrađuju“ kompetencije, a one se sastoje od znanja (opštih i specifičnih), vještina (interakcije, razotkrivanja, interpretacije i pozivanja), komunikacijske svjesnosti, fleksibilnosti u ponašanju, kritičko-kulturne informisanosti) i stavova (empatija, respekt za druge, spoznaja o identitetu, tolerancija na različitost). Ovo je radikalna izmjena shvatanja o školskom sistemu i mora da se razvija korak po korak.

Inkluzija Roma

U savremenoj inkluzivnoj praksi postavlja se pitanje ko je kriv za diskriminaciju Roma? Pitanje nije da li smo rasisti ili ne, već je pitanje kako se baviti/nositi sa stereotipima. Antirazizam ne postoji bez akcije. Pitanje nije šta je loše u romskoj deci, već šta je loše u

našem obrazovnom sistemu ili, generalno, u našem društvu, te romska deca ne žele da pohađaju nastavu:

- veoma malo znamo o njihovoj kulturi
- drugačije društvene vrijednosti i pravila življenu
- škola nije korak ka nastavku života kakvog ga oni vide
- jezička barijera
- naši nastavnici i škole (misli se na sve evropske) nisu još uvijek pripremljeni za ovakvu vrstu podrške

- nisu stečeni opšti uslovi za integraciju – osećaju se isključeno
- ne vide smisao tradicionalnog/školskog obrazovanja
- česta preseljenja
- završiti školu ne znači i dobiti posao
- od njih se zahtijeva vrlo rano da kradu.

Ono čime se bave na predne društvene zajednice nije, kako ih dovesti u škole, nego dovesti školu ka njima. Kako?

- razbijanjem predrasuda o romskom narodu (kradu, ubijaju)
- NGO organizacije koje se bave romskim pitanjima da više pomažu porodicama, prvenstveno da se radi sa majkama, tek onda očevima.

- ono što se u Rumuniji radi jesu partnerski projekti između nastavnika Roma i onih koji to nisu, te da se u takvom partnerskom odnosu traži pomoći.

Emina Salihović, profesorica engleskog jezika u OS „Boško Buha“ u Pljevljima, predstavnik Crne Gore na Ljetnjoj školi

DA KAŽU ŠTA MISLE

Kod razumijevanja i prihvatanja različitosti, ključno je prihvatanje – reći DA, javno svi smo za to, ali privatno? Iskreno, da li smo? A demokratija nije u ružama i ružičastom, ona je u konfliktu, u diskusiji, u argumentaciji. Da se učenici u učionici, ili studenti u amfiteatru osjećaju sigurnim, da kažu šta misle. Ponekad se obrazovanje koristi kao instrument za dostizanje boljeg nivoa ekonomije, ili moderno – u pripremi učenika za buduće tržište rada, ali obrazovanje treba da predstavlja skup vrijednosti samo po sebi, i kao takvo da postane vrijednost, tekovina društva u kome se razvija, njeguje.

Seminar „Propusnica za demokratiju – podrška nastavnicima u pripremi učenika za aktivno građanstvo“

POŠTOVANJE I DOSTOJANSTVO ŽIVOTA U ŠKOLI

Osim razvoja pozitivnih stavova kod nastavnika i učenika za aktivno građanstvo, cilj projekta je da se razmijene iskustva o nastavi građanskog vaspitanja u regionu, kao i da se promovišu vrijednosti ovog programa kao dio nacionalnih strategija obrazovanja u skoro svim zemljama Evrope. U radu seminara učestvovali su i učenici koji su predstavili svoje istraživanje o neprihvatljivim stavovima u školi

Na seminaru „Propusnica za demokratiju – podrška nastavnicima u pripremi učenika za aktivno građanstvo, cilj projekta je da se razmijene iskustva o nastavi građanskog vaspitanja u regionu, kao i da se promovišu vrijednosti ovog programa kao dio nacionalnih strategija obrazovanja u skoro svim zemljama Evrope.“

Seminar je, kako kaže Vidosava Kaščelan iz Zavoda za Razvoj pozitivnih stavova kod učenika i nastavnika za aktivno građanstvo, cilj projekta je da se razmijene iskustva o nastavi građanskog vaspitanja u regionu, kao i da se promovišu vrijednosti ovog programa kao dio nacionalnih strategija obrazovanja u skoro svim zemljama Evrope.

Seminar je, kako kaže Vidosava Kaščelan iz Zavoda za

školstvo, inače dio šireg regionalnog projekta koji je podržao Savjet Evrope i u kome, pored Crne Gore, učestvuju Hrvatska, Rumunija i Mađarska koja je i nosilac Projekta. Uz Zavod za školstvo, u realizaciji ovog programa u Crnoj Gori učestvuju NVO Civitas Montenegro centar iz Nikšića i Unesko – katedra pri Filozofском fakultetu u Nikšiću.

Pozdravljajući učesnike, pomoćnik direktora Zavoda za školstvo Radoslav Milošević Atos kazao je da država Crna Gora kroz svoje institucije poklanja posebnu pažnju razvijanju demokratskih vrijednosti kod mladih i odraslih, prije svega, obrazovanju mladih za život u multikulturalnom društvu, prihvatanju različitosti kao bogatstva, poštovanju principa suživota, tolerancije i interkulturnosti.

Urađeno više predmetnih programa

On je naveo najznačajnije rezultate promjena u obrazovanju u tom pravcu.

Pored ostalog, učenici su predmetni programi za građansko vaspitanje za VI i VII razred za obavezni izborni predmet građansko obrazovanje za gimnaziju, te programi građanskog obrazovanja kao izbornog predmeta za srednje stručne škole; uvedeni su elementi građanskog obrazovanja u program Sociologije za srednje

strukčne škole; organizovana je kontinuirana obuka nastavnika za građansko vaspitanje, odnosno obrazovanje; utrađena je strategija razvoja i primjena građanskog vaspitanja i obrazovanja; uvedena eksterna i druge evaluacije postignuća ciljeva nastave. „Udejtu građanskog društva i aktivnog učešća i uključivanja građana u društveni život u nacionalnom kurikulu Crne Gore podupire niz predmeta, kao što su: Istraživanje humanitarnog prava, Istorija religije, Evropska unija, Zdravi stilovi života, Vrednovanje prostora“, naglasio je Milošević.

Suživot u razlikama

Treneri Slavica Vujović, Zorica Minić, Nataša Krivokapić, Dijana Vučković, prof. dr Bojka Đukanović i Vidosava Kaščelan, u okviru više radio-nica, upoznali su učesnike sa modulima: Poštovanje ljudskog dostojanstva i Razvoj tolerante ličnosti, u okviru kojih su realizovale raznovrsne aktivnosti. Između ostalih,

bilo je riječi o neprihvatljivim stavovima sa kojima se nastavnici susreću u školi, Deklaraciji o dječijim pravima, navođeni su primjeri kršenja dječjih prava u školi, a razgovarano je o razvijanju stavova koji podržavaju poštovanje ljudskog dostojanstva u školi, poštovanju i samopoštovanju, razumijevanju drugog, suživotu u razlikama.

U radu seminaru učestvovali su i učenici koji su predstavili svoje istraživanje o neprihvatljivim stavovima u školi.

Oni su istakli da ima učenika koji nijesu informisani o dječijim pravima i zbog toga ne mogu biti svjesni njihovog kršenja. Kada je u pitanju nepoštovanje tih prava, ukazali su na loše ocjenjivanje, neprimjerena objašnjenja, te da nastavnici često ne razumiju da deci pripadaju prava rođenjem, a naveli su i primjer da je kućni red u školi usvojen bez učenika.

Lj. Vukoslavović

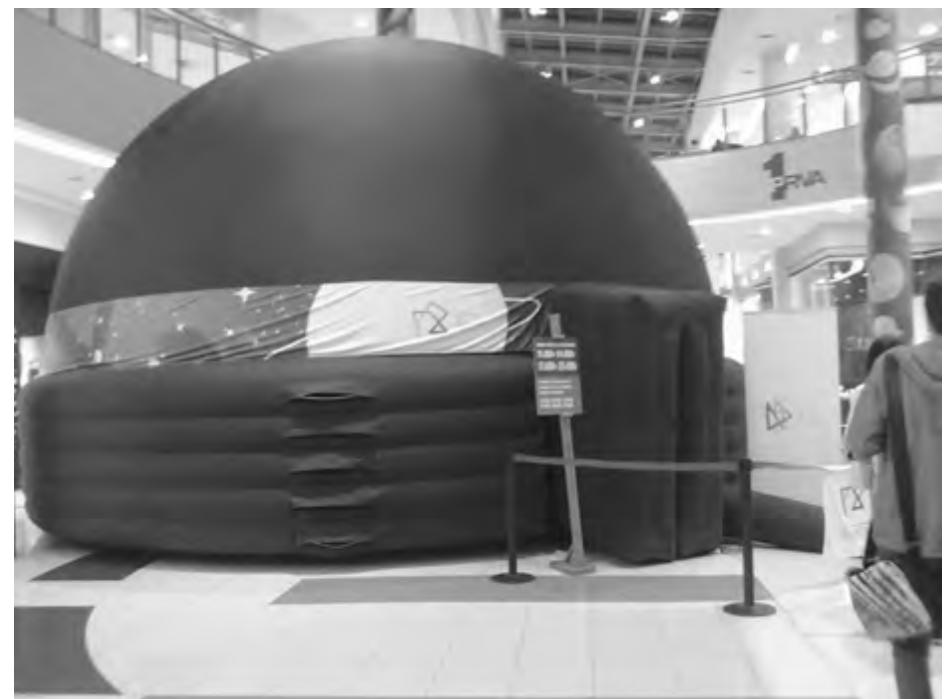
RAZVIJATI POZITIVNE STAVOVE KOD UČENIKA

Prof. dr Bojka Đukanović, nacionalni koordinator pri Savjetu Evrope za građansko obrazovanje za Crnu Goru, govorila je o stavovima kao okosnicu u životu. „Kako je rekao Winston Čerčil ‘stav je ta mala stvar sa velikim uticajem’. Stavove koje razvijamo i zauzimamo u životu prema okruženju oblikuju i određuju i naš sopstveni život. Oni nas vode kroz život, na njima i zasnivamo odnose prema drugima. Od njih zavisi i kvalitet našeg života i priroda naše komunikacije i odnosa sa drugima ili sa zajednicom. Poštovanje drugoga, razumijevanje, strpljenje, saošćanje, solidarnost, učiniće i naš život i život drugih bogatijim i srećnjim. Stavovi nijesu nepromjenjive kategorije, imanentne našem biću, jednom zauvijek date, njih i razvijamo i zauzimamo pod uticajem okruženja. Takođe ih i mijenjamo kroz iskustvo pod uticajem drugih, pod uticajem dobre argumentacije ili, u srećnim slučajevima, pod uticajem pozitivnih primjera. Škola je zato idealna sredina da, radeći sa decom, kod njih razvijemo pozitivne stavove, one koji će doprinijeti da se oni razviju kao pozitivne ličnosti i, kao takvi, budu prihvaćeni u društvu i postanu aktivni članovi jedne demokratske zajednice. Radionice koje danas radimo treba da nas podstaknu da razmišljamo u tom pravcu i budu mogući modul za rad sa učenicima“, istakla je Đukanovićeva.

Od 23. do 27. septembra po treći put održana manifestacija „Otvoreni dani nauke“

BUDUĆNOST PUNOM PAROM

Nauka je sužanj našeg uma, a vrlo često njegov moćni lider, zato u svemu što radimo u naučnim istraživanjima moramo promišljati da rezultati naših naučnih istraživanja moraju istinski biti pozitivni i utkani u uspjeh čovječanstva, istakla je ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović

U organizaciji Ministarstva nauke u Podgorici je od 23. do 27. septembra po treći put održana manifestacija „Otvoreni dani nauke“. Suorganizatori festivala su bili Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije i Ministarstvo kulture.

„Manifestacija treba da pokaže da Crna Gora ima kapacitete, odnosno naučnu zajednicu koja može otvoriti sijaset novih pitanja, ali i dati puno odgovora, da ima neke nove mlade umove koji će biti spretni i sposobni da otvaraju nova prostranstva. Nauku treba promovisati kao fenomen koji istinski duboko utiče da se društvo razvija“, istakla je ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović, na otvaraju manifestacije ispred Atlas Kapital centra u Podgorici.

Prema njenim riječima, „nauka je sužanj našeguma, a vrlo često njegov moćni lider, zato u svemu što radimo u naučnim istraživanjima moramo promišljati da rezultati naših naučnih istraživanja moraju istinski biti pozitivni i utkani u uspjeh čovječanstva“.

Ona je dodala da je misija Ministarstva nauke da podrži, ujedini i inspiriše naučne domете crnogorske naučne zajednice, te da istinski utiče na razvoj crnogorskog društva.

Milena Milunović iz tog ministarstva ukazala je da

je promocija nauke u društvu izuzetno važan cilj i najznačajniji događaj te institucije. Ideja je da se prvenstveno mladima, ali i široj javnosti približi nauka.

Računam na matematiku

Manifestacija je počela velikom matematičkom interaktivnom izložbom „Računam na matematiku“, koju je priredio Centar za promociju nauke iz Beograda. Pošetnici su imali priliku da vide veliki broj do sada neviđenih interaktivnih eksponata teških po nekoliko stotina kilograma, koji na slikovit i interesantan način predstavljaju neke od najkomplikovanijih teorema, formula i jednačina. Putem izložbe matematika i priroda prikazano je kako matematika živi u harmoniji sa prirodom, dok će se deči kroz radionice i igru otvoriti novi zanimljiv svijet brojeva i oblika. Cilj izložbe je bio da matematiku prikaže onakom kakva zapravo jeste – kao igru, strast i kreativnu vještinsku, na granici umjetnosti i nauke.

„Iz Beograda smo donijeli i mobilni planetarijum koji pošetiocima pruža priliku da istraže svemir. Donijeli smo još nekoliko zanimljivih stvari, što predstavlja početak izuzetne saradnje sa Ministarstvom nauke“, navela je direktorka

Centra za promociju nauke Aleksandra Drecun. Planetarijum je sferni bioskop koji projektuje slike zvjezdanih neb i nebrojenih spektakularnih objekata koji se mogu posmatrati u našem univerzumu, stvarajući tako nezamjenljivo obrazovno iskustvo.

On inspiriše i obrazuje sve starosne kategorije o našem okruženju, samoj planeti Zemlji i našem mjestu u Univerzumu. Projekci-

je u mobilnom planetarijumu bile su jedinstvena prilika za proširivanje znanja i predstavljaju izuzetno zanimljiv i atraktivan način za bliže upoznavanje sa astronomijom i srodnim naukama.

Planetarijum je bio postavljen u Delta sitiju.

Rektor Univerziteta Crne Gore prof. dr Predrag Miranović naglasio je da je matematička izložba pomogla da se matematika sagleda

kao igra i mašta i to drugačije nego u učionicama i amfiteatrima.

„Ovaj festival teži istom cilju kojem teže sve škole i univerziteti, a to je produžljivanje znanja, jer je obrazovanje i sticanje novih znanja najbolji put”, istakao je Miranović.

Fabrika znanja

Na Univerzitetu Donja Gorica tradicionalno je kompanija Kom trejd iz Beograda organizovala dvodnevnu manifestaciju Fabrika znanja, na temu „Zaviri u svijet računara“. Učenici osnovnih i srednjih škola, kao i studenti

imali su priliku da prisustvuju izlaganjima predavača iz inostranstva o robotici i novim informacionim tehnologijama. „Fabriku znanja su posjetili daci iz Bijelog Polja, Bara, Cetinja, Kolašina i Podgorice. Organizovano je bilo druženje sa robotima, kao i obučavanje o upotrebi internet aplikacija.

„Idea je da angažovani predavači budu najbolji primjeri dobre prakse u zemlji i regionu, mlađi i uspešni ljudi koji su zahvaljujući plasiranju svoje originalne ideje i kreativnosti postali prepoznati na globalnoj mapi i sada svoje video igrice izvoze u Ameriku i Indiju, vlasnici su

najuspješnijih start up kompanija u Evropi, rade na vizuelnim efektima u Holivudu, kreativnoj laboratoriji Googlea u Los Andelesu, programiraju i dizajniraju za najveće svjetske brendove, poput Simensa, Prade, Lombardžinija, a tu su, pored nas, ili su odrastali sa nama. Suština je u tome da koliko pitaš koliko znanja ti pripada, bez obzira na to da li si rođen i koliko je napredna tvoja zemlja”, poručila je Lana Mažić, medažerka „Fabrike znanja“.

Započeta sa idejom da promoviše nove tehnologije i njihovu ulogu u obrazovnom procesu, Fabrika znanja predstavlja jedin-

SOLARNI PUNJAČ BATERIJA

Pošetnici „Fabrike znanja“ su imali priliku da vide i isprobaju prvi solarni punjač za mobilne telefone koji je bio instaliran na platou ispred zgrade Univerziteta Donja Gorica. Grupa studenata, pronalazača iz Beograda tvorac je izuma koji koristi energiju dobijenu od sunca, transformiše je u električnu, skladišti u akumulatorskim baterijama, a koristi se i kad je oblačno, kao i tokom noći.

Kako je objasnila Kristina Nikolić u ime mladih kreativaca, sve je počelo prije nekoliko godina kada je 10-ak studenata sa nekoliko fakulteta počelo da radi na obnovljivim izvorima energije.

„Kombinujući postojeće elemente stvorili smo novu vrijednost i dali priliku korisnicima da stupe u kontakt sa čistim izvorima energije. Za prva tri sistema koja su postavljena u Beogradu imali smo 300.000 korisnika. Jedan od najvažnijih planova je izvoz ovih proizvoda. Ostvaren je prvi izvoz i to u Bosnu i Hercegovinu, sada intenzivno radimo da postavimo prvi solarni punjač u centru Brisela“, rekla je Nikolićeva.

stven događaj u Jugoistočnoj Evropi. U okviru projekta oko 3.000 učenika i studenata svake godine ima priliku da se upozna iz prve ruke sa aktuelnim trendovima na polju hardvera i softvera, uz pomoć više od 50 iskusnih predavača i demonstratora, kao i preko 100 volontera.

Rektor Univerziteta Donja Gorica prof. dr Veselin Vukotić rekao je da ta manifestacija daje vidljiv doprinos razvijanju sklonosti mlađih ka osvajanju novih znanja, budi njihovu radozanos i ambiciju da u životu postignu što više. „Zbog toga ova IT manifestacija treba čuvati i razvijati je. Posebno mi je draga što se održava na Univerzitetu Donja Gorica, centru koji i sam postaje fabrika znanja. Nadam se da će ova manifestacija još dugi podsticati mlađe ljude, njihovu radozonalost i zdrave ambicije“, kazao je Vukotić.

„Mijenjaju se vremena, ljudi, a tehnologija je ta ko- ja mijenja nas, naše živote i okruženje. Pitanja kao što su kakva nas budućnost čeka, kako će tehnologije promjeniti naš život, kako će ga osmislići i olakšati, sigurno su da naše mlađe najzanimljivija, ali i neka pitanja na koja će ljudi, koje smo ove godine ugostili u Fabrići znanja, otvoriti neke nove horizonte i pokušati da na njih daju odgovore“, smatra ministarka Sanja Vlahović.

Osnovci su imali priliku da prisustvuju predavanjima: „Kako razgovaramo sa robotima“, „Šta se krije u kućištu računara“, „IT profesije juče, danas, sutra“, „Roboti u našoj okolini i svakodnevnom životu“... Srednjoškolcima su predstavljene IT profesije, „Put od zabave do IT profesije“, a studentima su predstavljene teme „Vizuelni efekti u Holivudu“, „Put ka poslu iz snova“, „Novi mediji u službi marketinga“, „Vježtačka inteligencija na web-u“... Kompanija „Kom trejd“ pripremila je vrijedne poklonke za učesnike kvizova znanja koji su priređeni tokom manifestacije.

Predavanja o najnovijim oktričima

U Rektoratu Univerziteta Crne Gore održane su panel diskusije „Nove tehnologije u službi razvoja“ i „Značaj genetskih istraživanja za poljoprivredu“ u kojima su učestvovali stručnjaci iz Italije, Njemačke, Crne Gore, Kanade. Upriličene su i radionice crnogorskih naučnika i istraživača sa kolegama iz inostranstva.

Zahvaljujući saradnji sa Ambasatom Ujedinjenih Arapskih Emirata i Ministarstvom nauke Crne Gore, Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu (OMSA) iskoristila je svoju profesionalnu mrežu u inostranstvu i ovogodišnji „Svetarski dan“ upotpuni događajem koji će imati cilj da prezentuje crnogorskim učenicima i studentima jednu globalnu naučnu industriju kroz priče mlađih eksperata iz različitih disciplina te industrije.

Svetarski dan je izuzetna prilika za mlade da iz prve ruke saznaju o radu i iskustvima pet mladih istraživača i preduzetnika iz svemirske industrije, koji dolaze iz Francuske, Velike Britanije, Irske, Rusije i Njemačke. Obradene su teme iz moderne svemirske industrije: naučnoistraživačka aktivnost, razvoj svemirske tehnologije, istraživanje svemira, preduzetništvo, biotehnologija i medicina kroz slikovite primjere i personalizovanu perspektivu svakog govornika. Cilj je bio da se publiku upozna sa širim spektrom djelatnosti i aktivnosti koje obuhvata svemirska industrija, a koji daleko prevazilete ustaljenu astronautsku impresiju. Namjera je bila da se podigne svijest o važnosti i mogućnosti praćenja i integriranja u razvoj svemirske djelatnosti za svaku modernu naciju, pa i za male ekonomije kao što je Crna Gora.

Noć istraživača

„Dani nauke“ završeni su manifestacijom „Noć istraživača“ – koja se tradicionalno održava posljednjeg petka u septembru u 32 zemlje i u više od 200 gradova Europe. Petu godinu zaredom Fondacija za promovisanje nauke i Prirodnjački muzej pozetiocima su pružili priliku da učestvuju u zanimljivim naučnim eksperimentima, upoznaju se sa istraživačima, zabavljaju se u laboratorijama.

„Cilj nauke je stvaranje novog znanja. Evropska unija je shvatila da njezina budućnost zavisi od ulaganja u znanje. Zato je stvorila međunarodni istraživački sistem koji je osmišljen sa ciljem da ukloni barjeru i olakša saradnju naučnicima unutar EU“, rekao je šef delegacije EU u Crnoj Gori Mitja Drobnic na otvaranju manifestacije, kojoj je prisustvovao i predsednik parlamenta Ranko Krivokapić.

Drobnic je istakao kako su naučnici svjesni da kvalitet rada zavisi od konkurenčije i saradnje.

„Posebno je važno ne-smetano kretanje informa-

cija i razmjena iskustava. Aktivnosti ovih dana približavaju nauku i inovaciju crnogorskim građanima, a takođe mogu pozitivno djelovati na status istraživača u društvu", smatra on.

"Većeras se istinski osećamo dijelom Evrope, jer se dešava spoj nauke i mladosti koja će radoznalošću kreirati neke svoje vizije za budućnost. Nadam se da će i upamtiti da suština nauke nije isključivo da pronalazi čijenice, već i da analizira i na drugi način sagledava svijet oko nas tragajući neprestano za novim vrijednostima i odgovorima na nova pitanja", istakla je ministarka Vlahović.

Za Jovana Mirkovića, predsednika PRONE nauka je više od puke akademске razmjene.

"Nauka je radoznalost. Ako imate radoznalost koja vas nosi kroz život, na dobrom ste putu. Učenici će često pitati zašto asfalt postaje taman poslije kiše, kako to vrapci mogu da stoe mirno na granini, zašto su oblacibijeli, nebo plavo... Neke odgovore će pronaći i naći kod svojih profesora, neke kod roditelja, a do nekih će doći svojim istraživanjem", kazao je Mirković.

Noć istraživača je pokrenuta 2005. godine u okviru FP 6 programa „Istraživači u Evropi 2005“. Brojne aktivnosti obrazovno-zabavnog karaktera omogućile su pošetiocima da upotpune znanje o istraživačima i da sami istražuju. Namjera je da se javnosti približi

posao istraživača, kao i da se omogući bolje razumevanje njegovog doprinosu društvu.

Svoje istraživačke sposobnosti pokazali su u Atlas kapital centru farmaceutski tehničari Srednje medicinske škole iz Berana, fizičari niškičke Gimnazije, polaznici Proninog kampa fizike, hemije i biologije, učenici OŠ „Pavle Rovinski“ iz Podgorice, Elektrotehničke škole iz Podgorice, te predstavnici Agencije za zaštitu životne sredine, Prirodnočekog muzeja, Elektrotehničkog fakulteta...

Festival „Dani nauke“ okončan je koncertom Ognjena Radivojevića i Vane Radovanovića.

O. Đuričković

Potpisan sporazum između vlada Crne Gore i Italije

OTVORENA VRATA ISTRAŽIVAČKIH CENTARA

Ambasador Italije Vincenzo del Monaco i ministarka nauke prof dr. Sanja Vlahović

Ministarka nauke prof dr. Sanja Vlahović i ambasador Republike Italije Vincenzo del Monaco, potpisali su 26. septembra Sporazuma o naučnoj i tehnološkoj saradnji između dvije vlade. Taj dokument predstavlja pravni okvir za uspostavljanje naučno-tehnološke

saradnje na najvišem nivou, što doprinosi čvršćem povezivanju naučno-istraživačkih ustanova Crne Gore i Republike Italije, saopšteno je iz Ministarstva nauke.

Crnogorskim istraživačima omogućen je rad u istraživačkim centrima i institutima u Republici Italiji, korišće-

nje savremenih laboratorijskih tehnologija, razmjena znanja i iskustava kroz zajedničke istraživačke projekte, kao i mogućnost usavršavanja poslijediplomaca i doktoranda angažovanih na projektima.

O. Đ.

Vikend nauke u Porto Montenegro

VELIKO INTERESOVANJE ZA EKSPERIMENTE

Nakon ovogodišnjih Otvorenih dana nauke, koji su u petak, 27. septembra zatvoreni velikim koncertom na Trgu Sv. Petra Cetinjskog, veliki broj dece iz Tivta imao je priliku da naredna dva dana uživa u Otvorenom vikendu nauke u Porto Montenegro, koji je bio nastavak onoga sto se predhodnih dana dešavalо u Podgorici. Preko 500 dece iz Tivta za vikend je uživalo u istraživanju svemira, u mobilnom planetarijumu u upravnoj zgradi Adriatic Marinas, bivšem Domu vojske, na Seljanovu.

Planetarium je dio Otvorenog vikenda nauke, manifestacije koju su Porto Montenegro i Ministarstvo nauke Crne Gore, u saradnji sa Fondacijom za promociju nauke Prona i Centrom za promociju nauke iz Beograda, organizovali na nekoliko lokacija u Porto Montenegrnu.

Ministarka je potvrdila da

Zbirka pomorskog na- sljeda u toku Otvorenog vikenda nauke bila je svojevrsna naučna laboratorija, de- je Prona osmisnila specijalne radionice, koje su školarcima omogućile da kroz igru i zabavu otkriju zakone fizike, matematike, hemije, ali i da se oprobaju u kvizovima znanja, mozgalicama i različitim ogledima.

Projekciju u Planetariju u subotu je videla i ministarka nauke Sanja Vlahović, koja je obišla i podmornicu Heroj P-821, u koju je ulaz tokom Vikenda nauke bio besplatan. Ministarka je tom prilikom kazala da je ove godine, u sklopu tradicionalnih Otvorenih dana nauke u Podgorici, napravljen iskorak, da je dio manifestacije nauke preseljen u Tivat, te da ovaj potez ima dva vrlo važna efekta: „Prvi efekat ove saradnje svakako jeste potvrda

O. Đ.

Ministarka nauke Sanja Vlahović posetila naučne standove

IZ STRANOŠKOLSTVA

Tatjana NEVIDIMAJA: Učenje uz zabavu

ČAROBNA MATEMATIKA

Lav Nikolajević Tolstoj je rekao: „Ako učenik u školi nije naučio da stvara, on će u toku čitavog svog života samo podržavati i kopirati druge.“ Predavačima humanitarnih nauka je jednostavnije. Ali kad je u pitanju matematika, pitanje učeničkog stvaralaštva je znatno složenije.

Ja sam željela da za učenike smislim takve zadatke,

čijim rješavanjem bi se oni uvjerili da, savladavajući matematičko gradivo, mogu i sami da stvaraju nešto novo. Shvatila sam da nije moguće držati časove matematike koristeći uviđek samo zadatke stvaralačkog karaktera, jer je u matematici mnogo stereotipnog i algoritmičkog. I još nešto: veći broj djece nije u stanju da odjednom

samostalno da nekakav produkt svoje aktivnosti opštem pogledu. Zato sam odlučila: tražiće od učenika da svaki od njih, kao domaći zadatak, napiše bajku. Nakon završetka časa matematike, predložila sam im da za domaći zadatak napišu bajku u kojoj će lica biti elementi iz lekcije obrađene na času (broj, razlomak, odsječak, linija, tač-

ka...), koji u čitavom svijetu žive po matematičkim zakonima.

Sve rezultate stvaralačkih zadataka sam sakupila, pregledala i predala sudu učenika čitavog razreda. Primijetila sam da je učenicima iz godine u godinu postajalo sve zanimljivije izvršavati zadatke te vrste. Ali, isto tako, moramo konstatovati da je pri-

likom prvog pokušaja jedva svaki četvrti učenik uspio da izvrši taj zadatak. Pa ipak, ubrzo se broj „autora bajki“ duplirao.

Pri tom, aktivno su u tom „stvaralačkom radu“ učestvovali i slabiji učenici.

Na taj način mi smo povećali motivaciju za učenje matematike. Meni takvi zadaci pomažu da nastavu

matematike učim raznovrsnom i da doprinesu stvaranju prijatne atmosfere na času. Kod učenika se povećava interesovanje za učenje matematike, a pisanje bajki kod kuće im pomaze da sistematizuju stečeno znanje.

Predlažem kolegama da prouče iskustvo mojih „čarobnih matematičara“.

Slijede „bajke“ učenika

BIJEDNA NULA

Jednom su svi brojevi krenuli na krstarenje po moru... Smjestili su se u veliki čamac i otplovili. Na putu ih je dočekao ogromni talas. Nesrećni brojevi su mogli svi da propadnu u morsku dubinu. Morali su da uteži krajnje napore da bi se spasili. 6 i 9 su se spojili tako da su im repovi mogli poslužiti kao dopunska ve-

sla. Mnogi brojevi su morali da se podijele, pomnože ili sabiju kako bi lakše iscrpljivali vodu iz čamca. Samo nesrećna nula nije imala ni nogu, ni ruku. Ona je pokušavala da se poveže sa drugim brojevima, ali u tome nije uspijevala. Pokušala je da se pomnoži, ali je od toga bilo više štete. Iznenadni nalet vjetra izba-

Griša Panfijorov

Sa "Velike matematičke izložbe" na "Danimu nauke" u Podgorici

KRALJICA ZAREZA

Zivjela su dva blizanca: 28041 i 28041. Zbog toga što su bili veoma slični, takoreći isti, mnogo su se družili, zajedno radili i zabavljali se, niko ih nije mogao razlikovati.

Jednog dana im je u goste došla baba, koja je bila Kraljica zareza. Ona je blizancima poklonila po jedan zarez. Blizanci

su se igrali zarezima i postavljali ih na razna mesta. Odjednom su primijetili da se razlikuju. Jedan je bio 28,041, a drugi 280,41. A pošto su bili različiti, među njima je došlo do prepirke: ko je bolji, ko je ljepši, ko je viši? Razmišljali su, razmišljali, i obratili se Predsjedniku grada Udžbeniku matematike za pe-

ti razred. On im je odgovorio da od mesta postavljanja zareza zavisi mnogo. U datom slučaju broj 280,41 je mnogo veći od broja 28,041.

Nakon razgovora sa Predsjednikom, naši junaci su znali mnogo više i o sebi i o drugim razlomcima.

Arsenij Mišurov

SEBIČNI RAZLOMAK

Zivio je decimalni razlomak. Zamišljao je da je on najvažniji na svijetu. Ni je obraćao pažnju na svoje drugove i nije htio ništa da radi. Njegovi drugovi su se uvrijedili, okupili se i riješili da ga kazne. Razmišljali su, razmišljali, ali nije su znali kako da ga nauče pameti. Obratili su se carici Matematici.

Najstariji od njih je rekao:

– Draga carice Matematico, ima među nama jedan decimalni razlomak, koji misli da je najvažniji na svijetu. Ne obraća na nas pažnju. Neće ništa da radi. Neće ni da se dijeli, ni da se množi, ni da se sabira, ni oduzima. Htjeli bismo da ga kaznimo, ali ne znamo kako.

Carica im je odgovorila: „Nedavno smo donijeli zakon po kojemu obični ra-

zlomcu mogu da se pretvaraju u decimalne, i obratno, a i jedni i drugi mogu da se pretvaraju u mješovite razlomke.

Skup je donio odluku da se sebični i neposlušni decimalni razlomak pretvoriti u obični. Taj razlomak i dan danas izdržava kaznu, jer je zakon o razlomcima i dalje na snazi.

Olja Nosova

U ČEMU JE RAZLIKA?

Zivio je obični, pravilan razlomak 4/5. Imenilac i brojilac su živjeli složno i nijesu mogli jedan bez drugog. Jednog dana su pošli u diskoteku. Imenilac đuska, a brojilac drži i crtu i njega na crti. On je reagovao:

– Ti se, brate, veseliš, a ja sam se umorio držeći crtu i tebe.

A imenilac đuska i smije se nad brojiocem:

– Tebi je suđeno da budеш dolje i da držiš crtu.

Među njima je izbila takva svađa da su se okupili svi brojevi. Decimalni razlomak im je rekao:

– Prestanite da se svađate. Neka se imenilac podijeli sa brojiocem i tada nećete imati problema sa

crtom, živjećete opet složno i veselo. Izvršeno je dijeljenje. Razlomačka crta je nestala, pretvorila se u znak dijeljenja. Nestali su i imenilac i brojilac, a pojavio se novi broj 0,8. On se obradovao što nema više teške razlomačke crte, ali zato ima okrugla nula, lijeva osmica i maleni zarez.

Aljoša Savenkov

VJEĆNA JURNJAVA

Srela se jednom u tačci A (11) tri linije: prava, kriva i izlomljena. Kriva je rekla:

– Hajde da vidimo koja će prije da stigne do tačke B (123)!

– Hajde! – složila se pra-

va.

– Hajdemo! – povikala je izlomljena.

– Jeden! Dva! Tri! – od-

brojile su i potrcale

Prava je protrčala tačku B (123). Nije se mogla za-

ustaviti i produžila je dale. Isto se i dogodilo sa krvom i izlomljrenom. Tako trče neprestano i dan danas. Na čelu je prava, a za njom kriva i izlomljena.

Zenja Dombrovskij

HVALA ZAJEDNIČKOM IMENIOCU

Srela su se dva razlomka: 1/4 i 3/5. Čekali su trolejbus. On je ubrzo došao, ali je u njemu bilo samo jedno slobodno mjesto. A njih dvojica. Šta da se radi?

– Saberite se i postačete jedan razlomak. – rekao je vozač.

– Kako da se saberemo

kad su nam imenoci različiti? – pitali su oni.

– Nađite zajednički imenilac. Povećajte brojioce onolikom puta koliko ste povećali imenilac. Potom saberite brojioce. – rekao je vozač.

Tako su i uradili. Našli su zajednički imenilac

– 20. Brojilac prvog ra-

zlomka pomnožili su sa 5, a brojilac drugog sa 4. Izvršili su njihovo sabiranje i dobili 17. Tako je nastao novi razlomak 17/20.

– Eto vidite, postali ste jedan razlomak i dovoljno vam je jedno mjesto. – rekao je mudri vozač.

Saša Mordasova

ZBRKA

U jednoj čaroboj zemlji, u Koordinantnoj ulici, živjeli su brojevi. Živjeli su veselo, ali jednog dana se pojавio problem. Svaki broj je imao blizanca i niko ih nije mogao razlikovati

ti jednog od drugog. Okupili su se i na zajedničkom skupu pokušali da riješe taj problem.

Jedinica je predložila da taj problem riješi Nula, jer ona je jedini broj koji ne-

ma blizanca. I Nula je riješila: Neka po jedan od blizanaca uvijek drži u ruci znak minus. Takve brojeve ćemo zvati negativnim.

Zenja Mazin

23

Prosjetni rad

Okt. 2013

BROJ

18

JUBILEJ: 200 GODINA OD ROĐENJA NJEGOŠA

Knjiga Danila Radojevića „Studije o Njegošu“

VRIJEDAN DOPRINOS NJEGOŠOLOGIJI

Danilo sa svojim bratom Radojem spada u najuži krug onih kulturnih radnika koji rade na revitalizaciji crnogorske državnosti i vaspostavljanju samobitnosti crnogorskoga naroda i njegove nacije

Piše: Dr Krsto Pižurica

Danilo Radojević je znani crnogorski književnik i kulturni poslenik koji je već duže vremena prisutan na crnogorskoj kulturnoj i društvenoj sceni. On je jedan od angažovanijih crnogorskih intelektualaca što utiču sebe u savremena crnogorska preveranja i uticu na tokove društvene svijesti današnje Crne Gore. Danilo sa svojim bratom Radojem spada u najuži krug onih kulturnih radnika koji rade na revitalizaciji crnogorske državnosti i vaspostavljanju samobitnosti crnogorsko-njegovog naroda i njegove nacije. Višoko obrazovan i učen Danilo Radojević imponuje crnogorskoj intelektualnoj eliti koja se, u svojoj grčevitosti, oslobođa retardirane prošlosti i trasira nove puteve crnogorskog društvenog i kulturnog života. I u knjizi „Studije o Njegošu“, koja je pred nama, a po-

estetike, od kojih samo treća knjiga ima 715 str.). O Njegošu postoji obimna literatura. Do sada sam toga čitao, počev od Lavrova do Jovana Deretića.

Radojevićev rad o Njegoševu estetici nije obiman – u formatu koji je preda mnom – desetak stranica. Primjenio je analitički metod, jedino mogućeg prigovora on se ogradio izjavom da je naznačena studija pisana „krajem 1965. god.“. Međutim, kako je knjiga izšla iz štampe u 2011. godini, bilo bi dobro da je uvaženi kolega Radojević u svoj rad unio i komentare Slobodana Tomovića, bez čijih je komentara svako pisanje o Njegošu nepotpuno.

ESTETIČKE ETAPE

Mislim da njegošologija duguje Njegošu validnu studiju o njegovoj estetici i poetici. Paradoks jeste, ali se meni čini da je tako. Naglašavaju se etape o Njegoševu poetskome izrazu, počev od pjesme o čekićkim svatovima, pa dalje. U Njegoševu poetici sretaju se elementi narodnoga pjesništva, zatim tragovi klasicizma, prosvjetiteljstva, romantizma i realizma – a sve to objasniti niti je lako, niti jednostavno. Mislim da je u tome najdalje otišao (bar do 1845) Vojislav P. Nikčević u disertaciji „Mladi Njegoš“ (1978).

1951–1955), a iz njih je najviše navođenja stihova iz Luče deset puta, Gorskog vijenca pet puta, potom iz posvete Luče, pjesme „Sprovod prahu S. Milutinovića“ Šćepana Malog, Bićežnice i Njegoševa testamenta. Nema Lavrova, P. Popovića i Jovana Deretića.

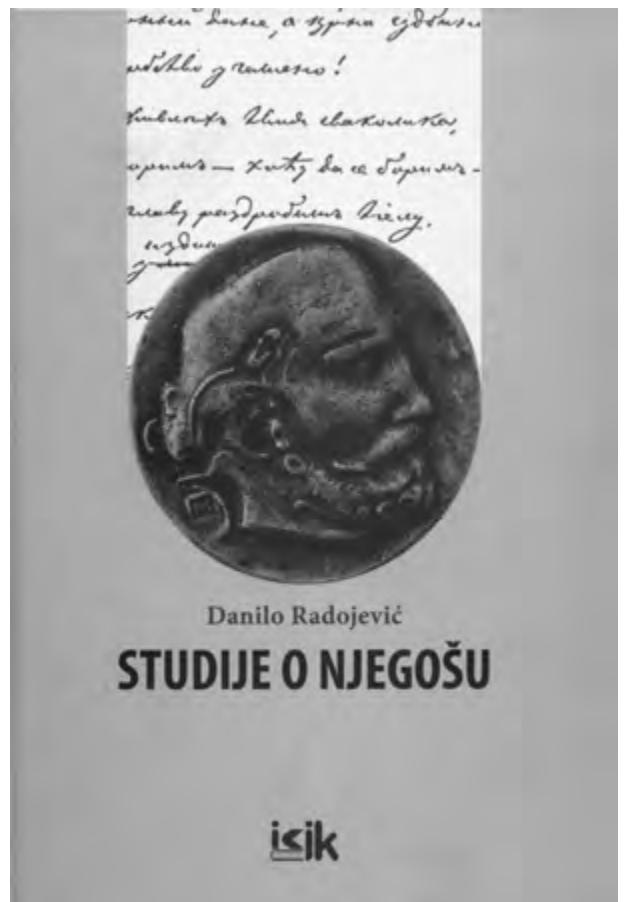
dojević je analitičnost pokazao i u studiji „Komentari Gorskog vijenca“. Možda tu više nego u prethodnom tekstu. Za

mjeru autora ovih redaka bila bi u tome što u naslovu nije navедena neodređena zamjena za neki, budući da svi komentari nijesu obuhvaćeni. Od mogućeg prigovora on se ogradio izjavom da je naznačena studija pisana „krajem 1965. god.“. Međutim, kako je knjiga izšla iz štampe u 2011. godini, bilo bi dobro da je uvaženi kolega Radojević u svoj rad unio i komentare Slobodana Tomovića, bez čijih je komentara svako pisanje o Njegošu nepotpuno.

kako izgleda Radojevićev metod izlaganja, ali se zadržavamo na „najtamnjem mjestu“ Njegoševa „Gorskog vijenca“. Po Radojeviću, komentatori navode u bloku 2290–93 i tako ih tumače. Nije naveo da je to uradio A. Barac, čiji blok izgleda str. 2290–2297. Napominjući da „Barac u svome komentaru daje tumačenje (tog bloka – K. P.) koje se slaže sa Rešetarom“, odustao je od daljega Barćevog komentara, a mi ga predočavamo kako slijedi: „Tumačeći te stihove, komentatori se razilaze. Da bi ih objasnio, Rešetar riječi u njima čita drugaćim redom nego što je Njegošev. Smisao tih stihova bio bi po njegovu mišljenju: sudbina cijele zemlje (sveta svijeta) i sudbina čovječanstva na nj – a i to su dvije stvari u kojima vidimo najveću nerazboritost pa opet, pored nereda što je u njima, i najveću nerazboritost – one su im posljedak (deca) ili izvor (ocevi) ljudskoga maštana i mišljenja (sna ljudskoga) – Je li ovomu (tj. sudbini svijeta i čovječanstva) uzrok (pričina) tajna uprava koju ne možemo dočekati? Je li istina da je svijet i život na njemu onakav kakav se nama čini, ili je to puko pričitanje?

Uticaj na pjesništvo kralja Nikole

Zabuna u tumačenju ovih stihova nastaje, po svoj prilici, odatle što se različito shvataju riječi pričina i uprava. Prvu od njih neki uzimaju u značenju pričinjanje, obmana, a neki u značenju uzrok. Riječ uprava uzimaju u značenju imenice. Shvati li se pričina kao uzrok, a uprava u značenju pridjeva (prava) ili adverba (upravo), teškoča nestaje. Pošto je ukazano da je to mjesto „Gorskoga vijenca“ slično nekim djelovima „Luče“ (navodeći ih) Barac zaključuje: „Ako se spomenuti stihovi Gorskoga vijenca čitaju

Danilo Radojević

STUDIJE O NJEGOŠU

isik

više ludosti, ali i u svome ne-redu primjer najdublje nauke (reda, razboritosti). Jesu li oni tvor čovjekov ili je čovjek ponikao iz njih. Je li to (tj. što ne znamo, jesu li oni naš tvor ili mi njihov) pravi uzrok, kome ne možemo proniknuti tajnu? Je li ovo, što vidimo, upravo ovakvo, ili nas varaju vlastite oči? Nema potrebe zadržavati se dalje na komentiranju komentara, pa mi ovaj rad ostavljamo na stepenu predočene informacije. Već je rečeno da je rad obiman.

Poglavlje „Njegoševa raskršća“ Radojević je otvorio tekstom „Primjer uticaja Njegoša na pjesnički rad kralja Nikole“. Svojevremeno, i mi smo se tim pitanjem bavili. Radojevićev pristup temi sam po sebi

ga knjiga o Njegošu bačena je u peć (Šećanje na Isidoru Sekulić) i „Njegoševi pjesnički počeci“. Prva dva od navedenih radova više su informativne prirode, mada su podaci iz Isidora života zanimljivi. Interesantno je da se Isidora nije više otvorila poslije Đilasova napada u „Legendi o Njegošu“. O Njegoševim pjesničkim počecima više je u Nikčevićevu studiju „Mladi Njegoš“. Tome dijelu knjige pripadaju i tekstovi „Dva zapisa povodom Njegoša“ i „Neki primjeri zloupotrebe Njegoševa djela“.

Najviše analitičnosti Radojević je unio u studiju „O pojavi lika Miloša Obilića kao mitskoga junaka u svijesti Crnogoraca“. To je, ujedno, i najobimnija studija ove knjige. Za pisa-

OBILIĆEVA MITSKA LIČNOST

Kako se zna, Obilić je kulturna ličnost „Gorskog vijenca“, kao i drugih ostvarenja Njegoševa duha. Iz Radojevićeve studije vide se osobito putevi ulaska Obilića u duhovni život Crnogoraca, kao i vrijeme. Dat u širokom zahvalu, taj rad ima pretenzije sinteze i zaokruženosti teme, zasnovan je na istraživanju i dokumentaciji provjene vrijednosti. Studijama o Njegošu on pridaje posebnu težinu i predstavlja doprinos materiji koju istražuje. Proučavaocima Njegoša, bilo u nastavi, bilo u nauci, Radojević je obnovio šećanja na Obilićevu mitsku ličnost, a onima koji se prvi put sretaju s pojmom pružio je valjane podatke koji se mogu koristiti.

vod je ovome što pišemo, Radojević pokazuje visoku kulturu i informisanost, ne samo o Njegošu, već i o vremenskome kontekstu života i pjesničkoga djela vladike Rada.

Spomenuta knjiga strukturirana je od 12 studija i ogleda, nejednake obimnosti i različitih domena. Najduža od tih studija je ona pod naslovom „O pojavi lika Miloša Obilića kao mitskoga junaka u svijesti Crnogoraca“, objavljena 1988. godine, a slijede (po obimnosti): „Komentari Gorskog vijenca“, „Etički problemi u Njegoševu Lažnome caru Šćepanu Malom“, „Geneza Njegoševe estetike“. Ostali tekstovi su manji ogledi, zapisi, susreti, tekstovi polemičke intonacije.

Jedva da treba naglašavati da su tema i ponuđene studije izazovne, nezaobilazne i (neke) široke. Radojević je svoje Studije započeo temom „Geneza Njegoševe estetike“. Od svih objašnjenja koja rječnici daju uz riječ geneza, meni najbolje odgovara izraz proces razvitka, budući da on podrazmijeva i postanak, i postajanje, i nastajanje. Primjenjuju na pjesnika, to podrazumijeva pjesnikov hod po početku do kraja. A to je široka tema (uzgred – Hegel ima tri knjige

U razradi teme Radojević raspravlja o odnosu pjesnika i pjesnika Njegoša, pjesnikovu odnosu prema čovjekovim problemima, zagonetkama čovjekove egzistencije, Njegoševu shvatjanju estetike koja se zasniva na čovjekovoj borbi za slobodu i emancipaciju duha i sl. Mislim da su u odnosima boga i pjesnika bazični stihovi iz Posvete Luče – svemo-gućstvo svetom tajnom šapti / samo duši plamena poete, a o estetici borbe neprestane baza je Njegošovo djelo u cjelini. Stiče se utisak da je ovaj tekst podaštrt pozivima na pjesnika Njegoša, dobar je, ali se Radojević u analizama zaustavio.

Problemi moralni

O problemima moralna Radojević raspravlja u studiji „Etički problemi u Njegoševu Lažnom caru Šćepanu Malom“. Tema etičnosti je jedna od dominanti tog Njegoševog djela koja se ne može podvoditi samo pod kapu crnogorskoga morala, već je ona dio bića svih strana u sukobu. K tome, šiberska etičnost nije svojstvo ni jednopoljenog etosna, da upotrijebimo njegoševski izraz jednoplemenosti za različite grupacije koje u djelu djejstvuju. Ra-

bez ikakve promjene u redu riječi, smisao ostaje jasan: vrijeme zemno i ljudska sudbina dviže su slike (oblaka, obrazu) naj-

SUČELJAVANJE MIŠLJENJA

Radojević naglašava da njegova studija obuhvata „samo komentare značajnih mjestâ“. Da nije tako, studija bi bila bogzna kolikoga obima. Svojom studijom Radojević nije obuhvatio komentatore Posvete „Gorskog vijenca“. Prvi komentarisan stihovi „Gorskoga vijenca“ u Radojevićevu studiju su početni stihovi djela (Viđi vraga su sedam binjšah / su dva mača i su dvije krune), a posljednji je stih „neka stoji za uklin narodu“. Ukupno je navedeno devedeset stihova. Navodeći stihove, Radojević konfrontira komentare, priopomaže ponekad razjašnjavanje, pri čemu se opredjeljuje za jednu ili drugu stranu. Sučeljavanje mišljenja i njegov komentar je ponekad toliko obima da podseća na mali esej.

je zanimljiv. Mi se šećamo Krajeve pjesme „Na grobu Petra II Petrovića Njegoša“ i „Dopunice Posvete“ u „Gorskom vijencu“. Zanemljivo je navođenje Njegoševih stihova u djelu kralja Nikole, mada priređivač Kraljevih cjelokupnih djela (Obod, Cetinje, 1969) saopštavaju da je Kralj u prigodama „obično navodio stihove svoga strica, vladike pjesnika: „Ko dovijek hoće da živije (umjesto vječito – K. P.) mučenik je ovoga svijeta“ ili:

„Blago tome do dovijek živi, imao se rašta i roditi“. Posljede tega teksta slijede radovi: „Anica Savić-Rebac, zaslužni komentator Njegoševu „Luču mikrokozmu“, „Dru-

nje naznačene studije Radojević je koristio mnoštvo studija različite provenijencije, uključujući, prema potrebi, i starejši izvori. Bogatstvo i te studije najbolje se vidi iz fuzioniranja etičnosti junaka književnog djela zapada se u jednosmjernost, pa se likovi dijele na tzv. pozitivne i negativne, a zaboravlja se da je moral sve, dakle i Šćepanova laž. Radojević je izbjegao takav šematizam i sasvim ispravno stvar posmatrao u cjelini, u kompleksu.

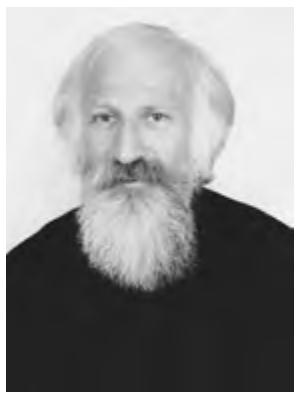
Radovi ove knjige „Neki primjeri zloupotrebe Njegoševa djela“, „Prijetnje Njegoševom mazoleju“ i „Lažni pokretni spomenici i mitska svijest“ kraci su i polemičkoga tonaa. Oni upotpunjaju strukturiranost „Studija o Njegošu“, knjige koja je vrijedan doprinos njegošologiji.

JUBILEJ: 200 GODINA OD ROĐENJA NJEGOŠA

Preci i potomci – povodom proglašenja Njegoša za sveca (1)

KUKUTA ZA MRTVOG NJEGOŠA

Ni ove 2013. godine, u kojoj se obilježava 200 godina od rođenja Njegoša, crnogorskog vladara, duhovnika i najvećeg pjesnika, nije se moglo proći bez nasrtaja na Lovćen i na Njegoševu pjesničku veličinu i besmrtnu slavu. Mitropolija crnogorsko-primorska i njen čelnik, mitropolit Amfilohije, pokreću, po ko zna koji put, inicijativu za rušenje Mauzoleja na Lovćenu i, što je novina, za proglašenje Njegoša za sveca Srpske pravoslavne crkve, što je dvostruka glupost, a što nije dobronamjerno ni prema Njegošu, ni prema Crnoj Gori, ni prema Crnogorcima. Nažalost, to ima svoju predistoriju

Piše: Marijan Mašo Miljić

U Njegoševa doba, vrh Lovćena je nadvisivala sve visove crnogorske, ali je kasnije, kako se Crna Gora oslobođala i širila, imalo mnogo viših, čak i za hiljadu metara. Međutim, Lovćen je zahvaljujući Njegošu, njegovom pjesničkom i državotvornom djelu i besmrtnoj slavi prerastao u simbol slobode. Neko je s pravom rekao da je *Sloboda* najviši vrh Crne Gore.

Petar II Petrović Njegoš je, u stvari, pjesnik slobode. Lovćen je lijepa, čudljiva i zanimljiva planina koja spaja Crnu Goru s morem od stvaranja svijeta, ali je slavu stekao zahvaljujući Njegoševu slavi i veličini. Zapravo, Njegoš je Lovćen častio svojom zašivotnom zavjetnom željom da vježuje na Jezerskom vrhu, kao što je najslavnija planina crnogorska zaslužna za njegovu postojanju.

Nemoguće je zamisliti Lovćen bez Njegoša i Njegoša bez Lovćena. Oni su simbol Crne Gore, mjera njene veličine, slobode i nezavisnosti. Zato se o njih toliko i otimaju, najviše oni koji obožavaju da se krite tuđim perjem i sve čine da što više posvoje, prisvoje i otmu iz tuđih istorija i baština.

Ni ove 2013. godine, u kojoj se obilježava 200 godina od rođenja Njegoša, crnogorskog vladara, duhovnika i najvećeg pjesnika, nije se moglo proći bez nasrtaja na Lovćen i na Njegoševu pjesničku veličinu i besmrtnu slavu. Mitropolija crnogorsko-primorska i njen čelnik, mitropolit Amfilohije, pokreću, po ko zna koji put, inicijativu za rušenje Mauzoleja na Lovćenu i, što je novina, za proglašenje Njegoša za sveca Srpske pravoslavne crkve, što je dvostruka glupost, a što nije dobronamjerno ni prema Njegošu, ni prema Crnoj Gori, ni prema Crnogorcima. Nažalost, to ima svoju predistoriju.

Jedan dio Crnogoraca se nakon 1918. godine (poslije zloglasne Podgoričke skupštine koja, izgleda, još traje) pretvorio u preprodavce i nakupce nacionalnog identiteta, pa bi da što više prodaju, utrapi ili pokloni iz crnogorskog nasljeđa – čak i Njegoša i Crnu Goru. To se i danas čini.

Austrija je 1912/13. htjela da Lovćen licemjerno trampi za Skadar, a početkom 1916. kad su pali i Lovćen i Crna Gora, a Njegoševe kosti na-

silno ekshumirane na Cetinje, Crno-žuta monarhija je imala namjeru da na najslavnijem crnogorskom vrhu podigne spomenik Pobjedniku, u čast cara Franja Josifa, ali se to, srećom, nije ostvarilo. A nakon Prvog svjetskog rata, Crna Gora je prisajedinjena Srbiji i nestala u Kraljevini Srbija, Hrvata i Slovenaca.

I danas se manipuliše i kapelom i Njegošem

Da bi se nestanak Crne Gore pritvrdio, nova država, na čelu sa dinastijom Karađorđevića i kraljem Aleksandrom, uz logističku podršku Srpske pravoslavne crkve, koja je dekretom toga navodnog „kralja ujedinitelja“ kanibalski progutala viševjekovnu Crnogorskou pravoslavnu crkvu – odlučila je da poruši u ratu oštećenu autentičnu Njegoševu Kapelu i umjesto nje postavi svoje crkveno zdanje, slično onome porušenom, što je učinjeno 1925. godine. Od tada Njegoševe kapele nema! Međutim, i danas se manipuliše i Kapelom i Njegošem.

Iako je to rušenje Mauzoleja i vraćanje Kapeli iz 1925. neostvarljiv san, na tome, pored Amfilohija, istrajavaju najopskurnije snage iz Crne Gore i okruženja. A to su, u stvari, biološki, duhovni ili politički potomci onih čiji je kredo bio: „Gospodo, mi od danas nijesmo više Crnogorci, mi smo Srbi“.

Ili malo dalje, na prelomu 19. i 20. vijeka, preci ovih današnjih „Srba iz Crne Gore“ smatrali su Petroviće i Njegoša izdajnicima i neprijateljima Srpsstva.

O tome postoje brojna svjedočanstva u srpskoj štampi (naročito beogradskoj), pamfletistička i slična literatura, knjige, brošure i druge publikacije. Od emigrantskih i drugih publikacija pamfletističkog i sličnog karaktera, pomenuju samo nekolike: Marka Bakovića (1864–1896) *Crna Gora pri kraju devetnajstog vječka* (1894), u kojoj autor bespōšteno i ne bez odioznosti kritikuje crnogorskog surverenata i nosioce vlasti u Cr-

noj Gori. Smatra se da je autor u pisaju ove knjige pomogao Pera Todorović, srpski novinar i političar. Obimna monografija *Nekoliko krvavih slika iz albuma Petrović – Njegoševog doma*, u izdanju Glavnog odbora crnogorske emigracije (sv. I na 320 str, Beograd 1898) takođe je kolektivno djelo, mada se pripisuje Savu Ivanoviću. Među ovakve publikacije spada i dio *Memoara Rada Turova Plamena* (1997). Sve one i njima slične imaju negativan odnos, ne samo prema dinastiji i knjazu Nikoli, nego i prema Njegošu.

Dok danas iste te Petroviće obogotvoruju i Amfilohije, njegovi epigoni i sljedbenici nazivaju „svetorodnom dinastijom“, Njegoša „najvećim srpskim pjesnikom“ i kandidatom za svetitelja, aktualni jezik „Njegoševim jezikom“, a crnogorski narod „Njegoševim narodom“ – njihovi preci su ih svojevremeno čašćavali epitetima „lacmanski Njegoši“, „njeguški čarapaši i palinoge“, „narodna kuga“, „božja kazna“, „Pilati“, „otrovi“, „zvjerad u čovječoj koži“, „otužni i prepredeni zlikovci koji su krv zločinački na svako crnogorsko ognjište prosuli“, „sramotna i hajdučka kuća“, „fiksirani balkanski carevi“ koji rade protiv srpsstva i njegove zavjetne misli – ujedinjenja, itd.

U tom duhu je (sic!) Petar II Petrović Njegoš (aktuelni kandidat za srpskog svetitelja), kao vladar i utežitelj Senata, Gvardije i perjanika, centralizovane državne, upravne, sudske, izvršne i vojne vlasti, a uz to i crkvene, po njima – „grobar srpskog imena“ jer, navodno, od njegove vladavine cijela kuća Petrovića kroz Crnu Goru čini bezakonja i pljačkanja, ali je uz to i „krvoždeni mitronosac“, „franzavi krvolok pod mitrom“, „krivokletnik“, „okoreli zlikovac pod mitrom“, „vjerolomni mitronosac“, „glava pod bradom bez obraza“, „glava pod mitrom bez časti“, „glava u mantije bez pojma o Bogu“, „najsriramniji hrišćanski sveštenik koji je do sada zemlju gazio“, „franzavi bezakonik u mantije“, „vtori Aleksandar Bordžija“, „vladika koji je

Mauzolej na Lovćenu

svojim postupanjem uspio da oključa čast srpskog naroda u Crnoj Gori“, „koji je nanio ljudu srpskom narodu u Crnoj Gori“.

Pitamo se da li su to isti oni Petrovići koji su kod potomaka svetorodni, da li su isti oni koje su preci tako lijepo „čašćavali“ i je li to isti ovaj Njegoš, Amfilohijev kandidat za srpskog sveca u Crnoj Gori.

S kakvom mržnjom su se odnosili preci (politički emigranti, dio opozicije, srpski krugovi, indoktrinirana crnogorska omladina u Beogradu) današnjih obogotvritelja prema Njegošu ogleda se i u tome što ga nazivaju „zacetnikom krvavog crnogorskog separatizma pogubnog po srpske interese“. I dalje, ta patološka odioznost prema Njegošu vidi se i po tome kako su preci današnjih presvučenih potomaka tumačili njegovu potonju volju: „Neka počiva na Lovćenu, jer, zbilja, kao da mu je sam Bog naredio da na samrnom času izabere to mjesto za vječiti boravak među zvjerovima i na tom svijetu, kao što je sam bio razvratnik i zvijer na ovome“.

Po istoj ovoj svjesti kaže se da je Njegoš, čije je djelo vremenom dobijalo na cijeni a on sam rastao kao pjesnik i misilac, Gorski vijenac pisao „u ono vrijeme, kad je svaki Crnogorac manje-više glup, prost i fanatik bio, te nije

znao i umio da ocjeni šarlanatarstvo, laži i zločinstva Vladike Rada, koji je pokušao da pišanjem Gorskog vijenca ukrije od potomstva svoja gnušna izdajstva i zločinstva“.

Ali eto to ga presvučeno potomstvo, uprkos amanetu predaka, kandiduje za svetitelja i ukazuje mu čast da bude barabar sa sv. Macom (Vukovićem) i njemu sličnim.

Preci današnjih potomaka su optužili Njegoša da je tvorac crnogorske „tajne policije“ i kasnijeg policijskog sistema koji je on „na nesreću Crne Gore i na porugu Boga i ljudskog roda zamislio, da od prljavih njeguško-kotorskih kaluderština i proskuraša... stvari jednu koliko skorovitiju i skandaloznu, toliko naduvenu i po srpske interese ubitačnu dinastiju!!!“

Neodoljiva potreba kicanja tuđim perjem

Bogami, ako se preci išta budu pitali, nikad ništa od proglašenja Njegoša u svetitelju! Ni indulgencija ga ne može spasiti. Preci su potomstvu poručivali, ali ono za to očito ne haje, da je stanje crkve i religije u doba Petra II bilo katastrofalno. Po njima, on je glavni krivac za užasno nedopustivo stanje vjere u Crnoj Gori. Vele da je taj „krvavi mitronosac“ „redovno poslje službe božje davao seme keru (koji se Dragon zvao) naforu tijelo Hristovo, na samin vratima crkve, koji ga obično tu čekaše“.

Takođe, Njegošu se ne prašta ni što je pred sami svoj polazak u Italiju na liječenje (po precima „na kurvanje“) zapopio jednog istog jutra, „na samu službu božju, a sa jednom samom riječju 72 budale i od svake uzeo 42 talijera u zlato“. I baš kad je „viknuo u crkvi ono sakralno dostoin, odgovorio mu je njegov rođak Đorđije Savović iz pjevnice: „Jesu ga goveda!“

Ovo je, navodno, za „časne pretke“ krunski dokaz na koji je način kod „ovog bogohulnika“ bio razvijen pojam o religiji.

Njegošu se nije praštalo navodno „bogohulno djelo“, koje je napravio po uputstvu Sime Milutinovića Sarajlije, „da balsamira svoga strica Petra I i oglasi na ona-

kav bezbožni način za svetitelja, ... kojim se i danas prosti narod kune, kao, oprosti Bože, sa samim Bogom“. I nazivaju ga „Sveti Petar Njegoški“, „šareni svetac bez nosa“.

Za kandidata Njegoša u svetiteljsko dostojanstvo nije baš afirmativan sud predaka današnjih potomaka, koji ga predlaže: preci vele da je „posvećenje“ Petra I bilo „podvala Crnoj Gori i Srpsvu“ i da Petrovići nijesu „sveta kuća“. Čak je, navodno, zadugo upravo zbog njih monaški čin u Crnoj Gori bio prezren.

Cini se da se Njegošu ničak ne piše dobro, još ako potomci pročitaju što su sve njihovi preci rekli ili napisali o „krvoždenom mitronoscu“ i njegovim „užasnim zločinima“ koje je počinio po Crnoj Gori uvodeći državni porekad i uspostavljajući organe centralne vlasti i boreći se za crnogorsku slobodu, slavu i nezavisnost. Matija Bećković iz neke urođene pizme, kao i Amfilohije i većina klera SPC, sasvim apstrahuje da je Njegoš, ipak, Crnogorac, da je bio vladar Crne Gore, vladika i njem najveći pjesnik. Po njemu, Njegoš je sve to, ali samo sa nepriskosnovenim srpskim pečatom, kao da smo takvu veličinu dali u najam ili da smo ga prodali.

Ali to je poznata alhemijska pretvaranja tuđih veličina u srpske i neodoljiva potreba kicanja tuđim perjem.

Tako su stari Rimljani od tuđih vitezova pravili svoje gladijatore, dok srpska alhemičarska manufakturna pravi od njih svoje velikane i svetitelje. Matija Bećković je izgleda, uz Amfilohija i Košturnicu dr Vojislava, *spiritus movens* kampanje da se Njegoš proglaši za sveca i tvorac sintagme *Lovćenski tajnovidac*, što više liči na sofističku floskulu nego na svetački oreol. Inače, povodom dva vijeka od rođenja Njegoša, M. Bećković je napisao sofističku apoteozu u kojoj ga obogotvoruje i posvećuje ali ga lišava svega crnogorskog. Međutim, Njegoš i njegova slava će nadživjeti i Matiju, njegovo djele i povampireno srednjovjekovlje. Njegoš i njegovo djele se ne mogu oteti! Proglašenje za sveca za Njegoša bi bilo uvreda i poniznje.

(Nastavlja se)

Biljarda

ANTOLOGIJA „PROSVJETNOG RADA“

ROBER DESNOS

REZEDA

– Gde raste divni cvjetić rezeda?
 – Da nije na severu negde
 U zemljama snega i leda?
 Da joj nije rodni kraj Kanada?
 Gde jesen i zima tako dugo vlada?...
 Onda su sigurno krajevi Turkestana.
 Gde je tako tih smiraj dana,
 Il doline Jermenije,
 Ili daleke Australije?

– Ah, nije, nije, nije,
 Mili moj Bane
 Vidim, zaboravio si,
 K'o da nije bilo lene...

– Pa gde i koji kraj zemlje
 Taj cvetak krasi?
 – Rezeda raste na našoj terasi...

Prepjevao Nikola Trajković

Rober Desnos (1900–1945), jedan od najvećih pjesnika francuske poezije, pisao je i pjesme za decu. One, u njegovom ne tako velikom opusu, zauzimaju istaknuto mjesto. Inspirisane su, mahom, cvjećem ili životinjama, gotovo sve su komponovane, a mnoge se i danas izvode širom Francuske...

Pripremio Nebojša Knežević

Pregaoci: Slavko Raičković, arheolog među pravnicima

VRIJEDNI ISTRAŽIVAČ

Slavko Raičković iz Podgorice po struci je diplomirani pravnik, a arheologijom je počeo da se bavi još dok je bio student Pravnog fakulteta u Splitu.

„Na prvoj godini studija izučavao sam povijest države i prava. Ta oblast bila je bogata arheološkim saznanjima tako da mi se činilo da studiram arheologiju a ne pravo. Materija je bila dosta interesantna. Osim stručne literature koristio sam i onu iz istorije umjetnosti, posebno iz perioda Dioklecijana, cara Justinijana... U slobodno vrijeme obilazio sam znamenitostima Dalmacije“, priča Raičković.

No, volja i želja nijesu bili dovoljni da nastavi dalja istraživanja. Zbog nedostatka novca nije mogao da nastavi školovanje u Splitu.

Govoreći o najzanimljivijim lokalitetima koje je posjetio baveći se arheologijom, Raičković ističe prostor Dalmacije, zatim Hercegovine, centralne i južne Crne Gore, te u Italiji Trst, Veneciju i Milano. On je o svom trošku kao jedini predstavnik Crne Gore učestvovao na skupu arheologa u Palma de Majorki.

Raičković je 2009. godine poklonio Prirodnačkom muzeju Crne Gore svoje eksponate: Zubnu ploču izumrlih riba Picnodontida. Ovaj nalaz ima naučnu vrijednost jer predstavlja prvi nalaz ostatka fosila ovih riba na prostoru Crne Gore. Zatim, pet odломaka rudističnih krečnjaka i 11 komada Valutice liskunovito-gvožđevitih pješčara. Prva dva nalaza uvršteni su u ulaznu knjigu paleozoološke zbirke, a treći je zadržan kao radni materijal za potrebe petrološke zbirke Prirodnačkog muzeja Crne Gore. Raičković je pronašao i predao JU Muzeji i galerije Podgorice i okov za knjigu (žuti metal sa inicijalima N. L. C. 23. staro 1.600 godina) i predmet nejasne namjene (okrugli metal na kome piše Sociale Roma-ne, staro 1.900 god.)

On smatra da su u Crnoj Gori arheološka istraživanja slabo zastupljena, te da ovaj prostor, bogat za arheološka istraživanja, nije ni pet posto istražen.

O. Đ.

PROSTOR CRNE GORE BOGAT ZA ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA: Slavko Raičković

J. V.

U Nikšiću održan Peti međunarodni slavistički skup „Njegoševi dani“

NOVO ČITANJE I PONIRANJE U NJEGOŠEVO DJELO

Učestvovalo 56 eminentnih naučnika iz najvažnijih slavističkih centara Europe. Misija skupa je, kako je istaknuto, promovisanje i naučno utemeljena interpretacija Njegoševog stvaralaštva

U organizaciji Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti i Instituta za jezik i književnost Filozofskog fakulteta, u Nikšiću je održan Peti međunarodni slavistički skup „Njegoševi dani“. Događaj je upriličen u okviru Septembarskih dana kulture a pokrovitelji su bili: Opština Nikšić, Univerzitet Crne Gore i Filozofski fakultet, kao i Fondacija „Čano Koprivica“.

Rukovodilac Instituta za jezik i književnost prof. dr Rajka Glušica kazala je na otvaranju skupa da je međunarodni slavistički skup Njegoševi dani naučna manifestacija čiji je jedan od ciljeva novo čitanje i poniranje u Njegoševu djelu.

Naglasivši da je misija ovog naučnog skupa i Studijskog programa za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti promovisanje i na-

učno utemeljena interpretacija Njegoševog stvaralaštva, ona je ukazala na niz aktivnosti, pod sloganom „2013. godina Njegoševa“. „Počeli smo seriju predavanja o Njegošu na evropskim slavističkim katedrama, na crnogorskim fakultetima i u gimnazijama, osmisili književne večeri, pripremili časopise posvećene Njegoševom djelu, raspisali konkurs za najbolji esej inspirisan Njegošem i, kao krunu svega, organizovali Pete Njegoševe dane“, istakla je Glušica.

Predsednica Organizacionog odbora prof. dr Tatjana Bećanović kazala je da se ove godine slavi najvažniji jubilej crnogorske kulture, najspektakularniji praznik, oblien lučama i vječnošću.

Učesnike skupa pozdravio je gradonačelnik Veselin Grbović. On je istakao da mu je draga što se skup održa-

SA SVEĆANOOG OTVARANJA PARKA:
 Gradonačelnik Mugoša i potpredsednik Vlade Azerbejdžana Efendijev

OTKRIVENE BISTE HUSEINA DŽAVIDA I BOŽIDARA VUKOVIĆA PODGORIČANINA:
 Premijer Đukanović i Efendijev

NOVO POGLAVLJE SARADNJE DVIZE ZEMLJE

Nedavno je svečano otvoren Kraljev park u centru Podgorice, za čiju je rekonstrukciju sredstva obezbijedila Vlada Azerbejdžana. Svečanosti su prisustvovali premijer Crne Gore Milo Đukanović i potpredsednik Vlade Azerbejdžana Elçin Efendijev, kao i mnogi ministri u crnogorskoj vladi, ambasadori više zemalja, brojne diplomatice, predsednici crnogorskih opština, kulturni i javni poslenici. Premijer Đukanović i potpredsednik Efendijev otkrili su tom prilikom biste Božidara Vukovića Podgoričanina, prvog južnoslovenskog štampara, i poznatog azerbejdžanskog pjesnika Džavida Huseina. Gradonačelnik dr. Miomir Mugoša i ambasador Azerbejdžana Eldar Hasanova zasadili su u Kraljevom parku drvo lovora, simbol mira i uspjeha.

U zelenoj oazi velelepsnog parka, dostojnog Kraljevog imena, nalaze se različiti sadržaji, od savremenog mobiljara, rasvjete i sistema navodnjavanja, do velike fontane, sjenika sa stolovima za šah, do dječjeg igrališta i bežičnog interneta.

„Otvaranjem ovih dveri ulazimo u istorijsko poglavje koje se temelji na novim standardima diplomatske, ekonomiske i kulturne saradnje Crne Gore i Azerbejdžana. Prolaskom kroz ova vrata, vidjećemo majdane u kojima sijaju zlatni stihovi i replike Huseina Džavida. Po red njega je vojvoda Božidar Vuković Podgoričanin koji je štamarskim i izdavačkim radom nastavio tradiciju Crnogoraca“, rekao je na otvaranju Parka ministar kulture Branimir Mićunović.

J. V.

Na 43. Ratkovićevim večerima poezije u Bijelom Polju

LAUREAT ALEN BEŠIĆ IZ NOVOG SADA

Vijeće od 50 pjesnika iz Crne Gore i regionala učestvovalo je na ovogodišnjem 43. Ratkovićevim večerima poezije, manifestaciji koja iz godine u godinu prima sve jaču međunarodnu reputaciju. Odlukom žirija, nagradu „Risto Ratković“ za najbolju knjigu pjesama objavljenu u posljednjoj godini pripala je Alenu Bešiću, piscu iz Novog Sada, za zbirku „Golo srce“, u izdanju „Po velje“ iz Kraljeva. Prvu nagradu Ratkovićevih večeri poezije za neobjavljeni rukopis mladih pjesnika do 27. godine osvojio je Vladan Šipovac iz Zvornika.

Ove godine, pored završne zajedničke pjesničke večeri, na kojoj je predstavljen i laureat Alen Bešić, kao i međunarodne pjesničke večeri na glavnom gradskom štarištu, Ratkovićeve večeri označilo je i više kulturnih i literarnih programa: dječiji pisci gostovali su u bjelopoljskim osnovnim školama „Risto Ratković“ i Marko Miljanov, kao i u školama u Godjievu i Zatonu. U rodnoj kući Ratkovića održan je „Mali

J. V.

Međunarodni festival lutkarstva u Podgorici

ISTOVREMENO ZABAVITI I POUČITI NAJMLAĐE

Podgorica bila domaćin međunarodnog festivala lutkarstva. Nastupile glumačke trupe iz Srbije, Makedonije, Poljske, Bugarske i Čilea. Festival svečano otvorio princ Nikola Petrović. Na Festivalu dodijeljene nagrade

S vijet lutkarstva bogatiji je za jedno vrijedno djelo. Ove godine, Podgorica je bila domaćin međunarodnog Festivala lutkarstva. Organizovan u dva segmenta, takmičarski i prateći, okupio je glumačke trupe iz Crne Gore, Srbije, Poljske, Bugarske i Čilea. Festival je svečano otvorio princ Nikola Petrović koji je tom prilikom proglašen i za počasnog ambasadora Festivala.

„Ovo je najznačajniji i najobimniji projekat za decu u posljednjih 10 godina u Podgorici i u Crnoj Gori. Zvanična selekcija Festivala bila je pod sloganom „Već u srcu”, i obuhvatila je pet predstava,

te su pred podgoričkom publikom nastupili ansambl iz Srbije, Čilea, Poljske i Bugarske. Takmičarski dio programa bio je održan u KIC-u „Budo Tomović”, dok su prateći segemnti bili izvođeni na glavnem gradskom trgu. U želji da što veći broj dece odgleda sve predstave, u Podgorici su bile izvođene dva puta, a ulaz za sve predstave bio je slobodan”, istakao je osnivač i izvršni direktor Festivala Davor Dragojević. Osim stručnog, formiran je i dječji žiri koji je bio sastavljen od desetak podgoričkih osnovaca, kao i iz drugih crnogorskih gradova, polaznika dramskih, plesnih studija,

folklornih ansambala, baletskih škola, horova.

Pored Gradske pozorište iz Podgorice koje se predstavilo komadom „Čarobni kamen”, nastupili su i Dječje pozorište iz Subotice, sa predstavom „U tami”, teatar „Slon” iz Sofije (predstava „Začaran viljenjak”), Teatar lutke i glumaca iz Valbžiha (Poljska) (predstava „Palčica”), te pozorište lutaka iz Santijaga (Čile) sa predstavom „Prljavo krilo”.

Na festivalu su dodijeljene nagrade za predstave u zvaničnoj selekciji. Tako je nagradu za najbolju režiju dobio Marek Bečka, za predstavu „Sneguljica” Mini tea-

Detalj iz predstave „Crvenkapa”

tra iz Ljubljane, za originalnu muziku Dragan Dautovski za „Makedonsku prikaznu”, Teatra za decata i mladinci iz Skoplja. Prema odluci žirija nagrada za najbolju scenografiju dodijeljena je Robertu Smoliku, za predstavu „Sneguljica”, a najbolje estetsko-tehnološko rješenje lutaka uradila je Stefanika Kjuljeva – predstava „Labudovo jezero”. Tri ravno-pravne nagrade za glumačko majstorstvo pripale su: Kristini Stević, u predstavi „Crvenkapa”, Lutkarskog pozorišta „Šćućkin” iz Nikšića,

ansamblu predstave „Labudovo jezero”, kao i ansamblu predstave „Makedonska prikazna”. Obrazlažući odluku o nagradi za najbolju predstavu, Marta Aroksalaši, članica žirija, naglasila je da je veliki izazov bio proglašiti najbolju, budući da su četiri predstave bile već nagradivane.

„Riječ je o predstavi koja idejnim rješenjem, odnosno estetskom formom u isto vrijeme zabavlja, vaspitava i poučava naše najmlađe, što i jeste suština predstava za decu”, istakla je Aroksalaši.

Dječji žiri je nagradu za najbolju predstavu dodijelio predstavi „Sneguljica” ljudljanskog Mini teatra.

Drugi međunarodni Festival održan je pod pokroviteljstvom Fondacije „Petar Petrović Njegoš”, a podržali su ga i brojni prijatelji Festivala, među kojima Ministarstvo prosvjete, „Telekom”, Agencija za elektronske medije, Komisija za hartije od vrijednosti, „Porto Montenegro”, Ambasada Slovenije, kao i dnevne novine „Pobjeda”.

Š. B.

Zadovoljena estetska forma

Otvorena čitaonica u Bijelom Polju

ZA BOGATIJI KULTURNI ŽIVOT

Bijelo Polje, grad sa 17 osnovnih škola, tri srednje i pet fakultetskih jedinica, tek nedavno je dobio čitaonicu. Na njem svecanom otvaranju, na mestu gdje je prije tačno stotinu godina postojala čitaonica vladike Rada, predsednik opštine Aleksandar Žurić kazao je da je ova institucija

„novi korak u obogaćivanju duše ovog grada koju pokazujemo ‘Ratkovićevim večerima poezije’ i drugim festivalima. Ona će omogućiti svima da na lakši način dođu do stručne i druge literature”, poručio je Žurić. Čitaonica, sa 30 čitalačkih mješta, 2.000 knjiga i tri računara, raspolaže prostorom od

100 kvadrata. Direktor Centra za kulturu Izet Erović je tom prilikom naglasio da se nade da će Bjelopoljci „imati sluha za obogaćivanje knjižnog fonda čitaonice, kako bi bila što kvalitetnije na usluzi đacima, studentima i svim građanima”.

J. V.

NA USLUZI ĐACIMA, STUDENTIMA I GRAĐANIMA: Sa otvaranja

Postavka u Kuslevovoju kući u Podgorici:
Vijek vazduhoplovstva u Crnoj Gori

OD PRVOG LETA DO SAVREMENIH LETJELICA

Povodom obilježavanja jubileja, 100 godina avijacije, u Kuslevovoju kući u Podgorici otvorena je izložba radova „Vijek vazduhoplovstva u Crnoj Gori”. Pošetnici su bili u prilici da vide oko 70 radova koje je autor postavke Božidar Đondović podijelio u tri segmenta i postavio na 41 palno.

„Izložba je kompleksnog karaktera, i organizovana je uz

podršku kompanije „Montenegro erljinz“. U izložbi sam naveo sve detalje koji se vezuju za prvi let u Crnoj. Prvi dio odnosi se na opšti istorijski razvoj vazduhoplovstva od 19. vijeka, pa do danas, do korišćenja upotrebe prvog balona u Versaju u Francuskoj, kasnije preko braće Rajt upotrebe prvog aviona u Evropi, pa sve do komercijskih letova i letjelica. Drugi

dio prikazuje razvoj vazduhoplovstva Crne Gore u periodu kada je bila dio Kraljevine SHS, Socijalističke Jugoslavije, zatim Zajednice Srbije i Crne Gore, a treći na vazduhoplovstvo u Crnoj Gori, koji i obuhvata oko 60 odsto ukupnih sadržaja”, istakao je Đondović. Ova postavka radova predstavljena je i u drugima crnogorskim gradovima. Drugi

Š. B.

Vidmarov vazduhoplov 'Blerio', na Cetinju 5. septembra 1913. godine

Dan slave i vaskrsnuća je blizu

CRNA GORA ĆE TRIJUMFOVATI

Samonaosnovamauzajamnogpovjerenjaibratskepomočimožemouzdizatistrukturu srećne budućnosti. Mi se nadamo da ćemo vidjeti kraj sistemu tajnih pregovora, tajne diplomatijske koja je donijela toliko zla, kaže se u tekstu Nikole Petanovića, objavljenog u jednom od brojeva časopisa „Crnogorsko ogledalo“ koji je izlazio u Americi od 1927. do 1931. godine, a čiji je bio pokretač, vlasnik i urednik

Piše: Nikola Petanović

Crna Gora jeste okupirana, ali ona nije mrtva i njena tragedija daje novi sjaj njenom imenu. Ne odati počast herojskoj borbi njenog naroda bilo bi kao ingnorisati balkansku Spartu i rijeke krvi koje su prolili njeni sinovi u vjekovima odbrane njene slobode. Bila bi zločinačka nepravda omalovažiti uvišene zakletve takvih heroja i svaki politički pokret koji pokuša to da uradi zasljužuje prokletstvo: zbog toga što je ova herojska borba sveta stvar i kao takva mora biti poštovana od svih onih koji vole nešto što je plemenito i veliko.

Crna Gora je ogledalo slovenskih vrlina, koljevka herojskoga, a ipak tamo postoje ljudi koji pokušavaju da umanje važnost njene istorijske uloge. Oni gaze cvijetne njene slavne prošlosti, a kada nemaju nikakvog drugog izgovora, bacaju sumnju na njene vladare da bi posijali nesklad i nepovjerenje.

Da li je u redu liječiti njenе rane tako što određeni političari na kontinentu čak i ne pominju njeno ime kada govore o malim okupiranim državama koje su pale kao žrtve velikog svjetskog rata?

Kada govorimo o određenim srpskim političarima pozvezanim sa ovom propagandom, moramo napraviti pažljivu razliku između vlade i same srpskog naroda.

Crna Gora nikad neće dozvoliti da bude ugašena ili usisana od strane nekoga drugog niti će takođe dozvoliti da postane minorna država u ujedinjenoj federaciji jugoslovenskih država koje zaступaju jedinstvo rasnog pojekla.

Crna Gora će veoma rado biti saveznik sa Srbima sa kojima ima zajedničko porijeklo, ali nikad neće dozvoliti da funkcioniše u zavisničkoj poziciji.

Sam na osnovama uzajamnog povjerenja i bratske pomoći možemo uzdizati strukturu srećne budućnosti. Mi se nadamo da ćemo vidjeti kraj sistemu tajnih pregovora, tajne diplomatijske koja je donijela toliko zla.

Ali tajna diplomatička su prostavljanja balkanskih političara je proces toliko izvan svih normi, da malo ljudi u ovoj državi može da shvati njegovu suštinu.

**Kao slobodan čovjek
još jednom
viđeću Cetinje**

**OBAVJEŠTENJE
(Povodom prvog broja
časopisa Montenegrin
Mirror)**

Ovaj prvi broj našeg magazina šaljemo svim literarnim izdanjima, čije adrese znamo u Sjedinjenim državama i Evropi. Primjerici su poslati kao znak dobre volje i razmjeni sa drugim publikama.

cijama po načinu jedan primjerak za drugi.

Jedan od razloga zbog kojih šaljemo jedan primjerak za drugi je naša znatiželja što će druge publikacije napisati po pitanju našeg poduhvata. U skladu sa tim, očekujemo njihovu iskrenu kritiku i tražimo od njih da nam je pošalju. Ako iz bilo kojeg razloga nam ne mogu poslati željene primjerke, mi ponovo tražimo od njih da nam je pošalju. Ako iz bilo kojeg razloga nam ne mogu poslati željene primjerke, mi ponovo tražimo da nas obavijestimo i mi ćemo preuzeti na sebe poštanske troškove. Nekome će ovo zvučati malo čudno, ali za nas je to u stvari potrebaj želimo da imamo prednost njihove kritike.

Nadamo se da će naš magazin rasti i oni koji doprinisu njegovom razvoju će u isto vrijeme doprinijeti razvoju čovječanstva. Žrtvovanje za Crnu Goru je žrtvovanje za pravdu i slobodu.

Čitava istorija Crne Gore je čudesna priča o borbi i žrtvovanjima za pravdu i slobodu.

Crna Gora nije samo ime jedne male države već je i simbol ljudskog roda i ponos čovječanstva. Montenegrin Mirror (Crnogorsko ogledalo) je ogledalo u kojem svaka dostojarstvena osoba i vrijedna stvar može biti viđena i prepoznata od čitavog svijeta.

(Petanovićeve poruke Crnogorima u Americi o značaju borbe, organizovanja i postojanja časopisa Montenegrin Mirror) Jul 1927. San Francisko

**CRNOGORSKA
ASOCIJACIJA**

Crna Gora je oduvijek bila princeza na prijestolu načija i nije samo njena već je tragedija cjelokupnog čovječanstva što više nije na mjestu koje joj pripada. Asocijacija sačinjena od njenih odañih sinova i vjernih prijatelja veoma brzo će pronaći put njenog spasenja i doprinijeti napretku svih balkanskih naroda. Nadamo se da će naša asocijacija prerasti u moćnog zastupnika crnogorskih interesa u inostranstvu. Svi Crnogorci bi trebalo da se ujedine u borbi za naše ciljeve. Mi iz Crnogorske asocijacije najtoplje pozivamo sve Crnogorce i prijatelje Crne Gore da se povežu sa nama kako bismo radili zajedno i koordinirali naše poteze u cilju napretka naše domovine i našeg naroda.

**NAŠOJ ROĐENOJ BRAĆI
U AMERICI**

Naša zvijezda slave i slobode je negdje nestala. Naša voljena Crna Gora, znana kao balkanska Sparta, izgubila je svoju slobodu i nezavisnost zbog grešaka njene djece i političkog uticaja koji je Srbi-

ja vršila zbog svog prestiža i dominacije nad slovenskim narodima na Balkanu. Opšte je priznato da smo žrtve naše iskrenosti i odanosti saveznicima u velikoj katastrofi, tokom koje je naša zemlja gurnuta u ambis. U čitavoj svojoj istoriji naša zemlja nikada nije bila u gorem stanju nego što je sad, i to u vremenu kada je trebala da bude uspješna i slobodna. Naša zemlja je zanemarena i njen narod pati mnogo. Možemo li gledati indifferentno na ovo i zanemariti naše dužnosti prema svojoj zemlji i njenom narodu? Mi vjerujemo da smo uz pomoć naših prijatelja koji govore engleski sposobni da ponovo uzdignemo našu zemlju.

Mi vjerujemo da u svakom od nas postoji snaga koja će nas ohrabriti i stimulisati da djelujemo na spasavanju bu-

ne nevidljivog neprijatelja, mnogi američki intelektualci su nas bezbroj puta pitali: Da su ti Crnogorci, i šta oni rade u ovom času?

Izgleda da su i Amerikanci, kao i većina ljudi sa engleskih govornih područja, mišljenja da ako će sloboda ikada više doći za Crnu Goru, ona mora doći na isti način kao i u prošlosti, od strane samih Crnogoraca. Mi vjerujemo u istu stvar. Iako mi Crnogorci ne upsijemo to da ostvarimo, niti jedna druga nacija na svijetu neće to uraditi umjesto nas. Doista je bilo ratovanja, mi vjerujemo da ih više ne smije biti. Nego ajmo da analiziramo drugu stranu medalje.

Probudite se američki Crnogorci!

Crnogorci, ne pitajte ko treba da bude naš vođa, ne pitajte kakvu vladu treba da

dučih generacija i, u isto vrijeme, da doprinesemo ideji boljeg čovječanstva. Tako možda možemo vratiti duh onima koji su nas zadužili. Zapamtite braćo, ako ne uspijemo da izvršimo naše obaveze, nećemo moći da izbjegnemo osudu civilizovanog svijeta u budućnosti... nema budućnosti bez sadašnjosti, a sadašnjost je zasnovana na prošlosti. Ako ste snažni, odlučni i hrabri, to dugujete vašim herojskim precima... Da će nama dugovati naše buduće generacije? Da li ste se ikada to zapitali? To je pitanje o kojem ćemo morati razmislitи.

**AMERIČKIM
CRNOGORCIMA**

Od trenutka kad je Crna Gora okupirana od stra-

imamo i na koji način ćemo to ostvariti. Samo se ponovo ujedinite u vjeri i duhu i oslušnite stihove našeg nacionalnog apostola vladike Rada. Budimo spremni i prilika će doći!

Sa tolikom determinisanosću smo započeli izdavanje Crnogorskog ogledala koje u stvari mnogo više predstavlja simbol nadolazećeg jedinstva i sloga nego običan nacionalni organ. Naše Ogledalo predstavlja vapaj crnogorske duše koja u sadašnjoj agoniji pokušava ponovo razotkriti koliko dragocjene i mile su sloboda i nezavisnost male zemlje, čiji sinovi zalutaše u zabludama.

OSNOVNI CILJEVI

Dobrota i hrabrost, vrline koje posjeduju svi pravi sino-

**NIKOLA PETANOVIC
Crnogorsko
ogledalo**

vi Crne Gore, kao i održavanje ovih osnovnih vrlina.

Sloboda Crne Gore, obnavljanje Crnogoraca da bi se dorpinijelo obnavljanju čovječanstva.

Razvoj crnogorske rase – da bi postala odgovarajući član Unije naroda engleskog govornog područja u svijetu.

Učenje engleskog jezika od strane Crnogoraca i njihovo aktivno učestvovanje u zajedničkim poslovima i življjenje u uzajamnom povjerenju sa obrazovanim narodima u svijetu.

NAŠ APEL AMERICI

Crna Gora je grad u izgubljenom carstvu i mi smo pravi predstavnici snažne načije čija je slava, može se reći, nestala, ali njen novi život tek dolaz. Mi smo ponosni na svoje ime. Mi smo Crnogorci i to ćemo sa ponosom biti dok naša nacija potpuno ne izumre. Iako naša nacija ne može da izumre, a da ne ostavi veliku ranu na tijelu čovječanstva. Proviđenja ili nevidljivi razum nas nijesu osudili da izumremo. Svijet nas treba!

Jer da znaju, poklonili bi se pred Crnom Gorom umjesto što gaze po njenom ponosu.

Postoji razlika između nas i njih, i hvala onima koji su učinili da ta razlika bude vidljiva i stvarna. Onima koji su neće svrstatu zajedno sa njima zašto što smo sini slobode i samo zato što i njihova djeca su djeca slobode, što im je sloboda drugo ime, i slobodni sinovi slobode upućujemo naš apel onima koji nam mogu pomoći u promovisanju naših ciljeva.

Potrebni ste nam sada za to što Evropa ne može da čuje naš nesrečni vapaj – vapaj za pravdom i slobodom. Zašto moramo reći da je sadašnja Evropa gluva i na moralno najnižoj tački. U takvoj Evropi, naš narod je žrtva svog poštenja, iskrenosti i odanosti. Ako bude trebal, dokazano vrlo lako.

Lišili su nas naše slavne nezavisnosti i naše zemlje nema na karti Evrope. Priznajemo da su mnogi naši zemljaci, prilično odgovorni za to, ali neko je stajao iz njih..., neko ko ih je usmjeravao da izdaju svoju zemlju.

Opet, može li se desiti da nas upitate ko je to bio? Reći ćemo sve što znamo...

Oni koji su se nadali da će im se to isplatiti prevarili su sami sebe. Pored evropskih diplomata, postoji još neko ko treba da govori i radi u ime evropskih naroda. Tački kao što smo mi imaju pravo da govore i rade. Imamo pravo da se borimo, pogotovo nakon što smo vidjeli koliko su pravda i sloboda „bezbedne“ ovde.

Mi se ponosimo našim velikim pjesnikom Njegošem koji je bio naš veliki nacionalni učitelj. On je rekao: *Ne biva vaskrsenja bez smrti, a mi dojavimo: Ni časti bez sramote.* Od završetka rata, naša mala zemlja je prošla kroz sramotu i smrt koju joj je nanijela nje na najbližu sestrę.

Ali dan slave i vaskrsnuća je blizu...

Zbog toga, za dobrotib slobode i progresivnih dostignuća želimo da intervenišete između Srbije i Crne Gore i otkrijete zašto Srbija drži našu zemlju i zašto je uvijek slobodna Crna Gora lišena svoje nezavisnosti i slobode.

Takođe, i da otkrijete zašto je Evropa napustila naše Kamenito kraljevstvo kad je završilo svoju herojsku ulogu u odbrani Evrope i čitavog hrišćanskog svijeta.

U našim nastojanjima bićemo vam na usluzi. Nadamo se da će vam Engleska i Italija pomoći i biti od koristi.

Kako naša zemlja nema zaštitnike u Evropi, mi se okrećemo Americi. I u ime naše zemlje, mi tražimo od Vašingtonove i Linkolnove Amerike, od hrabre, slobodne i velikodušne Amerike, da pomognu onim Crnogorcima koji sad teže ka slobodi Crne Gore. To nije pitanje nacionalnosti ili državnih granica već pitanje koje se bavi pravdom, slobodom i napretkom čovječanstva.

Učenje engleskog jezika nema zaštitnike u Evropi, mi se okrećemo Americi. I u ime naše zemlje, mi tražimo od Vašingtonove i Linkolnove Amerike, od hrabre, slobodne i velikodušne Amerike, da pomognu onim Crnogorcima koji sad teže ka slobodi Crne Gore. To nije pitanje nacionalnosti ili državnih granica već pitanje koje se bavi pravdom, slobodom i napretkom čovječanstva. Mi ćemo s naše strane, doprinijeti američkoj književnosti i njenom napredovanju. Pomoći ćemo u svakom pravcu, u skladu sa našim mogućnostima i znanjem.

Neka nova Crna Gora podigne barjak slobode iznad svojih krvavih tvrdava sa Amerikom kao zaštitnikom njene nove slobode.

*Američki predstavnici
Crne Gore*

(Iz knjige Nikole Petanovića: „Crnogorsko ogledalo“, u izdanju Matice crnogorske, 2006.)

29
Prosveđeni rad

OKT.
2013
BROJ
18

IN MEMORIAM

BRANKO VUKIĆ

Januara ove godine preminuo je Branko Vukić, prosvjetni radnik, slikar i sportista.

Vukić je rođen 1938. godine u Krnjicama u Baru.

Pripada generaciji crnogorskih prosvjetnih radnika i umjetnika iz čuvene Umjetničke škole u Herceg Novom, a kasnije i Pedagoške akademije u Nikšiću. Čitav svoj radni vijek proveo je u prosveti, a najviše u OŠ „Jugoslavija“, gdje je predavao likovnu kulturu.

Pored pedagoškog rada i mnoštva osvojenih nagrada i nesrečnog prenošenja znanja na svoje učenike, sa kojima je osvajao vrijedne nagrade, Vukić je ostavio velika djela za sve generacije.

Maslinica – simbol u simbolu prijateljstva i mira – bila je njegova vječita inspiracija. U njeno stablo utkao je bojam sav svoj život, pokazujući tako da je bio u stalnom dosluhu sa prirodom. Bio je član ULUCG, a 1991. godine bio je na studijskom boravku u Lenjingradu. Dobitnik je Nagrade oslobođenja grada Bara, i Nagrade Saveza likovnih pedagoga Jugoslavije.

Imao je preko trideset kolektivnih i osamnaest samostalnih izložbi. Branko Vukić je mnogo volio sport. Šezdesetih godina bio je fudbaler u FK „Mornar“.

Kolektiv OŠ „Jugoslavija“ pamtiće ga kao izvrsnog umjetnika, a prije svega kao dobrog i skromnog čovjeka. Vukiću su zato zahvalne mnoge generacije učenika naše škole i njegove kolege koje će ga se rado sjećati.

Ilija Milić
OŠ „Jugoslavija“, Bar

PERO MILOŠEV POPOVIĆ

Per Popović, nastavnik srpskog jezika i književnosti u penziji, preminuo je juna ove godine.

Rođen je u Kućima, selo Vrbica. Osnovnu školu završio je u Doljanima, srednju u Titogradu, a potom Pedagošku akademiju u Nikšiću, Odsjek za srpskohrvatski jezik i književnost.

Skoro čitav radni vijek proveo je u OŠ „Đoko Prelević“ na Ublima, čiji je jedno vrijeme bio i direktor. Bio je omiljen u sredinama gdje je živio i radio.

Prosvjetni rad je obavljao s velikim entuzijazmom i ljubavlju, po čemu će ga pamtit mnoge generacije. Živio je dostojarstveno, tiho i odmjereno, bio je prioran, skroman, čovjekoljubljiv. Po tome će i ostati u trajnom i lijepom sjećanju svih njegovih učenika, kolega, prijatelja i sugrađana.

Zoran Božović

SLOBODAN DABETIĆ

Nedavno je preminuo uzorni prosvjetni radnik Slobodan Dabetić. Rođen je 1943. godine u Donoj Ržanici, kod Berane. Osnovnu školu završio je u Ladrovcu, kod Orahovca (Kosovo i Metohija), gimnaziju u Beranama, a Učiteljsku školu u Kosovskoj Mitrovici.

Radio je u mnogim školama na Kosovu i Metohiji, sve do 1975. godine, kada prelazi u Berane i radi u osnovnim školama u Bihoru i Savinom Boru, a od 1977. godine u OŠ „Donja Ržanica“, Područno odjeljenje u Rovcima. Tu je ostao 17 godina, a potom prelazi u Područno odjeljenje u Kaludri, gdje je radio do odlaska u penziju 2005. godine.

Bio je uzorni prosvjetni radnik koji je svojim radom davao podstrek i poruku mlađim generacijama kako treba sticati nova znanja i prenositi ih. Bio je omiljen u kolektivu i kod učenika. Biće upamćen po blagoj naravi i otmenosti. Svojim ponašanjem stekao je među učenicima autoritet uzornog prosvjetnog radnika. Posvećen prosvjetnoj struci, dao je veliki doprinos razvoju prosvjetne i školstva u donjoržaničkom kraju.

Njegovim odlaskom izgubili su ne samo njegova porodica, jer je on bio uzorni otac, suprug i djed, već i školski kolektivi u kojima je radio, a posebno škola „Donja Ržanica“. Naš kolektiv se zahvaljuje na novčanoj pomoći koju je porodica Slobodana Dabetića, umjesto za tradicionalnu daču, opredijelila za našu školu.

Kolektiv OŠ „Donja Ržanica“, Berane

MOMČILO-MOMO JOVOVIĆ

Momčilo-Momo Jovović rođen je 1936. godine u Miločanima, nadomnik Nikšića, gdje je završio osnovnu školu, a gimnaziju u Nikšiću. Višu pedagošku školu – Mašinski odsjek započinje u Sarajevu, a završava u Tuzli. Po završetku studija, započinje u Srednjoškolskom centru „Tvrko Bijelić“ u Nikšiću. Nakon 40 godina radnog staža, 2001. godine odlazi u zaslужenu penziju.

Rijetki su nastavnici kao što je bio Momo Jovović. Uvijek je nastao da svojim učenicima pruži maksimalno znanje, kako bi ga oni kasnije što adekvatnije primijenili u praksi. Metodiku i školski rad imao je, kako se popularno kaže, u malom prstu.

Na regionalnim i državnim takmičenjima u metalskoj struci njegovi učenici osvajali su zavidna mjesta.

Predavao je stručne predmete – tehnologiju obrade i tehnologiju zanimanja sa praksom. Bio je čovjek tihe naravi, široke duše, otvoren, jasan i dobronamjeren. Ponekad se znao suprostaviti prosvjetnim inspektorima koji bi otkrili neke sitnije manjkavosti kod mlađih inžinjera – pripravnika, ublažavajući te nedostatke blagom ironijom i zdravim humorom, tako da bi, na kraju, i sami inspektor odustajali od kritike.

Da navedem dvije latinske izreke kojih se nastavnik Momo pridržavao, a koje su bile moćne i za njegove učenike: *Dies diem docet* (da svakoga dana stičemo nova znanja), i *Nula dies sine linea* (Nijedan dan bez crte – rada).

Naš poštovani profesor i kolega i jedan od utemeljivača SC Tvrko Bijelić“ Momčilo Momo Jovović ostaće u našem trajnom sjećanju – njegovih učenika, kolega i saradnika. Jer, bilo nam je istinsko zadovoljstvo raditi s njim i učiti od njega.

Slobo Bastijančić,
nastavnik

LISTOVI

ARHIVSKI ZAPISI

(Br. 2, 2013, Cetinje)

„Arhivski zapisi“, u okviru stalne rubrike Članci i prilozi, objavljuje priloge sljedećih autora: Velimir Vujačića („Pokloni iz Hrvatske za Njegoševu biblioteku“), Dejana Ječmenice („O vremenu uvođenja mladog kralja Stefana Dušana u Upravne nadležnosti u Zeti“), Marijane Stamove („Bugarski izvori o albanskom pitanju u Crnoj Gori krajem XIX i početkom XX vijeka“), Dragutina Papovića („Institucije Crne Gore za upravljanje u prosvjeti, kulturi i nauci 1945–1990“), Luke Milunovića („Pogled na pitanja o prvoj godini rada državnog pozorišta u Crnoj Gori“), Marije Crnić Pejović („Dječji dom Pljevlja“) i Vu-

kote Vukotića („Opšti popis stanovništva u Crnoj Gori 1899. godine“). Odjeljak Arhivska teorija i praksa priznaje označili Srđan Pejović („Nastanak i vrste statističkih pregleda u Državnoj upravi Knjaževini Crnoj Gori“) i Jasmina Rastoder („Memorando-dnevnički zapisi Marka Vučerakovića“). Dio označen kao Dokumenti i sjećanja priredili su Živko M. Andrijašević („Dva zapisnika o poslušanju pred isjednjom komisijom 1913. godine“) i Goran Ž. Komar („Sindelija mitropolita Stefana Ljubičića iz arhivskog odjeljenja u Herceg Novom“). U ovom broju prikaze su objavili Živko Andrijašević (knjiga Jadranke Selha-

nović „Kult Sovjetskog Saveza i Staljina u Crnoj Gori“) i Borislav Cimeša (knjiga Luke Milunovića „Stoljeće crnogorskog državnog teatra“ Repertoari, tom III, knjiga 2).

Š. B.

GLASNIK

(List Privredne komore Crne Gore,
br. 4, 5, 6, 7, 2013)

„Glasnik“ donosi tekst o svečanosti povodom 85 godina Privredne komore kojim povedom je dodjeljeno više nagrada preduzećima i pojedincima za uspješno poslovanje. Promovisana je knjiga inženjera agronomije mr. Cedomira Marovića „Trinaestostulski neimari“, a predstavljen je i novi zakon o hemikalijama. Prestižno priznanje Najkomore jugoistočne i srednje Evrope za 2013. godinu pripalo je Privrednoj komori Crne Gore. U okviru studijske posjete predstavnika Univerziteta iz Varšave i drugih poljskih gradova, predstavljen je projekt „Snifer-Dog-Animator Innovation“. Na okruglom stolu u Privrednoj komori promovisan je Nacrt pravilnika o tehničkim standardima zaštite vazduha od emisija isparljivih jedinjenja koje nastaju distribucijom motornih benzina. „Glasnik“

obaveštava čitaoca da su komore Crne Gore i Monaka potpisale sporazum o saradnji, kao i da je na pomolu uspostavljanje saradnje sa Ekvadorm u oblasti turizma. Uz to, saznajemo da je Ministarstvo nauke raspisalo konkurs za dobijanje granta za osnivanje pilot centra izvrsnosti u Crnoj Gori, te da je najpoznatiji svjetski časopis „Decanter“ proglašio crnogorsko vino „Vranac“ vinom mjeseca. Zabilježen je sastanak predsjednika komora Crne Gore, Argentine i Bjelorusije, a ove godine prvi put u Crnoj Gori izabrana su najbolja preduzeća i grad koji funkcionišu na principima ekološke održivosti. Podgorica je ekološki grad, a „najzeljenija preduzeća“ su „Budvanska rivijera“, „Niksen trejd“ i „Hemosan“. Tu su i intervjuji sa Ružicom Gelo, direktoricom Centra za EU Gospodarske komore Hrvatske, Alek-

drom Joksimovićem, šefom radne grupe za poglavlje 13 – oblast ribarstva, Rudigerom Šulcom, izvršnim direktorom preduzeća „Telekom“, te prof. dr. Andelkom Lojkupom. Predstavljena su preduzeća „Jelakomer“ iz Rožaja, prepoznatljiva po izvozu „Montenegro brvnare“ u Evropu, kao i Komercijalna banka AD Budva.

V. d. glavna i odgovorna urednica časopisa je Milka Pižurica.

Š. B.

QUEST

(Br. 3, 2013, Podgorica)

Međunarodni časopis za književnost, umjetnost i kulturu Quest predstavlja crnogorsku kulturu u inostranstvu, kao i strane pisce našim čitaocima. U novom broju objavljuje prozu Hulja Kortasara, Majkla Braunstajna, Ata Hodžaeva i Osmana Bajmajka. Rubrika Eseji, prikazi donosi tekstove Nele Savković-Vukčević (Poetika Montenegrina – o crnogorskoj poeziji 20. vijeka – Bogica Rakočević), Aleksandra Radomana (o novom izdanju rimskog Misala na slovenskom jeziku u svjetlu crnogorskog glagoljskog nasljeđa), Miraša Martinovića o romanu Radioslav Rotkovića, Aleksandra B. Lakovića o knjizi D. J. Danilova i Milene Pejović o izložbi Milice Rakić. Na stra-

ne jezike prevedeni su poznati crnogorski pisci: Dragana Tripković (na engleski), Jevrem Brković i Pavle Goranović (na poljski), Miraš Martinović (na albanski), Vladimir Đurišić (na engleski) i Slobodan Milić (na poljski).

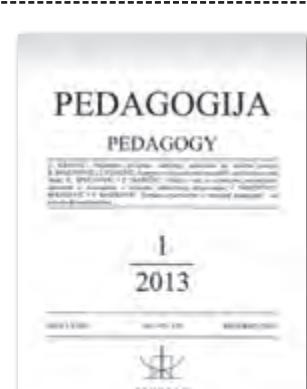
Časopis donosi prozu Leane Ruth-Stefanović, Branislava Brkovića, Milovana Radojevića i Ilike Đurovića; poeziju Luke Paljetka, Krstivoja Ilića, Gradimira Gojera, Amira Brke, Danila Lompara i Radenka Bjelanovića. U rubrici Fantastika predstavljeni su južnoslovenski pisci i esejisti: Aleksandar B. Nedeljković, Davor Šišović, Ilija Bakić, Darko Macan, Veselin Gatalo, Pavle Zelić, Milivoj Andelković, Adrijan Sarajlija i Olivera Kujundžić.

Na zadnjoj korici, časopis donosi pjesmu Milike Pavlovića „Veliki drug“.

Pored crnogorskih, članovi redakcije Questa su i autori iz inostranstva.

Urednik časopisa je Slobodan Vukanović.

Š. B.

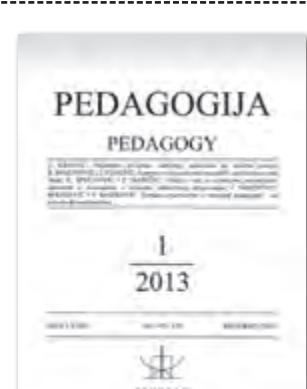
PEDAGOGIJA

(Br. 1, Beograd, 2013)

Časopis Forum pedagoške „Pedagogije“ i u ovom broju donosi obilje tekstova. Uobičajenu rubriku Rasprave i članci označili su sljedeći autori: Pavle Ivetić („Globalno rangiranje univerziteta iz Srbije“), dr Nataša Vujisić – Živković („Obrazovanje pedagoga u svjetlosti reforme univerziteta“), Sanja Tatić – Janevska i Mirjana Kovačević („Modelovanje stručnog usavršavanja nastavnika: Obrazovno zakonodavstvo i praksa“), i dr Ana Vujović („Kako studenti vide kulturni identitet Francuza“). Po brojnosti tema, odnosno tekstova izdvaja se odjeljak Istrživanja, koji su priredili: dr Jelena Stanisavljević i Dragan Đurić („Uticaj programiranog mo-

dela nastave na trajnost i kvalitet stečenih znanja kod studenata“), dr Zorica Stanisavljević – Petrović i Gorica Lukić („Premljenost školske sredine za proces inkluzije“), dr Brane Mikanović („Neformalno nasilje u osnovnoj školi“), Kristijan Popović i dr Blagoje Nešić („Mišljenja roditelja o nekim problemima svoje djece u porodicama i školi“), ma Olivera Cekić – Jovanović, ma Andrijana Jakovljević i mr Irena Golubović – Ilić („Značaj i efekti primjene power point prezentacija u nastavi – stavovi učitelja“), dr Nela Malinović – Jovanović, dr Sanja Marić („Shvatjanje matematičkih pojmoveva i stepen ostvarivanja programskih zadataka nastave matematike“) i dr Siniša Stojanović („Vaspitni efekti demokratizacije nastavnog procesa“). U okviru Metodičkih pitanja svoje stavove o provjeri znanja učenika sa oštećenim sluha iznijele su Renata Škrbić, dr Špela Golubović i mr Vesela Mišankov.

Š. B.

DUGA ZAJEDNIČKA ISTORIJA RUSIJE I CRNE GORE

(„Rusi u Crnoj Gori“ – „Русские в Черногории“, NVO „Car Nikolaj“, „PEGAZ“, Bijelo Polje, 2012)

Ovo je samo dio priče o stradanju ruskih ljudi istjeranih iz svoje domovine koji su utočište našli u Crnoj Gori. Zaborav i burna istorijska dešavanja na ovim prostorima zavijali su brojne tragedije, pa su u stvaranju ove knjige značajnu ulogu imala sjećanja, nepotpuni novinski tekstovi, školska i rijetka arhivska dokumentacija.

Puno interesantnih čijenica svjedoče o životu russkih izbjeglica u Crnoj Gori, o njihovom doprinisu daljem razvoju preljepe, živopisne balkanske zemlje, koja je njima pružila utočište i koju su oni iskreno zavoljeli.

Nije slučajno da se knjiga 'Rusi u Crnoj Gori' objavljuje baš 2011. godine, kad mi slavimo 300-godišnjicu uspostavljanja političkih kontakata između naših zemalja. Njen sadržaj još jednom potvrđuje – ovo nije samo brojka, koja impresionira svojim značenjem, ovo je u suštini duga zajednička istorija uzajamne podrške i međusobnog razumijevanja, povjerenja i bliskosti pristupa. Istovremeno, to je i jedan temelj koji nam omogućava da danas gradimo uspješnu sarad-

nju između naših zemalja, obogaćujemo njegov politički, ekonomski i kulturni stajak", riječi su ruskog ambasadora u Crnoj Gori Andreja Nesterenka.

Razvoj odnosa partnerstva sa stranim sunarodnicima uvijek će biti među prioriteta spoljne politike Rusije. To se takođe tiče zaštite njihovih zakonskih prava i interesa, jačanja pozicija ruskog jezika i kulture u inostranstvu", saopšto je čitaocima Sergej Lavrov, predsjednik Komisije Vlade Rusije za sunarodnike u inostranstvu.

Zoran Loktionov

ŽEĐ ZA LJEPOTOM

(Dražen Vlaović: „Igra umirućih sjena“, Gligorije Dijak, Podgorica, 2013)

Dražen Vlaović javio se književnom svijetu prvom knjigom, romanom „Igra umirućih sjena“. Dok sam prebirala redove, pomislih, preozbiljna tema, veliko breme za mladog čovjeka.

Godine devedesete prošlog vijeka. U životima junaka iz ovog djela izmiješana su igrom vremena nekolika vijeka balkanske povjesnice. Glavni junak kao da nema licnog imena. On je jednostavno Vojnik. On je metonimija, simbol, on je arhetip. Majka prati sina u rat. Oskudan dijalog, jaka neverbalna ekspreseija, svaka riječ skupa i teška kao muška suza. Junak ide da brani prijatelja, ljubav, princip, bog zna što još. I tragedija je na pomolu. Između redova provijava stih „Glave muške ne kopa od puške“. Provijava i nada koja se često nadviđala nad ova brda tvrda, pa se rastrzala i lomila, pa padala u meterize naših dana i naših vjejkova. Provijava nuda – možda će se vratiti. Autor kaže: „Želje i realnost razdvaja linija nadanja“.

Vojnik sanja povratak, ali i junačku smrt na poprištu, ako tako mora biti. A ne biva uvijek tako. Ubija ga zalutali metak. Ruši se mit o viteškoj smrti, apsurd je na sceni.

Drugi junak, Đorđe, izatkan je od drugačije prede. Sanjar i stradalnik, emotivac, pitanica, zburjena duša. Čovjek koji ne pripada ovom vjejku a ni vijek njemu. On je od tih čestica izgradio život. Čini mi se da bi ovaj junak mogao odvesti autora u neki drugi roman, koji svi mi očekujemo, od našeg mladog prijatelja.

Đorđe pokušava da se izdigne iznad ovog čemer-svjjetla, i on ima svoju borbu i svoje oprište. Razmršivao je

vječno iste a uvijek na drugi način zamršene konce sopstvenog života. U jednom trenu je spremam na sve, a u drugom slabiji od svega. I on strada od metka ali i od svoje ruke. Đorđe ima svoju misiju. U opštem besmislu njegovih, ali i naših dana, on počušava da nađe smisao. Ne znamo da li ga je dosegao jer je, usuđujem se reći, onako borhesovski, metak izbrisao sve.

Ono što utvrđuje moju vjeru u Dražena kao stvaraoca jeste to što je on u ovom djelu pozajmio od realnosti sve ono što nije u čistom vidi i pojavnosti. Sve ono što je prekriveno patinom protivvječnosti. Kada se svi ti nanih sklone, ostaje ona iskonska žđ za ljepotom, svjetloscu i idealom. Nekada nam se čini da se iz toga razloga rađaju i neki naročiti ljudi. Dražen je, međutim, osjetio nešto sasvim drugo. Svakog od nas ima zadatok da traža za ljepotom i istinom. I ne samo to. Treba da je otkrije, pokaze, a nekada da i za nju strada, kao što je slučaj sa ju-nacima ovog romana.

Nada Nenezić

POEZIJA KOJA ZAUSTAVLJA VRIJEME

(Gžegož Latušinski: „Život u pjesmi“, Udruženje književnih prevodilaca Crne Gore, Podgorica, 2013)

Gžegož Latušinski je, kao diplomata svoje zemlje, boravio u Jugoslaviji od 1963. do 1967. godine. Tada upoznaje kulturu i književnost jugoslovenskih naroda. U početku samo prevodi, a kasnije, osnivanjem svoje izdavačke kuće "Agawa", štampa knjige najpoznatijih južnoslovenskih pisaca. U posljednjih nekoliko godina više se posvećuje crnogorskoj poeziji. U Varšavi 2009. godine objavljuje antologiju crnogorske poezije 20. vijeka, pod nazivom „Slowa, koje nie spia“. Bilo je to, na pjesničkom fonu, prvo predstavljanje u inostranstvu suverene Crne Gore. To je bilo dosta hrabro jer je bilo onih koji su negirali postojanje crnogorske literature i na to nijesu gledali blagonaklon. Latušinski nam je otvorio prozor u svijet. Naši pisci su prisutni u poljskim časopisima i izdavačkim kućama.

Evo, i mi se odužujemo prevodioci, piscu i izdavaču Gžegožu Latušinskem,

objavljajući njegovu poeziju na crnogorski jezik. To je učinilo Udruženje književnih prevodilaca Crne Gore. Bez velikih tema, velikih riječi i mudrosti, Gžegož Latušinski je pjesnik svakodnevice, pjesnik trenutka, osjećanja, male radosti. Susreti sa prijateljima, sa građevima, dnevne vijesti, događaji. Bilježi trenutke da ih sačuva od zaborava. Ova knjiga je kao kutija u kojoj su zaustavljeni vrijeme, doživljaji, nuda, slutnje, tragičan događaj u Smoljensku. Poljska je kroz istoriju puno patila. Ratovi, razaranja, poput feniksa ponovo se rađala, zahvaljujući čuvenom rodoljubljiju Poljaka u ratu i miru. Gžegož osjeća i pamti i bilježi da se ne zaboravi. Pjesma je otisak duše, a otisak ostavlja trag, trag života. Pjesnik se oblači u pjesme, uljepšava se riječima, metaforama, alegorijama. I taj život stvoren osjećanjima stvara drugi život – pjesmu. A pjesma je slagalica, dobra slagalica u kojoj

vježti i mudri autor stvara vrijeđno djelo.

U pjesmi „Puzzle“ upravo govori o slagalici, našoj, naše duše. Sačinjene od malo gorčice, ponekad bola, malo nježnosti, malo žestine, drugarstva, božjeg carstva. U knjizi „Život u pjesmi“ je i ciklus o crnogorskim građevima: Cetinju, Buljarici, Budvi, Kotoru, kao i prijateljima i stvaraocima iz ovih mesta.

Pjesma „Cetinje“ balada je ne samo grada, nego istorije Crne Gore, slavnih predaka i gospodara, do danas i ponovljene nezavisnosti. Po Gžegožu, život je posuda puna ruža i ljepote, a upravo ta ljepota ranjava našu nadu, očekivanja i život. Pjesma je kao lijek koji donosi radost i želju za življenjem. Prozor, vrata i prag su refleksija porodice i veza sa svijetom.

Pjesmom „My God“ Latušinski je, iznenađen svakodnevicom i svijetom, punim terora i surovih događaja, uzviknuo „My God“, pitajući

se, o moj bože, da li je to moguće. A mi živimo u tom svijetu potresa, fizičkih i mentalnih.

A kao odgovor sebi i nama, pjesnik kaže:

Kipar tone u dugovima
Poljska u smoljenskoj laži
Ni daha, ni glasa...
My God!

Slobodan Vukanović

ZAGLEDANOST U VJEĆITE FENOMENE

(Goran Sekulović: „Kuća što se njiše“, Crnogorsko društvo nezavisnih književnika, Podgorica, 2012)

Crnogorsko pjesništvo krajem prošlog vijeka različitim intenzitetom teče u više pravaca. Pjesnički pluralizam ili različiti poetički rukavci osamdesetih i devedesetih godina književnu scenu čine dinamičnom i zanimljivom. To je vrijeme kada je crnogorska poezija definitivno izšla iz prostora horskog pjevanja sa jakim uporištem u oblicima usmenog nasljeđa. No, taman kada smo uočili kako su naši kvalitetni pjesnici zakarali u sferu urbanitetu, jednog drugačijeg društvenog miljea u sociološkom i kulturnoškom smislu, desila se užasna jugoslovenska drama koja je imala svoj snažan odjek u poeziji i književnosti uopšte. Devedesetih godina se i dio pjesnika u Crnoj Gori poviňuje nacionalističkim imperativima. To za sobom povlači uništenje Grada u smislu Platonovog Polisa, tj. slobodnog društva u kojem nema potlačenih i obepravljениh, društva slobodnih građana. S druge strane, ima i glasova što se suprotstavljaju tim retrogradnim i rušilačkim vjetrovima koji društvo vode u regresiju i izolaciju. Jedan od njih je i glas Gorana Sekulovića čiji Negrad simbolično i slikovito ukazuje na elemente novog varvarstva, na urušavanje elementarnih društvenih vrijednosti. Jednostavno rečeno, Negrad se kod njega profilše kao simbol civilizacijskog urušavanja pred natelima nerazumnih koji se, kako istorija kazuje, javljaju silovito i iznenada. Uz sarkazam i ironiju Sekulović ukazuje na opasnost te pojave pojašnjavajući do čega nas to može dovesti: „Htjedose da svi! Imaju po jedan/ Negrad,/ Čisti zoološki vrt.“ („Ne htjedose“).

U ne baš uobičajenom književnom maniru, Sekulović je nakon nekoliko pjesničkih knjiga odjednom začuo i dugo nije objavljivao pjesmu. Priređivao je dru-

ge knjige, bavio se izdavaštvom i naučnim radom. No, isto kao što je neočekivano sklopio strofe u futrolu, tako se javlja zbirkom „Kuća što se njiše“ sastavljenom od starih i novih pjesama, dajući nam do znanja da ga muze nijesu potpuno ostavile. Sami naslov ove knjige uklapa se u diskurs koji Sekulović profilije u Negradu ili ranim pjesmama. Radi se, prije svega, o narušenom urbanitetu čiji uzroci sežu duboko u prošlost. Otuda se pjesnik poziva na one koji su obilježili velike i važne istorijske događaje, posebno prevrte i revolucije, kao i pjesce čije djelo u tim vremenima ima epohalan značaj. Ta narativna tenzija podrazumijeva čestu ekstenzivnost koja nije bila prisutna u ranijim Sekulovićevim pjesmama, a stihovi se katkad doimaju kao novinski naslovi pošto pjesnik niže asocijacije i ironične opaske o ljestnostima iz naše novije prošlosti, kao i događajima koje su kreirali. U tom smislu se ističe Goli otok.

Zagledan u vječite fenomene egzistencijalnog prostora i simbole ugroženog, često i izgubljenog spokojstva, Sekulović se priklanja davnjašnjem stavu da se jedino pjesnjom mogu rušiti tvrdave oko nas. Da pjesnici daju nadu i iluziju, a poezija uvijek predstavlja ideal nesputane slobode. No, previše elemenata muti taj pjesnički izvor, od propalih vojskovođa i revolucionara, njihovih iznevjerjenih sljedbenika, razočaranih filozofa, sociologa, psihologa i drugih tumaća ljudskih duša koje, recimo, u naše vrijeme, pošto su se nagledale svakavim gadostima čame u hladnim i odbojnim višespratnicama. O tome govorи i pjesma „Prostori“: „Između zgrada,/ Na brišanom prostoru/ Bješni psi./ U stanovima/ Ljudi/ Pustih duša.“

Danas nam je dostupno previše dobrih stvari i lju-

di su potpuno opsjetnuti takmičenjem i odvojenoscu. Zato rijetko postižemo unutrašnji mir koji nam jedino može omogućiti pjesma. Bolje reći, jedino naša pjesma može izvući iz životnog rostva. Kao što je lijep, sunčan dan uvijek u stanju da čovjeka razgali i smekša, da mu bar donekle potpisne i raspline neugodne misli i brije, tako pjesma svojim fascinantnim pretragama novih predjela ljudskog duha onome ko je razumije i osjeća život čini lakšim i ispunjenijim. Time se, poređ ostalog, bavi Sekulović u ovoj knjizi oslođen na mitologiju, citate, karakteristične istorijske nane. U pjesmi „Vječna vatra“ sugerira kako znameniti revolucionari i vojskovođe: „Uspjeli su samo da svijet/ Pretvore u zgariste sa/ Vlastitim imenima“, dok su oni koji nikada ne mijenjaju svijet ali mu misle sve najbolje, tj. pjesnici tretirani kao štetočine. Posebno u vrijeme nejasnih ideoloških, nacionalnih i drugih prepleta i previranja: „Kape se izmiješale./ Koja je naša?/ Pita se i pjesnik/ U mišolovci...“ („Miniranje grada“). U istom maniru Sekulović produbljuje svoj stav o potpunoj marginalizaciji pjesništva u vrijeme potpune materijalizacije i haotičnih društvenih vrijednosti, kao posledice nešredenih društvenih odnosa tvrdeći u pjesmi „Uzalud“ da: „Niko ne shvata/ Pjesnika ozbiljno.“ S druge strane, zapažamo gotovo programске proplamsaje ili pokušaje odgonetanja vječite čovjekove zapitanosti pred fenomenom pisanja: „Pišem. / Dodajem svijet/ Mom svjetu...“ („Pisanje“). Sekulović u ovoj knjizi ne opservira samo upečatljive elemente prošlosti nego i sadašnjosti omeđavajući negdje između teren za pulsiranje sopstvenih stanja, pogleda i stava. Iz tog međuprostora konstatiše kako: „Biti nasmljan, veselo, i tih./ Najveća je

umjetnost na svijetu!“ („Sačekuša Ba(jka – dragstor“). Ali, Sekulovićeve novije pjesničke refleksije osvjetljavaju i jednu meditativno-rezimirajuću nijansu njegovog pjesništva obojenu filozofemama i iškustvenim naslagama. Taj segment posebno je izražen u pjesmama čiji nazivi nedvosmisleno ukazuju na namjeru karakterizacije i definisanja određenih pojmoveva kao vječitih životnih odrednica: „Ne znam šta sam radio, / Samo znam da mi je/ Život u tome prošao.“ („Znanje“), „Sreća ne/ Stoji u/ Mjestu.“ („Sreća“)...

Poput niza srodnih i pjesnika uopšte, Goran Sekulović u ovoj knjizi pokazuje kako se pjesnja, zapravo, poigrava sa stvarnošću. Čini se da u nihilističkom zanosu zatvara svoj osobeni album u kojem ravnopravno stoji sličice iz bivšeg i sadašnjeg vremena konstatujući u „Epilogu“ kako: „Sve, sve je/ Došlo do kraja, / A početka nigdje, / Čak ni sjećanja.“... što se, shodno kontekstu inverzivno može povezati s uvodnom minijaturom „Misao“: „Svud/ Lišće/ Opalo./ Pomišlji: / Sve će da / Mine, / Da / Mine, / I bi mi / Žao, / I bi mi / Žao.“ To što mine, što pjesnik registruje i o čemu pjeva je ono što mu njiše kuću, simbolično i stvarno stanište. O tome govoru u ovoj knjizi.

Bogić Rakočević

U Virpazaru održana manifestacija „Jezero, baština, inovacije“

EKOLOŠKA EDUKACIJA MLADIH

U okviru projekta „Umjetnost, plastika i reciklaza“, koji finasira Evropska unija u okviru „IPA prekograničnog programa“ u Virpazaru je upriličen raznovrstan sadržaj kojim je promovisana važnost zaštite životne sredine.

U skladu s motom manifestacije „Jezero, baština, inovacije“ organizованo je nekoliko segmenta. Tako, na primjer, posetioci su vidjeli izložbu suvenira i drugih predmeta reciklirane plasti-

stike koji su kreirali studenti Fakulteta likovnih umjetnosti na Cetinju.

Doprinos izložbi dali su studenti, gosti iz Albanije, koji su izlagali svoje radove od reciklirane plastike. Istovremeno, poljoprivredni proizvođači iz oblasti Skadarskog jezera promovisali su bogatu lokalnu gastronomsku baštinu izložbom svojih proizvoda: vina, rakije, meda, sira, maslinki, te voća i povrća.

Učenici OŠ „Milan Vučić“ iz Golubovaca organizovali su akciju čišćenja na području Skadarskog jezera. Prikupljeni plastični otpad, sa odgovarajućim reciklažnim kodovima, koristiće studentima cetinjskog Fakulteta likovnih umjetnosti, kao doprinos njihovom daljem radu na reciklaži i modelovanju suvenira, kao i drugih predmeta upotrebljene vrijednosti. Ova akcija, kao i ostali sadržaji manifestacije, bi-

li su odlična prilika za edukaciju dece i upoznavanje sa konceptom reciklaže i dizajna putem radova studenata. Projekat „Umjetnost, plastika, reciklaza“ zajednički realizuju NVO „Centar za inicijative iz oblasti održivog turizma“ iz Podgorice i Univerzitet „Marin Barletti“ iz Tiranе, sa partnerima NVO „Zona kulture“ i „Deliart Association“ u Albaniji.

Š. B.

UČENICI 2. RAZREDA OŠ „PAVLE ROVINSKI“, PODGORICA U POSJETI KULTURNOJ BAŠTINI SKADARSKOG JEZERA

Izlet i divno druženje

U okviru manifestacije „Jezero, baština, inovacije“, učenici drugog razreda podgoričke OŠ „Pavle Rovinski“ posjetili su Skadarsko jezero. Izlet je podržalo Ministarstvo kulture Crne Gore, u okviru realizacije projekta „Kulturne vrijednosti za održivo

teritorijalno upravljanje i marketing“, a finansiran je od strane EU. Ovim projektom planirana je obnova i rekonstrukcija kulturnih dobara iz regiona Skadarskog jezera. Tim povođom učenici, predviđeni učiteljicom Oliverom Leković, obišli su utvrđenje

Bešać (datira iz 15. vijeka) čija je rekonstrukcija već započeta.

„Učenici su u Virpazaru učestvovali u prigodnom programu organizovanom za decu, posjetili prodajne standove sa proizvodima, karakterističnim za ovaj kraj, kao

i izložbu murala, nastalih od recikliranog materijala. Izlet i divno druženje završeno je krstarenjem Skadarskim jezerom. Deca su tako, osim bogate flore i faune, viđeli još i tvrdave Grmožur i Lesendro“, objašnjava učiteljica Leković.

OŠ „Lovćenski partizanski odred“ na Cetinju

PREVENCIJA I RAD POLICIJE U ZAJEDNICI

Službenici MUP-a OB Cetinje pošetili su pravke u OŠ „Lovćenski partizanski odred“ na Cetinju, u okviru projekta „Prevenциja i rad policije u zajednici“. Oni su tom prilikom održali edukativnu radionicu o bezbjednosti u saobraćaju i podijelili ras-

porede časova sa ilustracijama, koje će pravke podsećati na ono što su ovom prilikom naučili. Takođe su za najmlađe dake u dvorištu škole prezentirali policijsku vozila, što je izazvalo posebnu pažnju. Službenici MUP-a su pošetili i OŠ „Njegoš“

Edukativna radionica o bezbjednosti u saobraćaju

Kako kaže pomoćnik direktora Sreten Vujović, škola u okviru redovnih aktivnosti njeguje saradnju sa lokalnom zajednicom na svim ni-

voima, tako da je učenicima ove škole svoj rad predstavilo i Udruženje fizioterapeuta Crne Gore.

Lj. V.

Na 25. međunarodnom festivalu humora u Lazarevcu

PRVA NAGRADA UČENICIMA OŠ „SAVO PEJANOVIĆ“

Seida Belegović, profesorica, na uručenju priznanja

Na 25. međunarodnom festivalu humora u Lazarevcu, članovima likovne

OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici

OBILJEŽEN DAN PISMENOSTI

Organizacijom više radionica u kojima su učestvovali nastavnici, učenici i roditelji, u OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici obilježen je dan pismenosti.

Stručna služba škole (pedagog, logoped i psiholog) organizovala je radionicu sa roditeljima drugog razreda o problemima koji se javljaju u početnoj fazi čitanja i pisanja.

U okviru radionice „Kako učenicima pomoći da uspiješno stvaraju usmene i pisane umjetničke i neumjetničke tekstove“ čitani su radovi učenika. Gosti su bili predstavnice Zavoda za školstvo Nada Durković, Aleksandra Vešović i Dušanka Popović.

Spisateljica Ksenija Popović govorila je o postupku dramatizacije svog romana „Uspavanka za Vuka Ničijeg“.

Zanimljive aktivnosti organizovane su i u bjelopoljskim osnovnim školama „Marko Miljanov“ i „Dušan Korać“, kao i u OŠ „Meksiko“ u Baru.

Međunarodni dan pismenosti (International Lite-

racy Day) Unesko je inicijativa. Cilj je da se svake godine međunarodna zajednica podseti na status pismenosti i obrazovanja odraslih na globalnom nivou, odnosno da se upozori na problem elementarne nepismenosti, koji još postoji u većem dijelu svijeta, ali i fukcionalne pismenosti u čitavom svijetu, pa i kod nas.

Ideja o obilježavanju Međunarodnog dana pismenosti pojavila se u septembru 1965. godine u Teheranu, na Svjetskoj konferenciji ministara obrazovanja, o temi iskorjenjivanja nepismenosti.

Na konferenciji je predstavljena inicijativa za proglašavanjem jednog dana u godini međunarodnim Danom pismenosti, kako bi se na taj dan slavilo, ali i upozoravalo na važnost pismenosti na međunarodnom nivou.

Kao dan obilježavanja odabran je 8. septembar, a UNESCO je s obilježavanjem Međunarodnog dana pismenosti počeo već sljedeće, 1966. godine.

Lj. V.

Humanitarna akcija „Atlas“ banke

„CIJENIMO ZNANJE – ULAŽEMO U OBRAZOVANJE“

Nastojeci da unaprijedi kvalitet vaspitno-obrazovnog rada, „Atlas“ banka organizovala je humanitarnu akciju pod sloganom „Cijenimo znanje – ulažemo u obrazovanje“.

U skladu s geslom, donirala je savremenu tehniku opremu, (LCD televizore i laptopove), kao i odabrana književna djela pljevaljskim i beranskim vaspitno-obrazovnim ustanovama: osnov-

nim školama „Ristan Pavlović“ i „Polica“, kao i predškolskim – „Eko bajka“ i „Radmila Nedić“.

Želimo i dalje da pružamo svoj doprinos humanitarnim i socijalno orijentisanim projektima, te da podržimo lokalnu zajednicu u svim važnim segmentima“, saopšteno je iz PR službe ove banke.

Š. B.

LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA
IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA PODGORICA

ODGOVORNI UREDNIK: dr Goran Sekulović

List izlazi mjesечно. Godišnja pretplata 4,40 eura, polugodišnja 2,20 eura

Broj žiro računa: 510 - 267 - 15

WEB-SAJT: www.zuns.me/prosvjetnirad

UREDNIŠTVO I ADMINISTRACIJA: Ulica Balšića br. 4

tel/fax: 020/ 231-254 i 020/ 231-255; mob: 067/ 222-982; e-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Rukopisi se ne vraćaju

МОРАЧА ПРИЧА

Једног јутра сам, првећи друштво тати, са блинкером у руци, стајала на ушћу ријеке у језеро. И мада не волим да прислушкујем, чула са исповијест Мораче.

„Свој узбудљиви пут започела сам испод каменитих литица планине Лоле. Пролазила сам кроз падине обрасле цвијећем, али се нијесам задржавала. Загргольим, зајуборим у знак поздрава, и продужим даље, јер ме чека дуги пут.

Кад изнад себе гледам само злађане зраке сунца, трептави сјај звијезда или плаветну траку неба, знам да сам у кањону. Он је предиван. Некада сам се у њему дуже задржавала. Данас убрзаток, јер једва чекам да га напустим. Журим у Подгорицу. Ту ме сачекају другарице. Најдуже се поздрављам с Рибницом, најбрљивијом и најрадознајијом. Поглед јој стално бјежи према Скалинама, куда шетају заљубљени парови, па морам да је вучем и теглим да би кренула. Пут настављам кроз равницу. На обалама опажам рибаре који стрпљиво чекају да риба загризе.

Са њима се мало нашалим, и идем даље. Моја задња станица је Скадарско језеро. Оно је ћудљиво. Некад ме дочека с осмијехом, разширених руку, као први домаћин. Сваку моју кап загрли и упије у себе. Тада се осјећам као код куће. Други пут, матори намћор затвори врата свог дома, па се моја вода судара и мутна враћа узводно. Тужна, немоћна да обуздам воду које је више него што можестати у корито, разлијем се и поплавим селу. Мјештани ме куну, а ја молим Језеро да отвори врата и прими ме у свој дом. И оно, ма колико тврдоглаво одбијало, ипак попусти. Сретна сам због тога, не зато

што сам побједник, него што ћу моћи да наставим пут до мора.“

Тада је уронила у Језеро и више је нијесам чула. Али све што ми је испричала, подијелила сам с вама. Сада сте иви саучесник у прислушкивању.

Зорана ПОПИВОДА, IX ОШ „Октоих”, Подгорица

КОВАЧИ

У мом граду људи су се у прошлости бавили разним занатима, међу којима посебно мјесто заузима ковачки занат.

За вријеме владавине краља Николе, у даниловградску општину, поред ријеке Зете, доселило се неколико породица које су почеле да се баве ковачким занатом. У почетку ковачи су правили потковице, а касније косе, сјекире, косијере, лопате и друго. У свакој ковачници постојало је огњиште на којем се усијавало гвожђе које је ковач калио и обрађивао.

Као и сви стари занати, и ковачки се преносио са колена на колено. Сада је овај занат у изумирању, јер се млади врло ријетко одлучују за ову врсту занимања.

Иван ЂУРЂИЋ, VI-1, ОШ „Вуко Јововић”, Даниловград

НАЈДРАЖА РИЈЕКА

Кроз моје село протиче ријека Зета. Волим је што је истински драгуль коме би позавидјеле и много веће ријеке За Зету ме вежу лијепе успомене. Сва моја дружења везана су за њу. Волим њену зелену боју. Њено жубрење је најљепша пјесма која ме подсећа да јој се поново вратим и помогнем да и даље буде чиста.

Ања БОЖОВИЋ, VIII, ОШ „Иван Вушовић”, Видрован

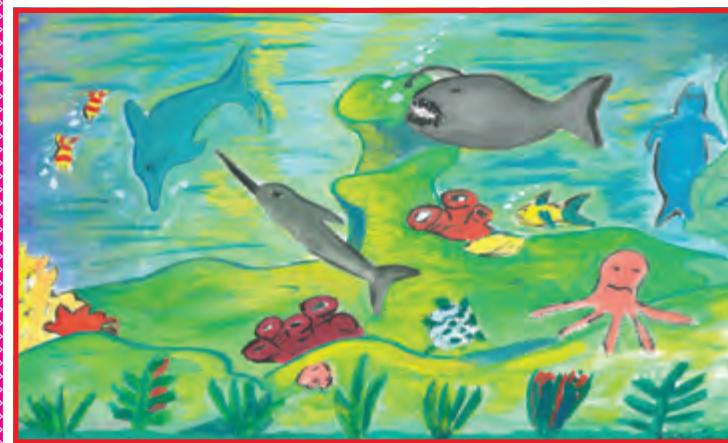
БИО САМ ЗАЧУЂЕН

Много сам пута у животу био зачуђен. То су били чудни осjeћаји. Заиста.

Али, никад се нијесам више зачудио него кад сам видио како човјек скоче из свемира. Колико храбrosti! То је био неописив доживљај, који је донио стријепњу код свих у свијету. Било ми је чудно, веома чудно што неко ризикује живот да би задивио јавност.

Ђорђе МАРКОВИЋ, V-a, ОШ „21. мај”, Подгорица

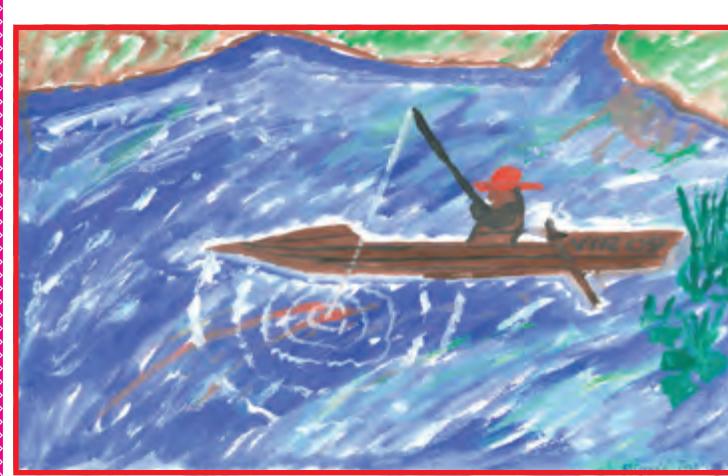
МАЛА ГАЛЕРИЈА

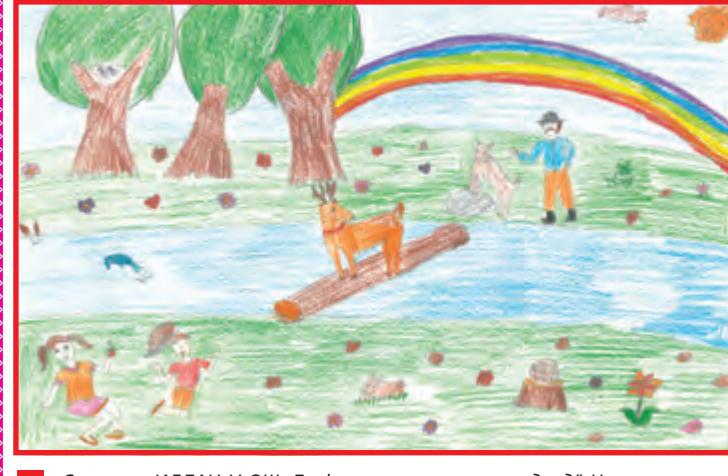
Филип ПЕРОВИЋ, V, ОШ „Максим Горки“, Подгорица

Андрја МИЈОВИЋ, VII-1, ОШ „Југославија“, Бар

Нађа ПРЕДОВИЋ, VI-3, ОШ „Браћа Лабудовић“, Никшић

Сњежана ЈАБЛАН, V, ОШ „Ловћенски партизански одред“, Цетиње

МОЈ ТАТА

Мој тата воли шпагете, али највише мене, своје дијете.

Мој тата је увијек веселога лица. Ја сам његова мала мезимица.

Тијана ВУКШИЋ, IV, ОШ „Блажо Јоков Орландић“, Бар

РАСТАНАК

Док пишем пјесму, моје мисли лете. Вас сам упознао кад сам био дијете.

Растанак се ближи, срцу сада није лако. Живот сваком роман пише, а ја Вама ову пјесму, сјетно, тихо и полако.

Да, памтићу ја још дugo благи поглед, срце чисто. Зато када Ви одете, ништа неће бити исто.

Научићу доста тога, упознати много лице, али никог ко Ви што сте, моја драга наставнице.

Јован КОПРИВИЦА, IX-1 ОШ „Саво Пејановић“, Подгорица

1

Pros
vjetni
rad

OKT.
2013

BROJ
18

КЊИГА – МОЈ ИЗБОР

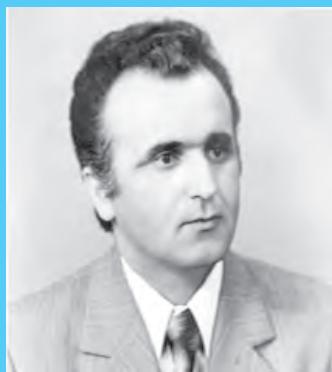
Књиге су моје добре другарице. Још од малена дружим се са њима.

Док читам, уживам. Понекад се поистовећујем са неким од ликове или замишљам да се дружим с њима. Њихови проблеми постају и моји. Увијек сам у одабраном друштву.

Ове кишне вечери једва чекам да завршим своје обавезе и узмем књигу. Само неколи страница да се растеретим, лакше преbroдим обавезе. Читајући књиге, постајем богатија за искуство главних ликове. Зато је књига мој избор.

Маја ФАТИЋ, VII, ОШ „Владо Милић“, Доња Горица

ПОЗАРАВЉА ВАС

Душан Ђуришић је рођен 19. јуна 1932. године у Градињу код Цариброда, данашњег Димитровграда, у Србији. Завршио је одсек југословенске књижевности на Филозофском факултету у Скопљу. Радио је као професор, новинар, директор

Народне библиотеке „Радосав Љумовић“ и Издавачке куће „Траг“, руководилац Одсјека за културу у Републичком секретаријату за образовање, културу и науку.

За ћецу објавио 33 књиге, шест са другим ауторима, а за одрасле осам књига и једну са другим аутором. На страним језицима објавио је 16 књига. Са словенских и других језика превео је 35 књига, а са другим преводиоцима 17.

Покретач је књижевних манифестација за ћецу: Суспети „Под Старом маслином“ у Бару, Фестивал „Крај зелене Зете“ у Никшићу, Даниловграду и Подгорици, Књижевни суспети „Подгорици са осмијехом“ и Фестивал „Дани осмеха и радости“ у Димитровграду.

Душан Ђуришић живи и ради у Ђуриоцу код Даниловграда, и Подгорици.

ПОРИЈЕКЛО

2
окт.
2013
Prosvjetni rad

– Едног пазарног дана, у најпрометнијој улици града, срели се опанак и црна лакована ципела.

– Добар дан, другарице! – поздравио је опанак ципелу.

– О! – запрепстила се ципела. – Овај простак ме назива другарицом! Што све нећу да доживим у овом граду!

А затим се с висине обратила опанку:

– Ти, опанче, изгледа заборављаш на своје поријекло. Међу нама постоји велика разлика. Ја сам фина, модерна ципела, а ти смрдиш на уштављену кожу.

– Тачно је – одговорио је опанак – да сам од коже. Може лице је грубо, а Ваше чисто и сјајно. Али, нажалост, ми смо род. Што се ту може: и Ви и ја смо од – коже!

МАЧИН ХЉЕБ

Моја мајка је пекла најљепши хљеб на свијету. Због тога је морала сваки пут да се изноји. И када је било љето и када је била зима. Прво је сијала брашно и мијесила тијесто, претварајући га у лоптасту смјесу бијеле боје. Радила је дуго, глачала тијесто длановима, бдјела над њим, ослушкивала како се кваси, нешто шапуће, покривала га и утопљавала како би борје надшао.

Затим је ложила ватру од крупних, сувих дрва, и на њихов распламсали пламен стављала велики сач.

Онда би сједала поред огњишта и чекала да се сач добро угрји и поцрвени.

Вијенац пламена окруживао је обод сача, правећи разиграни румени круг.

С времена на вријеме мајка би лопатом разгртала пепео којим је био покривен сач, гледајући колико се загријао.

Кад би испод пепела почели да провирују дјелови сача румени као јутро, мајка га је пажљиво подизала, загледајући његову ужарену унутрашњост.

У том тренутку као да је у нашој кући изнад огњишта био велики уштап којег избаци први сумрак.

Тим црвеним сачем мајка је покривала на огњу загријану црепуљу, испуњену огромном бијелом кашом тијеста и по сачу насишла жар.

Испод тога ужареног неба од сача и топле и тврде, испечене земље,

и мајчиног ознојеног лица излазио је хљеб као сунце са истока.

Душан Ђуришић

МАЛЕНА ГАЗЕЛА

Трчала си, скакутала, малена газело, па уморна залутала, малена газело. Једна птица, ко ти сама, опуштених крила, сјетно звала, цвркнутала: „Малена газело, ће си сада? Злобна тама све је стазе скрила.“ И пустиња шапутала: „Малена газело, за тебе је љупка мама топли лежај свила.“ Тмина земљу прогутала. Малена газело, твоју мајку туга слама. Што је с тобом, мила? Зашто си се ућутала, малена газело?

ЦРНА ГОРА

Шведска је дивна, дивна одиста: бисер крај моћног Балтичког мора. Ал' још је љепша, ко дуга блистла, моја јединија Црна Гора!

Шведска је дивна, богата, здрава. Ал' још је љепша с вијенцем гора једна малена земља на југу, моја јединија Црна Гора!

Шведска језера њежно се плаве. Наша су плавља од сјајних зора. И нема Шведска заносни Јадран ко моја љубав, Црна Гора!

ОНО ДВОЈЕ

Погледајте оно двоје што крај школских врата стоје, оно двоје.

За њих други не постоје, за њих двоје,

Мало шапћу, мало ћуте. Неке дивне дане слуте оно двоје.

Мало шећу, мало стоје. Што се воле оно двоје, оно двоје!

БОНАЦА

Ни крика ни гласа.
Ни шума таласа.

Ни чун да залјуља пучину од уља.
Без иједне боре, пролећшано море.

СРНА

– Срно, њежности шуме, зашто тужно гледаш у ме?
– Олуја се силна спрема, а ланета мога нема.

– Не брини се и не бој се!
Када шуму прођу војске, и кад ново јутро сване, наћи ћемо твоје лане.

ЈЕЖ И ЗЕЦ

Сретну се јеж и зец на ивици шумарка.

– Зашто ти, кусорепи, стрепиш од свакога шума? Ја сам мањи од тебе, па ипак не бежим, као ти, од свакога. А да сам велик попут тебе, никога се на свијету не бих плашио – рече јеж.

– Да ја имам твоје бодље, не бих се ни ја бојао – одговори му зец, начуљи уши и побеже у густиш.

ДВИЈЕ ШЕВЕ

Дијели се дан од таме:
звијезде дрхте,
па нестају.

Винуле се јутром саме
двије шеве
и пјевају.

На крилима носе даље
пјесму своју
кроз висине.

Ено, Сунце већ им шаље
први поздрав
са висине!

Горан РАКОЧЕВИЋ

АКО ИМАШ ДРУГА

У животу биће трња и цвијећа;
некад буде туга, некад буде срећа.
Већа биће срећа, мања биће туга
ако имаш неког – ако имаш друга.
А вози среће ако некад заноси да спласне.
Кривина је много, дугачка је пруга;
лакше ћеш је пријећи – ако имаш друга.
Кад ти страшне буре узбуркају море,
и кад ти се чини да не може горе,
знај да иза кише појави се дуга.
До ње брже стижеш – ако имаш друга.
Прави друг ти може добар савјет дати,
боље него ико он ће да те схвати.
Ко риба без воде, ко птица без луга
никад нећеш бити – ако имаш друга.

Александар Саша БОЖОВИЋ

СОВА И СУНЦЕ

Зарана, провирила сова из гњила
букова дебла. И одмах склопила очи
пред јарком сунчевом светлошћу.

– О, зађи, сунце, већ једном, зађи
што прије! Сметај ми твоји зраци Та-
ме хоћу да бих наловила што за себе.

– Не могу, не могу, сестрице ноћи
– одговорило сунце насмијано. – Мор-
ам младом бокору снаге да дам, да
се руже расцвјетају.

Сова љутито хукну и утону у тру-
лину дебла, слијепа од сунчеве свет-
лости.

Стеван Р. УСКОВОВИЋ

ПЈЕСМЕ ЕРДНИ ЕЉДИШЕВА ИЗ КАЛМИКИЈЕ

Са руског на црногорски језик препјевао и превео
ДУШАН ЂУРИШИЋ

ПЕЛИН

Од свих земаљских биљака милији ми је
пелин – степска горка трава.
Нема мириза љепшег и дражег:
удишем – и та ме арома одушевљава.

Волим, пелине, прољећни мирис твој,
твоје шуштање чујем издалека ...
Од свих биљака на овом свијету
пелин је дражи срцу степскога човјека.

КУЧЕ СИРОЧЕ

Млада ничија џукела-пудлица,
сивкасто лаковјерно кученце,
лута између кућа, скитница,
спава у улазу, ће наће парченце –

биједну случајну милостињу, што било ...
Притрчи на свако име, шапу пружи.
Господо, требате ли псетанце мило?
Оно ће да вас чува!
Оно ће да вас служи!

Само га нахраните, огријте га,
не ћеражте га од прага, ма што буде,
само се не дерите, не бијте га –
јер на тај начин личите на људе!

Између ногу мала џукела се мота,
свакоме хоће да угоди тај створ сиви. –
Црним округластим очима, сирота,
гледе у свијет ... Нада се да преживи ...

МОЛБА КИШИ

Еј, ће си се, киши, скрила,
у којем крају свијета?
Стару моћ си изгубила,
сном предугим занијета?
Што ти луташ, утишини,
из висине недогледне?
У степу суву пожури,
дај нам млазеве ледне.
Ђе си, киши с пљусковима?
Чујеш ли бунцање јако
усана сувих од жеђи?
Дођи, не оклијевај тако!

ЉЕТИ

На гомили ћепанице леже,
смоласт се мирис шири,
и осећање чудне
збрке сеже,
и никако да се смири.
Подневно сунце упекло
сада,
и жега се пружа
у даљ бескрајну.
Ал видим: зима се
прикрада
и чујем корака шкрупу
тајну.

Ердни Антонович Ељдишев је рођен 26. новембра 1959. године у Јашкуљу, Јашкуљског реона Калмицке АССР.

Члан је Савеза руских писаца, Међународног Друштва савеза писаца и Савеза новинара Русије.

Аутор је књига поезије „Рођено огњиште”, „Јутарњи лијет”, „Седам ждралова”, „Ђедова лула”, „Матерински аманет”, „Ловац Бамбар”, „Пјесма ковиља” и других. На калмицком језику, 2007. године, објављена су његова сабрана дјела у два тома.

Превео је на матерњи језик многа дјела класика свјетске литературе.

Ердни Ељдишев је народни пјесник Калмикије, председник управе Савеза писаца Калмикије, заслужни радник културе Републике Калмикије, лауреат награде Комсомола Калмикије, националне награде „Улан зала”, награде Републике Калмикије и многих домаћих и страних признања.

Живи и ради у главном граду Калмикије Елисти.

НОВЕ ПАПУЧЕ

Кад папуче нове виђе,
Бата викну увријеђен:

– Не, ма нећу ни да чујем
те папуче да обујем!

Затим сузно рече тише:
– Лијепе су – исувише!

И за трен би да заплаче:
– Ма нећу те – ћевојачке!

– Доста! – рекла бака. –
Схвати,
нећу те убеђивати!

Затим оде у амбар
и донесе један пар

папуча старијег брата,
старих, с мрљама од блата.

Обуо их Бата, гле,
и узвикну: – Хоћу те!

Те папуче – предивне су!
Те папуче – за мене су!

Унук срећан, а и бака
радосна је због ћечака

ДАН ЕВРОПСКИХ ЈЕЗИКА

У радионици „Говоримо и разумијемо различите језике“ дјечјег одјељења Народне библиотеке „Радосав Љумовић“ у Подгорици, 26. септембра, обиљежен је Дан европских језика. Радионицу су водиле библиотекарке **Вјера Поповић** и **Мирјана Жиха**, а учествовали су ученици осмих разреда основних школа „Штампар Макарије“ и „Милорад Муса Бурзан“.

– Савјет Европе је 2001. године покренуо иницијативу да се озваничи овај дан и да се укаже на значај учења страних језика – истакла је библиотекарка Вјера Поповић – Од прошле године у Дјечјој библиотеци сваког мјесеца организујемо радионице како би ћеца упознала значај књиге и учења.

Поводом обиљежавања Свјетског дана језика и у Основној школи „Штампар Макарије“ организована је презентација пет језика: црногорског, италијанског, француског, руског и енглеског. Ученици су упознати и са културом и традицијом држава у којима се говоре ови језици.

Директорица Школе **Зоја Бојанић** нагласила је да су ученици са својим наставницима припремили презентацију језика који се изучавају у школи са циљем да покажу да је лингвистичка разноликост један од начина да се боље разумију различите културе.

ЗАВРШЕН 21. ФЕСТИВАЛ „КРАЈ ЗЕЛЕНЕ ЗЕТЕ“

У организацији Удружења црногорских писаца за ћецу и младе, 26. септембра ове године, окончан је 21. Фестивал „Крај зелене Зете“. Завршна свечаност, у саорганизацији Основне школе „Вуко Јововић“ и Центра за културу у Даниловграду, одржана је у Завичајном музеју у присуству ученика Основне школе „Вуко Јововић“ и учесника Фестивала **Војислава Вулановића, Душана Ђуришића, Драгише Л. Јововића, Рајка Р. Калезића и Горана Ракочевића**.

3

Prosveštene
rad

OKT.
2013
BROJ
18

ВУКОЈЕ И ВУКОСАВА

Вукоје Вукић и Вукосава Вуковић су ћаци пјешаци.

Заједно иду у школу, обоје у трећи разред. А од њихових кућа до школе у другом засеоку пут води кроз шуму листопадну. А шума, ма била која или каква, никад није глупа и пуста. Чак ни онда кад се баш ништа гласније и страшније не чује, у њој шушкају шушке и њушкају њушке.

... Иду тако Вукоје и Вукосава, иду кроз шуму листопадну, кад одједном – шушу, шушну нешто крај пута у густишу.

– Што то шушну? – упитаће Вукоје.

– Можда вук – рећи ће Вукосава.

– Па, таман и да је вук – гласно ће Вукоје – ми Вукићи се никад нијесмо бојали вукова!

– Е, нијесмо, вала, ни ми, Вуковићи! – још гласније ће Вукосава. – Вукови су по нама и добили име, а не ми по њима презиме.

И тако, не хајући за ону шушку крај пута, наставе они да пјешаче. Трупкају им корачићи, а лупкају торбачићи: труп-луп, труп-луп! Иду њих двоје путем кроз честаре.

А онај шумски вук (стварно вук!), што је малоприје шушнуо, објеси уши, подвије реп и ћути. Не смије опет да шушне, а баш му се шушка! Ћути вук, ћути и чека да се Вукоје и Вукосава удаље бар толико да не могу чути кад он опет шушне. Јер зна, углавном, да је истина оно што су њих двоје малоприје рекли.

Спасоје ЛАБУДОВИЋ

НЕМА НА ЧЕМУ

Лијепо власпитање свакоме годи,
али не ваља прећерати у њему.

Не кажи мајци: „Хвала што ме роди!“

Могла би ти рећи: „Нема на чему!“

Саво МАТИНОВИЋ

ИСТОРИЈСКИ КАЛЕНДАР ЦРНЕ ГОРЕ

1. октобар 1945.

ЧАСОПИС „СТВАРАЊЕ“

Мјесечник за књижевност и културу, који су покренули Михаило Лалић, Јанко Ђоновић и Мирко Бањевић, почео је да излази на Цетињу. Главни и одговорни уредници након тога били су Ј. Ђоновић (1947–1951), М. Бањевић (1951–1953) и Чедо Вуковић (1953–1972). Презентовао је поетско и прозно стваралаштво домаћих и страних аутора и прилоге из културе. Сједиште редакције часописа пресељено је 1963. године са Цетиња у Титоград.

1. октобар 1989.

ИСПУЊЕН КРАЉЕВ АМАНЕТ

Након 68 година почивања у туђини, на Цетиње су из Санрема пренесени и у Дворској цркви на Ћипуру похрањени посмртни остаци црногорског краља Николе I Петровића, краљице Милене и њихових кћери, принцеза Ксеније и Вјере. Дочеку посмртних остатака краљевског пара присуствовало је око 200.000 људи. Тај догађај пратило је 400 домаћих и страних новинара. Највећи спонзор церемоније, која је означила коначно испуњење краљевог аманета да буде сахрањен у домовини, био је никшићки „Монтекс“. Посљедњи владар из династије Петровића, детронизован одлукама Подгоричке скупштине 1918. умро је у Француској, 1. марта 1921. године.

3. октобар 1929.

ЦРНА ГОРА – ДИО ЗЕТСКЕ БАНОВИНЕ

Десет мјесеци након увођења диктатуре у Краљевини Југославији, донесен је Закон о називу и подјели Краљевине на управна подручја. До тада постојеће 33 области, од којих је једна била Зетска (бивша држава Црна Гора), претворене су у 9 бановина. Територијално, у оквиру Зетске бановине били су: Црна Гора, дјелови Далмације, Херцеговине, Санџака и Метохије. У том склопу Црна Гора је дочекала II свјетски рат.

5. октобар 1966.

СВЈЕТСКИ ДАН УЧИТЕЉА

Пети октобар прославља се као Светски дан учитеља, проглашен на приједлог Генералне конференције УНЕСКО-а, са циљем да се образовање подigne на ниво високе друштвене важности и учитељи извјуку из анонимности тако што ће им се дати значај који заслужују. Утемељењу Свјетског дана учитеља претходило је доношење препоруке о статусу учитеља, која је усвојена 5. октобра 1966. у Паризу.

7. октобар 1042.

ПОБЈЕДА ЗА НЕЗАВИСНОСТ

Убици на Туђемилском пољу код Бара дукљанска војска, под вођством кнеза Војислава, родоначелника прве црногорске династије Војислављевића, поразила је византијску војску. То је био други, тада успјешан покушај ослобађања Дукље од превласти Византије након 1035. када је Војислав у првој побуни доживио пораз. Византија је Дукљи, првој од јужнословенских књежевина, признала независност, што је представљало и прво међународно признање државе. Од 2007. Војска Црне Горе 7. октобар обиљежава као свој дан.

8. октобар 1918.

НАГРАДА ЗА ОКРУТНОСТ

Пуковник српске војске Драгутин Милутиновић нотирао је у својим ратним забиљешкама да га је, као команданта српских Скадарских трупа, преименованих пред одлазак у Црну Гору у Јадранске трупе, примио регент Александар Карађорђевић, рекавши му: „Вама је осигуран генералски чин, што сте га и раније заслужили. При раду у Црној Гори немојте бити мека срца. Краљу Николи треба забранити долазак по сваку цијену, па макар употребијели и крајња средства“. Сличним ријечима Милутиновићу се обратио и војвода Мишић, саопштивши да му је у Црној Гори дозвољена употреба свих средстава.

17. октобар 1870.

ПРВА ЦРНОГОРСКА ХИМНА

Први пут јавно као званична химна је изведена у Цетињској читаоници. Свечану пјесму, под називом „Убавој нам Црној Гори“, извело је пјевачко друштво „Јединство“ из Котора. Композитор музике за химну био је Јован Иванишевић, а мелодију за хор компоновао је Чех Антон Шулц. Аутор текста био је Јован Сундечић, лични секретар књаза Николе.

СЉУБЉЕНОСТ СА РОДНИМ КРАЈЕМ

Недавно је Удружење црногорских писаца за дјецу и младе у Подгорици објавило књигу „Звијезда Даница“ афирмисаног и стваралачки зрelog црногорског књижевника Радована Вујадиновића. У њој је заступљено „Сто прича о ћеци и учитељима“, како аутор наводи у поднаслову. Тачно је да је „Звијезда Даница“ у целости везана за ћецу и учитеље, али поред њих у њој имаовољно мјеста за умјетничку обраду и друге мотивско-тематске грађе. Ако анализирамо само неке од наслова у књизи, биће нам јасно који су мотиви највише заокупљали пажњу писца Радована Вујадиновића: Мајка, Мајчина суза, На мајчином гробу, Стари учитељ, Учитељица, Ученик, Ученица, Школа, Ђачки дани, Домаћи задатак, Књига, Читанка, Хемијска оловка, Међава, Лед, Снијег, Пртина, Скије, Дуги капут, Тек на свијет – па у снјег, Магла, Гром, Пелене, Чарапе, Кошуља, Џемпер, Хљеб, Јаја, Кукуруз, Цицвара, Мед, Јабука, Шљиве, Крушка, Пшеница, Маст, Приганице, Пакет.

Наслови упућују на мотивско-тематску опредијељеност писца који надахнуће спонтано налази у својем окружењу. Инспиришу га брижна и пожртвована мајка, школа, ђачки дани, временске појаве, одрастање у родном крају у којем слијепе сile дивље, негостољубиве и сувре природе скривају многе тешкоће и опасности. Дијрљива је његова слјубљеност с родним крајем из којег ће утиске и слике о проживљеној стварности нетакнуте и неокрњене понијети и задржати трајно у памћењу.

У својим причама писац није ништа измислио. У њима доминирају једноставан или језгрорит језик свакодневног говора и јасне реченице, које аутор умјешно користи за постизање утиска непосредности, искрености, близкости. Конкретизоване слике у описима предјела, ситуација и временских непогода често изазивају слутњу да се у таквим околностима не може очекивати радостан догађај: Међава бјесни, снјежни ковитлац, бијела пустинја ћевер дивља, цијелац стеже као гвожђе. Ноге се не осећају као своје. Облаци снјежне прашине се дижу, клобучaju. Стабла високих смрча се повијају, љуљају, цвиле. Између грана звијзи, јауче. Планина јечи као рањен.

Аутор добро зна важност оваквог казивања, тако да, поред живописности, описи у његовом стваралачком поступку имају функцију наговјештја емоционалног колорита који ће преовладати у садржини приче. Сви детаљи, уз лакоћу причања, стваралаштво Радована Вујадиновића чине препознатљивим и посебним.

Овом књигом писац је потврдио свој литературни углед, што је препорука читаоцима да је прочитају.

Жарко Л. ЂУРОВИЋ

ХУМОР ПРИЈЕ СВЕГА

(Боокланд, 2012)

Други роман Милутине Ђуричковића „Какав отац, такви близанци“ представља наставак претходног хумористичког романа „Како су расли близанци“ (2011), а компонован је од 31 поглавља, која прате породичне, школске, спортске и љубавне авантуре два близанца, на веома карикатуралан и необичан начин. Писац је показао да је хумор његово основно изражајно и симболичко средство, поступак којим слика и описује свијет око себе и своје дјетињства. Све епизоде су међусобно повезане и чине чврсту мисаону и тематску цјелину.

Нимало случајно, роман започиње уводним геслом британског писца Џона Берклија: „Немаовољно смијеха на овом свијету“. Имајући у виду ово полазиште, аутор се потрудио да сваку епизоду и догађај у роману прикаже са што већом и здравијом дозом хумора.

У савременој литератури за дјецу и младе данас су веома ријетки романси хумористичког садржаја, па је самим тим појава овог серијала о близанцима освежавајућа и добродошла.

С. ДРАШКОВИЋ

ZA NASTAVU

Godina XX //////////////// OKTOBAR 2013 //////////////////// Broj 149

IZBOR ZADATAKA S EKSTERNO-INTERNE PROVJEREZNANJA NA KRAJU PRVOG CIKLUSA OSNOVNE ŠKOLE (2013)

ЦРНОГОРСКИ – СРПСКИ, БОСАНСКИ, ХРВАТСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ (III разред)

1. Стави узвичник на крај узвичне реченице.

1. Када полази воз
2. Пази, опећи ћеш се
3. Устала сам рано

2. Заокружки у низу ријеч која означава нешто увећано.

рука рукица рукав ручетина

3. Прочитај распоред часова.

Број часа	Понедјељак	Уторак	Сриједа		Петак
1.	Црногорски – српски, босански, хрватски	Математика	Црногорски – српски, босански, хрватски	Математика	Природа и друштво
2.	Математика	Црногорски – српски, босански, хрватски	Ликовно	Црногорски – српски, босански, хрватски	Математика
3.	Физичко	Ликовно	Музичко	Музичко	Физичко

Који дан недостаје у распореду часова?

Пажљиво прочитај текст па уради 4, 5. и 6. задатак.

ЈАБУКА

На брду је расло дрво. На њему је висила румена јабука. Нашишао је лопов. Грана се затресла кад је хтио да дохвати јабуку. Јабука је рекла: „Нијесам за тебе“. Откинула се и почела је да се котрља низ брдо. Видјели су је чобани.

„Гле лијепе јабуке!“ Настала је свађа око тога ко ју је први угледао. Сви потрчаше према њој. А јабука рече: „Нијесам за вас“. Скрене нагло и откотрља се даље. Котрљала се, котрљала и наишла на два путника. Видјели је и један и други, и помислили: „Лијепе ли јабуке! Узећу је, али да не види мој друг!“ А јабука рече: „Нијесам за вас“.

Скрене и откотрља се даље преко ливаде. На ливади је спавао дјечак, а дјевојчица је сједјела поред њега. Угледала је јабуку и рекла:

„О, дивне ли јабуке! Пробудићу брата, па ћемо је заједно појести“. А јабука се насмијешила: „Ја сам за вас“. И докотрља се дјевојчици у крило.

Приређено према тексту
Драгана Лукића

4. Одговори на сљедећа питања.

1. Ко је све видио јабуку?

2. Зашто су јабуку сви жељели?

5. Јабука се докотрљала дјевојчици у крило зато што је:

1. јабука била уморна од котрљања.
2. јабука кренула и погријешила пут.
3. јабука схватила да је дјевојчица добра.

6. На линије упиши бројеве од 1 до 4 тако да догађаји буду поређани по реду. (Ми смо почили, а ти настави.)

- _____ свађа чобана
_____ „Ја сам за вас.“
_____ покушај крађе
_____ смисиј јабуке

7. Пажљиво прочитај причу и напиши двије реченице како би прича била завршена.

ПРИЈАТЕЉСТВО

У близини ријеке живјело једно куче. Често је ишло на ријеку да прошета. Једном сиђе да се напије воде и угледа маче. Упознали су се. Заједно су пили воду, заједно су пошли на обалу и почели да се играју на пијеску. Играли су се тако данима и спријатељили се. А онда је кучету рекла његова мајка:

– Пси се не играј с мачкама.

Куче је било тужно...

_____

8. Дату реченицу препиши писаним словима латинице.

Волим да се дружим са Хатицом када дође из Француске.

_____

9. Препиши ријечи које треба писати велиkim словom.

УЈАК ВУК ЖИВИ У ГРАДУ НА ОБАЛИ ЈАДРАНСКОГ МОРА. ТАЈ ГРАД ЈЕ ХЕРЦЕГ НОВИ.

_____

10. 1) Заокружки ријеч која је по значењу иста или слична ријечи на почетку реда.

УЧЕНИК простор ђак продавац

2) Заокружки ријеч која је по значењу супротна ријечи на почетку реда.

ТОПЛО вруће хладно облачно

GJUHË SHQIPE DHE LETËRSI

(Klasa e 3-të)

1. Vendos shenjën e pikëçuditjes në fund të fjalisë habitore.

1. Kur niset treni
2. Kij kujdes, do të digjesh
3. Jam ngritur herët

2. Qarko në radhë fjalën e cila tregon diçka të zmadhuar. dritëmekët dritëz dritëzbehtë dritëshumë

3. Lexoje orarin e mësimeve.

Numri i orëve	E hënë	E martë	E mërkurë		E premtë
1.	Gjuhë shqipe dhe letërsi	Matematikë	Gjuhë shqipe dhe letërsi	Matematikë	Natyre dhe shoqëri
2.	Matematikë	Gjuhë shqipe dhe letërsi	Kultura figurative	Gjuhë shqipe dhe letërsi	Matematikë
3.	Edukatë fizike	Kultura figurative	Kultura muzikore	Kultura muzikore	Edukatë fizike

Cila ditë mungon në orarin e mësimeve?

Lexoje me kujdes tekstin pastaj punozi detyrat 4, 5 dhe 6.

MOLLA

Në mal rrитеj një pemë. Në të varej një mollë e kuqe. Andej pari kaloi një hajn. Dega u dridh në çastin kur u përpooq ta kapte mollën. Molla tha: „Nuk jam për ty”, U shkëput dhe filloj të rrotullohej tatëpjetime malit. E vërejtën çobanët.

„Shikojeni mollën e bukur!” Filloj grindja rreth asaj se kush e ka parë i pari. Të gjithë vrapanu drejt saj. Kurse molla tha: „Nuk jam për ju”. Papritmas u kthyje paksa dhe u rrotullua më tej. Rrotullohej, dhe rrotullohej dhe i takoi dy udhëtarë.

E panë edhe njëri edhe tjetri, dhe menduan: „Sa e bukur që është kjo mollë! Do ta marr, por të mos më shohë shoku im!” Kurse molla tha: „Nuk jam për ju”.

U kthyje prapë dhe u rrotullua më tej përmbi livadh. Në livadh flinte një djalë, kurse vajza ishte e ulur pranë tij. E shikoi mollën dhe tha:

„O, sa mollë e mrekullueshme! Do ta zgjoj vëllain, pastaj do ta hamë së bashku... Dhe molla u qesh: „Unë jam për ju”. Dhe ju rrotullua vajzës në krah.

Përshtatur në shqip sipas tekstit të D. Li.

4. Përgjigju në pyetjet në vazhdim.

1. Kush e ka parë mollën?

2. Përse e donin të gjithë mollën?

5. Molla ju rrotullua vajzës në krah për arsy se:

1. molla ishte e lodhur nga rrotullimi.
2. molla u nis dhe e gaboi rrugën.
3. molla e kuptoi se vaja ishte e mirë.

6. Mbi vija shkruaj numrat nga 1 deri në 4 ashtu që ngjarjet të jenë të radhitura sipas rendit. (Ne kemi filluar, kurse ti vazhdo.)

- _____ grindja e çobanëve
_____ „Unë jam për ju.”
_____ 1 përpjekja e hajnisë
_____ të qeshurit e mollës

7. Lexo me kujdes rrëfenjën dhe shkruaj dy fjalë në mënyrë që ta përfundosh rrëfenjën.

MIQËSIA

Afër lumbit jetonte një qen i vogël. Shpesh shkonte pranë lumbit për të shëtitur. Një herë zbriti të pijë ujë dhe e vuri re macen. U njohën. Së bashku pinin ujë, së bashku shkonin në breg dhe fillonin të loznin në rërë. Loznin ashtu për shumë ditë duke u miqësuar plotësisht. Atëherë qenit të vogël i tha e ëma e vet:

– Qentë nuk lozin me macet. Qeni i vogël ishte i pikelluar...

8. Fjalinë e dhënë përshkruaje me shkronja dore.

Kam dëshirë të shoqërohem me Artën kur vjen nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

9. Përshkruaj fjalët që duhet shkruar me shkronjë të madhe.

DAJA DIN JETON NË QYTETIN E BUKUR NË BREGUN E DETIT ADRIATIK. AI QYTET QUHET ULQINI.

10. 1. Qarko fjalën e cila për nga domethënia është e njëjtë ose e ngjashme me fjalën nga fillimi i rendit.

LITAR hapësirë konop shitës

2. Qarko fjalën e cila për nga domethënia është e kundërt me fjalën nga fillimi i rendit.

NXEHTË ngrohtë ftohtë vranët

МАТЕМАТИКА (III разред)

1. Напиши број ДЕВЕТСТО ДЕВЕТ цифрама.

Одговор: _____

2. Дати су бројеви:

100 5 11 9 52

Колико има двоцифреных бројева?

Одговор: _____

3. Спој линијама тачке од најмањег до највећег броја.

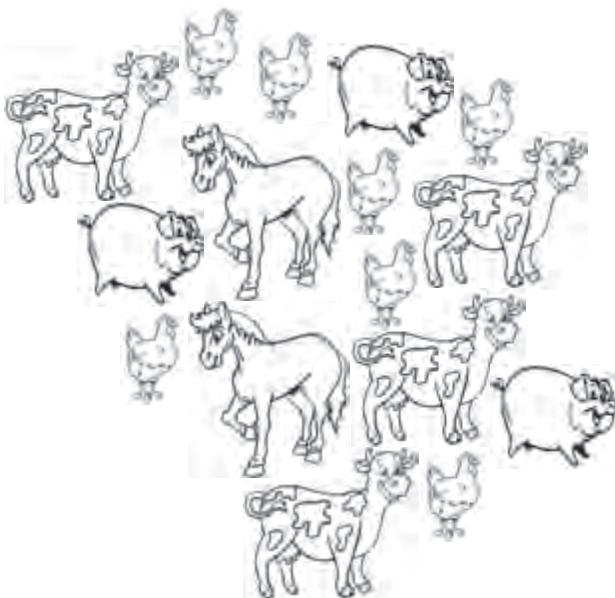
.63

69. 11.	82. 87.	.59	.41
.14	.32		

4. Упиши у један од симбола $>$, $<$ или $=$ тако да буде тачно.

$$9 - 5 \quad \boxed{} \quad 6 - 1$$

5. На цртежу је приказано 16 животиња о којима брине Павлов дјед на селу.

На којој мрежки је тачно представљено колико има од које врсте животиња?

8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				

1.

8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				

2.

8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				

3.

6. Израчунај.

$$18 + 5 =$$

$$27 - 6 =$$

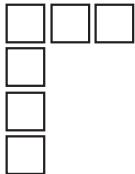
$$57 + 19 =$$

$$6 \cdot 4 =$$

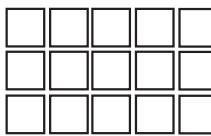
$$20 : 1 =$$

7. На ком цртежу је помоћу квадратића приказано $3 \cdot 4$?

1.

2.

3.

4.

8. Итана каже: Ријешила сам 9 задатака.

Милан каже: Ја сам ријешио два пута више од Итане.

Васо каже: Ја сам ријешио 3 задатка мање од Итане.

Колико је задатака ријешио Милан, а колико Васо?

Одговор: _____

9. Колико је жаба у бари ако се укупно могу преbroјати 44 ноге, а свака жаба има по 4 ноге?

1. 10

2. 11

3. 40

4. 48

10. Ана, Милена и Јована имају заједно 36 луткица. Ана и Јована их имају 24, а Милена има једну луткицу више од Ане.

Колико луткица има Ана, а колико Јована?

УРАДИ ПОСТУПНО

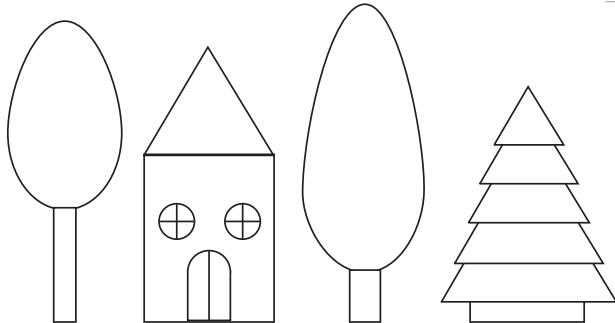
Одговор: _____

11. Преброј колико на слици има:

а) кругова

б) правоугаоника

в) троуглоба

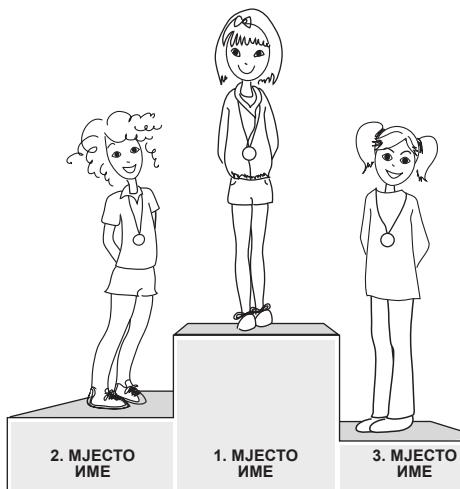

12. Допуни до 1 метра.

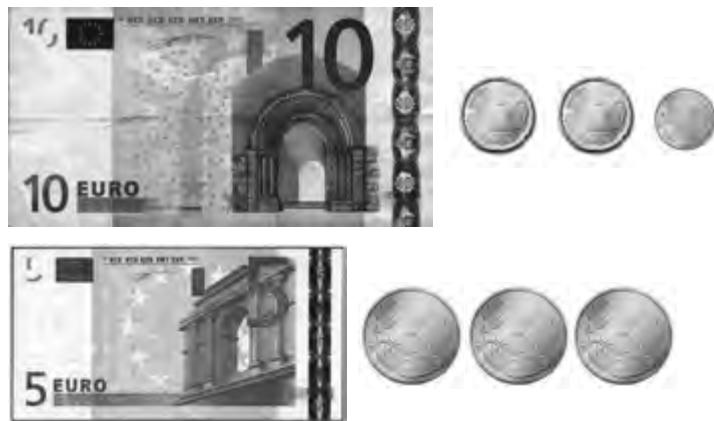
$$\text{a)} \quad \underline{\hspace{1cm}} \text{ dm} + 7 \text{ dm} = 1 \text{ m}$$

$$\text{б)} \quad \underline{\hspace{1cm}} \text{ cm} + 2 \text{ dm} = 1 \text{ m}$$

13. Mara, Lela i Neda se takmиче u trčaju. Trka je почела тачно u 10 сати. Mara је стигла на циљ u 10 сати и 31 минут, Lela u 10 сати и 28 минута, а Neda u 10 сати и 36 минута. Упиши имена тако да се види којим су редоследом такмичарке стигле на циљ.

14. Сенад је извадио новац из касице да преброји колико је уштедио.

Колико износи Сенадова уштеђевина?
Одговор:

IZBOR ZADATAKA S EKSTERNO-INTERNE PROVJERE ZNANJA NA KRAJU DRUGOG CIKLUSA OSNOVNE ŠKOLE (2013)

CRNOGORSKI – SRPSKI, BOSANSKI, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST (VI razred)

Pročitaj obavještenje pa odgovori na pitanja 1 i 2.

Elektroprivreda Crne Gore Elektrodistribucija Nikšić OBAVJEŠTENJE

Poštovani građani,
Obavještavamo vas da će doći do prekida u napajanju električnom energijom u Mjesnoj zajednici Grudska mahala zbog priključenja na novu elektromrežu.

1. A) Obavještenje je:

1. službeno
2. neslužbeno

B) Obrazloži odgovor.

2. Zaokruži broj ispred podatka koji NEDOSTAJE u obavještenju.

1. Ko obavještava?
2. Koga obavještava?
3. Kad će se to dogoditi?
4. Zašto će se to dogoditi?

Pročitaj pjesmu „Povratak“ pa uradi 3, 4, 5, 6, 7. i 8. zadatak.

POVRATAK

Ravnicom sremskom
voz me nosi u rodni krš daleki.
Pa čas tu travni sjenokosi,
čas ljuti kamen neki.

To zov se meni rodni priču,
To putem snim o njemu,
pa zato jutros brda niču
po ravnom, pustom Sremu.

Aleksandar Ivanović

3. Zaokruži književnu vrstu kojoj pripada dati tekst.

1. epska pjesma
2. narodna pjesma
3. umjetnička pjesma

4. Koje je osjećanje prikazano u pjesmi?

1. ljubav prema sremskoj ravnici
2. ljubav prema rodnom mjestu
3. ljubav prema brdovitim predjelima

5. U stihu: „To zov se meni rodni priču“ objasni značenje riječi priču.

---

6. Koji se stihovi rimuju u dатoj pjesmi?

---

7. „Pa čas tu travni sjenokosi,
čas ljuti kamen neki“. Koju stilsku figuru koristi pjesnik u ovim stihovima?

1. epitet
2. poređenje
3. hiperbolu

8. Na osnovu riječi u stihovima: „pa zato jutros brda niču/po ravnom,
pustom Sremu“ napiši sinonim za riječ pust.

---

9. Obrati pažnju na pisanje rječice LI u rečenicama u tabeli. Zaokruži DA za rečenicu koja je tačno napisana i NE za rečenicu koja nije tačno napisana.

Dali si napisala domaći zadatak?	DA	NE
Jeli sve urađeno kako treba?	DA	NE
Jesu li svi pošli na izlet?	DA	NE
Hoćeli Ivana doći na rođendan?	DA	NE

10. Zaokruži pravilno napisane riječi:

saksija – saksia	fioka – fijoka
trinaest – trinajest	zui – zuji
stoi – stoji	vijolina – violinina

Pročitaj tekst, pa odgovori na pitanja 11, 12, 13, 14 i 15.**DJEVOJKA CARA NADMUDRILA**

Jedan siromah živiljaše u jednoj pećini i nemaše ništa do jednu šcer, koja bijaše mnogo mudra i idaše svuda u prošnju, pa i oca svoja učaše kako će prosliti i pametno govoriti. Dođe jednom siromah k caru da mu štogođ udijeli; car ga upita okle je i ko ga je naučio mudro govoriti. Ovi mu odgovori okle je i kako ga je šcer naučila. „A šcer tvoja od koga se naučila?”, upita car, a siromah odgovori: „Bog je nju umudrio i naša jadna siromaština.” (...)

Car videći da je devojka mnogo mudrija od njega, zapovijedi mu da je doveđe pred njega; a kad je doveđe i oboje se poklone pred njim, onda je car zapita: „Pogodi, devojko, šta se može najdalje čuti?”. Devojka odgovori „Čestiti care, najdalje se može čuti grom i laž”. (...) Pa je onda zapita hoće li biti njegova žena, i da drukčije ne može biti nego tako. Devojka se pokloni i reče: „Čestiti care! kako ti hoćeš neka bude, samo molim da mi napišeš na karti svojom rukom, ako bi se kad god na me rasradio i mene od sebe očerao, da sam gospoda uzeći iz tvoga dvora ono što mi je najmilije”. Car joj ovo odobri i potpiše.

Pošto nasa nekoliko vremena, car se na nju razljuti i reče joj: „Necu te više za ženu, nego hajde iz moga dvora kud znaš”. Carica mu odgovori: „Svjetli care, poslušaću, samo me pusti da prenoćim a sutra ču poći”. Car joj dopusti da prenoći, onda carica kad su bili pri večeri pomiješa mu u vino rakiju i neka mirisna bilja, i nudeći ga da pije govorase mu: „Pij care veselo, jer ćemo se sutra rastati, i vjeruj mi da će biti veselija nego kad sam se s tobom sastala”. Car se opjani i zaspi, a carica spravi karocu i ponese cara u kamenu pećinu. Kad se car u pećini probudi i vidi da je, poviče: „Ko me ovde donese?”. A carica mu odgovori: „Ja sam te donijela”. Car je upita: „Zašto si ti to od mene učinila? Da li ti nijesam rekao da više nijesi moja žena?“.

Onda mu ona izvadivši onu kartu reče: „Istina je, čestiti care, da si mi to kazao, ali pogledaj što si na ovoj karti potpisao: što mi bude najmilije u tvojem domu da ponesem sobom kad od tebe podem”. Car videći to, poljubi je i povrate se opet u carski dvor.

11. Odredi mjesto radnje u priči.**12.****A) Ko su glavni likovi?****B) Ko je sporedni lik?****13. Upiši brojeve od 1 do 4 tako da događaji budu kronološki raspoređeni.**

- _____ dolazak siromaha kod cara
_____ car u pećini
_____ povratak u dvor
_____ udaja za cara

14. Kako je carica nadmudrila cara?**15. Zašto je carica sa sobom povela cara u pećinu?**

1. Bila je veoma ljuta jer je otjerao
2. Da bi pokazala da je pametnija
3. Zato što ga je mnogo voljela.

16. Rečenicu iz upravnog govora pretvor u neupravni.

A carica mu odgovori: „Ja sam te donijela”.

17. Napiši kraći sastav o najboljem drugu/najboljoj drugarici poštujuci sljedeće zahtjeve:

- sastav treba da ima od 40 do 50 riječi
- opiši svog najboljeg druga/drugaricu
- zašto ti je najbolji drug/najbolja drugarica

Vodi računa o pravopisu i gramatiki. Piši čitko i poštuj zahtjev o broju riječi +/- 20% (ocjenjuje se sastav koji ima od 32 do 60 riječi; ako sastav ima manje od 32 riječi, NE ČITA SE, na 60. riječi PRESTAJE čitanje).

18. Pored riječi koju treba napisati velikim slovom upiši ✓, a koju treba napisati malim slovom upiši ✗.

MARKOV	✓
ANDRIĆEVSKI	✗
STOLARSKI	✗
PIŠČEV	✗

19. Zaokruži broj ispred pravilno upotrijebljenog lokativa.

1. Vozom smo s tetkom otigli u Nikšiću.
2. Ljetnji raspust smo proveli u Nikšiću.
3. Prije mjesec su se preselili u Nikšiću.

20. Napiši antonim za riječ TOPLO.

TOPLO _____

GJUHË SHQIPE DHE LETËRSI

(Klasa e 6-të)

Leko lajmërimin pastaj përgjigju në pyetjet 1 dhe 2.
Elektroekonomia e Malit të Zi
 Elektrodistribucioni Nikshiq
LAJMËRIM

Të nderuar qytetarë,
 Ju lajmërojmë se do ta ndërpresim furnizimin me rrymë elektrike në
 Bashkësinë Lokale Lagjja e Grudës për shkak të kyçjes në rrjetin e ri
 elektrik.

1. A) Lajmërimi eshtë:

1. zyrtar
2. jozyrtar

B) Argumento përgjigjen.**2. Qarko numrin para të dhënës që MUNGON në lajmërimis.**

1. Kush lajmëron?
2. Kë lajmëron?
3. Kur do të ndodhë ajo?
4. Përse do të ndodhë ajo?

Leko vjershë "Tungjatjeta" pastaj zhvillo detyrat 3, 4, 5, 6, 7 dhe 8.**TUNGJATJETA**

Tungjatjeta, nëna plakë,
 Flokëbardha ime moj,
 Qeshu, qeshu tinë pakë,
 Përsëri të përqafoj...

O sa shumë ke ndryshuar,
 Flokëbardha ime moj,
 Rrudhat ballin kanë shkruar
 Pleqëria të pushtoi.

Po në ballin tënd të qetë,
 Flokëbardha ime moj,
 Shoh të shkrura dy jetë:
 Një që erdhi, një që shkoi.
Dritëro Agolli

3. Rretho llojin letrar që i përket teksti i dhënë:

1. këngës lirike popullore
2. këngës lirike artistike
3. këngës lirike të trimërisë

4. Cila ndjenjë është paraqitur në vjershë?

1. dashurinë ndaj pleqërisë
2. dashurinë ndaj jetës
3. dashurinë ndaj nënës

5. Në vargun „Qeshu, qeshu tinë pakë“ sqaro domethënien e fjalës tinë.

_____

_____

6. Fjalët: *flokëbardha, rrudhat, pleqëria* në strofën e dytë përforcojnë pamjen e:

7. „O sa shumë ke ndryshuar
Flokëbardha ime moj,
Rrudhat ballin kanë shkruar
Pleqëria të pushtoi.“

Cilën figurë stilistike ka përdorur poeti në vargun e nënvizuar që e hasim edhe në strofat tjera?

1. refrenin
2. personifikimin
3. onomatopenë

**8. Në bazë të fjalëve në vargjet: „Rrudhat ballin kanë shkruar/
Pleqëria të pushtoi“ shkruaj sinonimin për fjalën push-toi.****9. Kij kujdes në shkrimin e drejtë të shkronjës DH në fjalitë në tabelë. Qarko PO përfjalinë ku kjo shkronjë është shkruar drejtë dhe JO përfjalinë në të cilën kjo shkronjë nuk është shkruar drejtë.**

Majlinda e vogël ishte ulur mbi kodhtuk.	PO	JO
Unë vullnetarisht u paraqita të luaj.	PO	JO
Më doli parasysh dhoma e shtruar me qilim.	PO	JO
I mblidhje vetudhat me mundim.	PO	JO

10. Qarko fjalët e shkruara drejtë:

saksia – saksija	qendron – qëndron
tremdhjetë – trembëdhjetë	vijolina – violinë
çvesh – zhvesh	lloq – lloç

Lexo tekstin, pastaj përgjigju në pyetjet 11, 12, 13, 14 dhe 15.

VAJZA MË MENDJEHOLLË SE MBRETI

Një i varfër jetonte në një shpellë dhe nuk kishte askënd përvëç një vajzë, ajo ishte e zgjuar dhe shkonte gjithandej përf të lypur, madje edhe të atin e vet e mësonët si të lypte dhe të ishte mendjeprejtë në të folur. Njëherë erdhi i varféri te mbreti që t'i japë diçka; mbreti e pyeti se nga ishte dhe kush e kishte mësuar të fliste me këtë zgjuarsi. Ky iu përgjigj se nga ishte dhe se e kishte mësuar vajza e tij të fliste. „Po vajza jote nga kush ka mësuar?“, e pyeti mbreti, kurse i varféri iu përgjigj: „Perëndia e ka mësuar atë dhe varfëria jonë e mjerë.“ (...)

Duke e parë mbreti se vajza ishte shumë më e mençur se ai, i urdhëroi atij që ta sjellin para tij; dhe kurë e solli ata të dy u përulën para mbretit, atëherë mbreti e pyeti: „Vajzë qëllaja, çfarë mund të dëgjohet më së largëti?“. Vajza u përgjigj „Mbret i madhërishmë, më së largëti mund të dëgjohet rrufeja dhe gënjeshtra“. (...) Pastaj e pyeti a do që të jetë bashkëshortja e tij, dhe se nuk mund të jetë ndryshtë vetëm ashtu. Vajza u përul dhe tha: „Mbret i madhërishmë! si dëshiron ti le të bëhet, vetëm të lutem që t' ma shkruash me dorën tênde në letër, nëse do të ndodhë ndonjëherë që të zemërohesh në mua dhe mua t' më dëbosh nga vetja, që të jem zonjë dhe nga oborri yt të marr atë që më do zemra më së shumti“. Mbreti ia lejojë këtë dhe ia nënshkroi.

Pasi që kaloi një kohë, mbreti u hidhërua në të dhe i tha asaj: „Nuk të dua më për grua, por ik ka të duash“. Mbretëresha iu përgjigj:

gj: „Mbret i ndritur, do të dëgjoj, vetëm më lejo ta kaloj natën këtu dhe nesër do të shkoj“. Mbreti e lejoji ta kalojë natën aty, atëherë mbretëresha kur ishin në darkë të përzien verën me raki dhe disa bimë me erë, dhe duke i ofruar të pinë i thotë: „Pëi mbret gjëzueshmë se nesër do të ndahemi, dhe më beso se do të jem më e gjëzuar se kur jam takuar me ty“. Mbreti u deh dhe e zuri gjumi, kurse mbretëresha e bëri gati karrocën dhe e dërgoi mbretin në shpellën e gurit. Kur mbretit i doli gjumi në shpellë dhe pa se ku është, bërtiti: „Kush më solli këtu?“ Ndërsa mbretëresha iu përgjigj: „Unë të solla“. Mbreti e pyeti: „Përse e bëre këtë nga unë? A të kam thënë se nuk je më gruaja ime?“.

Atëherë ajo duke e nxjerrë atë letër i tha: „Është e vërtetë, mbret i madhëruar, se ma ke thënë këtë, megjithatë shiko se çka ke firmosur në këtë letër: çka të kam më për qejf në shtëpinë tënde ta marr me veten kur të ik nga ti“. Mbreti duke e parë atë letër, e puthi dhe së bashku përsëri u kthyen në oborrin mbretëror.

11. Cakto vendin e ngjarjes në përrallë.**12. A) Kush janë personazhet kryesore?****B) Kush është personazhi dytësor?****13. Shkruaj numrat nga 1 deri në 4 ashtu që ngjarjet të janë të radhitura në mënyrë kronologjike.**

- _____ ardhja e të varfrit te mbreti
- _____ mbreti në shpellë
- _____ kthimi në oborr
- _____ martesa me mbretin

14. Si ia kaloi me zgjuarsi mbretëresha mbretit?**15. Përse mbretëresha e mori me veten mbretin në shpellë?**

1. Ishte shumë e zemëruar sepse e kishte dëbuar
2. Të tregojë se ishte më e mençur
3. Sepse e donte shumë

16. Fjalinë nga ligjérata e drejtë kaloje në ligjératën e zhdrojtë.

Kurse mbretëresha iu përgjigj: „Unë të kam sjellë“.

17. Shkruaj një hartim të vogël për shokun më të mirë/shoqen më të mirë duke respektuar kërkuesat në vazhdim:

- hartimi duhet të ketë nga 40 deri në 50 fjalë
- përshkruaj shokun/shoqen më të mirë
- përsë e ke shok/shoqe më të mirë

Kij kujdes përf drejtshkrim dhe gramatikë. Shkruaj lexueshmë dhe respektuo kërkuesin për numrin e fjalëve + /-20% (vlerësohet hartimi që ka nga 32 deri në 60 fjalë; nëse hartimi ka më pak se 32 fjalë, NUK LEXOHET, kurse në 60 fjalë NDËRPRITET leximi).

18. Pranë fjalës që duhet shkruar me shkronjë të madhe shëno ✓, dhe pranë asaj që duhet shkruar me shkronjë të vogël shëno ✗.

I SAMIRIT	_____
I GUCIANT	_____
I ZDRUKTHËTARIT	_____
I SHKRIMTARIT	_____

19. Qarko numrin para mënyrës së foljes së nënvizuar në fjalinë: Lërdhe ca vend për zgjidhje.

1. dëshirore
2. kushtore
3. urdhërore

20. Shkruaj antonimin përf fjalën I NXEHTË.

I NXEHTË _____

MATEMATIKA

(VI razred)

1. Koji od datih brojeva ima cifru 5 na mjestu jedinica hiljada?

1. 12 345
2. 21 546
3. 45 123
4. 51 324

2. Tabelom je prikazano koliko je u toku jedne sedmice bilo djece u igraonici.

DAN	Ponedjeljak	Utorak	Srijeda	Četvrtak	Petak
broj dječaka	28	30	28	28	15
broj djevojčica	26	32	27	26	14

a) Kojeg dana je u igraonici bilo više djevojčica nego dječaka?

Odgovor: _____

b) Koliko je ukupno bilo djece u igraonici u srijedu?

Odgovor: _____

3. Izračunati:

$$\begin{array}{r} 351 \\ a) \quad + \quad 298 \\ \hline 4\ 379 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} b) \quad - \quad 908 \\ \hline \end{array}$$

4. Za ekskurziju učenika škola je uplatila agenciji 27840 €.

a) Kolika je cijena ekskurzije za jednog učenika ako je na ekskurziji bilo 192 daka?

Odgovor: _____

b) Svaki učenik je doplatio još po 11 € za ulaznice.

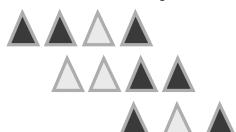
Koliko je ukupno sakupljeno novca za ulaznice?

Odgovor: _____

5. Dva kamiona krenu istovremeno sa istog mjesta brzinom od 70 i 60 kilometara na sat. Koliko će biti rastojanje između kamiona nakon 12 časova vožnje ako voze u istom smjeru?

Odgovor: _____

6. Kojim razlomkom je predstavljen broj obojenih trouglova u odnosu na ukupan broj trouglova?

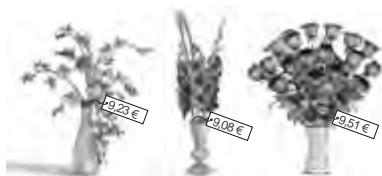

1. $\frac{4}{11}$
2. $\frac{7}{11}$
3. $\frac{11}{7}$
4. $\frac{11}{4}$

7. Upiši u $\square$ jedan od simbola $<$, $>$ ili $=$ tako da bude tačno.

$$1\frac{1}{10} \square \frac{7}{10}$$

8. U izlog cvjećare Isidora je izložila tri buketa sa cijenama.

a) Poređati cijene buketa cvijeća od najmanje do najveće?

Odgovor: _____

b) Kolika je razlika između najskupljeg i najjeftinijeg buketa?

Odgovor: _____

c) Koliko novca treba izdvojiti za 10 najjeftinijih buketa?

Odgovor: _____

9. Natalija je obavila dva telefonska razgovora. Sa Gordonom je pričala $\frac{1}{5}$ sata, a sa Srđom $\frac{1}{4}$ sata. Koliko je vremena provela telefonirajući?

1. $\frac{1}{9}$ sata
2. $\frac{2}{9}$ sata
3. $\frac{9}{20}$ sata
4. $\frac{11}{20}$ sata

10. Koliko mililitara soka je ukupno u bocama kao na slici?

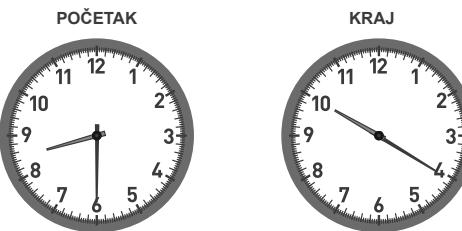

1. 40
2. 400
3. 4 000
4. 40 000

11. Tata je visok 2 m 5 cm, a Tamara 1 m 40 cm. Koliko je tata viši od Tamare?

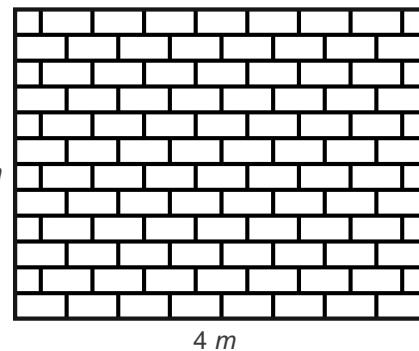
Odgovor: _____

12. Dva sata na crtežu pokazuju vrijeme početka i vrijeme završetka utakmice. Koliko je trajala utakmica?

1. 1 h 50 min
2. 2 h 10 min
3. 2 h 50 min
4. 3 h 10 min

13. Esad treba da okreći zid kao na crtežu, čije su dimenzije 4 m i 3 m. Koliko litara farbe mu je potrebno ako za 1 m² utroši 0,2 l farbe?

URADI POSTUPNO

Odgovor: _____

14. Kvadrat je sastavljen od 12 šibica. Izračunaj obim kvadrata ako je šibica dužine 3 cm.

Odgovor: _____

ENGLESKI JEZIK

(VI razred)

ČITANJE

- 1. Pročitaj tekst i ustani-
vi da li je podatak dat u
rečenici ispod teksta ta-
čan ili netačan. Odgo-
vor označi zaokruživa-
njem riječi TRUE (tačno)
ili FALSE (netačno).**

1. Jenny doesn't go to school on Saturday. **TRUE** **FALSE**
  2. At 3 o'clock she is at home. **TRUE** **FALSE**
  3. Jenny has eight lessons on Friday. **TRUE** **FALSE**
- 2. Pročitaj tekst o Alfie, a zatim popuni tabelu. Vidi primjer 0.**

A Day in the Life: New Zealand

What is it like growing up in New Zealand?
Here's what a typical day is like for one
10-year-old boy.

Alfie Duffy

Hello! My name is Alfie Duffy. I am 10 years old. I live with my mum, dad, two sisters, two cats and a dog in Queenstown. It's a great place to live!

7:30 A.M.	I wake up and have breakfast with my mum and dad. I like to eat cereal and have a glass of orange juice. Before school, my mum and I walk our dog, Ralphie.
8 A.M.	My mum drives me to school. I go to Remarkables Primary School, in Queenstown. I am in fifth grade.
8:45 A.M.	In school, we do lots of fun things. My favourite is when we get to take trips.
12 P.M.	We have lunch. I sit with my friends and eat outside. After lunch, we get to play. One of my favourite parts of the day is playing rugby and football with my friends.
4 P.M.	School ends. I walk to rugby class with my friends. Rugby is a tough sport!
7 P.M.	I go home after rugby and practise playing piano. I want to learn more. My older sister Olive teaches me when she is at home.
8 P.M.	It's time to eat. I like all kinds of food. I like the meat that my mum cooks. After dinner, I like to read. My favourite books are the Diary of a Wimpy Kid series. Sometimes, I get to watch TV at night. My favourite show is The Simpsons.
8:30 P.M.	It is time for sleep. Good night!

0. name:	Alfie
1. City/town:	
2. Brothers or sisters:	
3. Favourite sport(s):	
4. Musical instrument:	
5. Likes doing:	

- 3. Zaokruži slovo ispred tačne rečenice.**

- A. Cheetahs live in water.
- B. They have got four legs.
- C. They aren't fast.
- D. They eat fruit.

- 4. Pročitaj tekst i odgovori na postavljeno pitanje.**

My pet's name's Bonanza. She's got a big head, four long legs and a long tail. She's very strong. She can jump very high and she can run very fast. I love riding and I ride Bonanza on Saturday and Sunday.

What is tom's pet?

- A. A mouse.
- B. A parrot.
- C. A horse.

LEKSIKA I GRAMATIKA

- 5. Dopuni razgovor sa Sue postavljajući pitanja. Upotrijebi riječi u zagradama u odgovarajućem obliku. Pogledaj primjer (0).**

0. Lucy: Sue, (be/Bob's sister?)

Sue, are you Bob's sister?

Sue: Yes, I am. He's my twin brother.

1. Lucy: (be/the same class?)

Sue: No, we aren't. We go to the same school but we're not in the same class.

2. Lucy: (what/favourite subject?)

What _____?

Sue: My favourite subject is Music.

3. Lucy: (Bob/like it?)

Sue: Yes, he does. He can play the guitar very well.

4. Lucy: (you/play the guitar?)

Sue: No, I can't. I can play the piano.

5. Lucy: (you/live?)

Where _____?

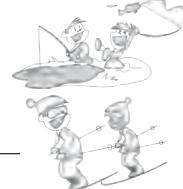
Sue: We live in Banbury Street. We've got a big house with a beautiful garden.

- 6. Dopuni rečenice.**

My name is Brayden. I 1. _____ 12 years old. I 2. _____ a younger

brother, Alfie. We like 3. _____ in the countryside

and 4. _____. In the winter we like _____.

5. _____.

PISANJE

- 7. Pogledaj sliku Woodyija i opiši ga u pet rečenica. Upotrijebi sljedeće riječi:**

cowboy	tall	thin
jeans	boots	shirt
friendly	dog	faithful

